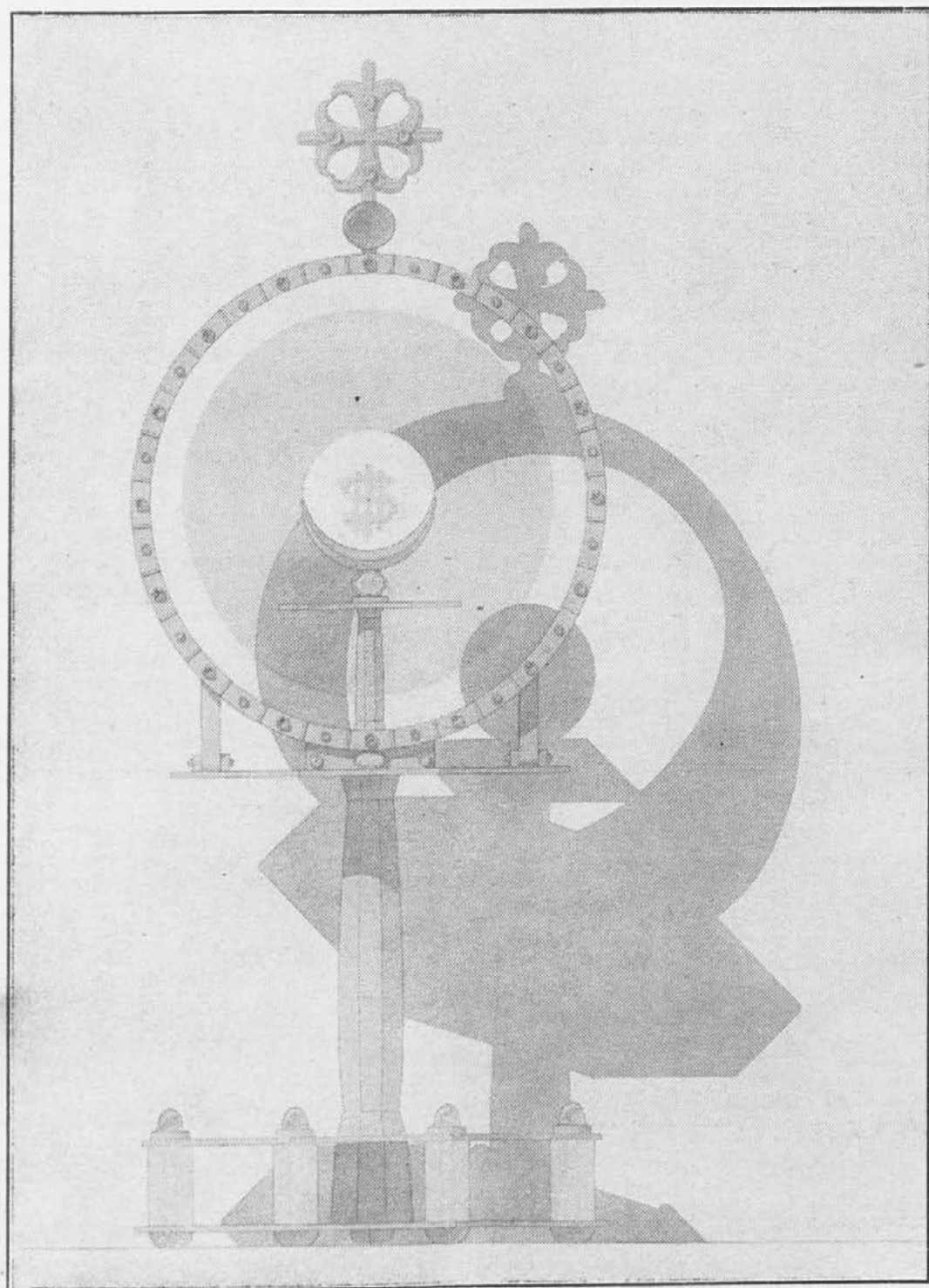

Poština plaćana v gotovini.

M L A D I K A

1935
J U N I J

VSEBINA MAJSKE ŠTEVILKE

LEPA POLJANA:

Vinko Žitnik: Prošnja pesem 201; Ljubljana ob kongresu 202; Gospodova tožba 209; Nočna pesem 209; Večerna daritev 225

Mirko Lovko: Naše romanje 202

Vinko Möderndorfer: Narodne pravljice 203

Habberton-Vdovič: Helenina otroka 206

Leopold Stanek: Kmečka 209; Srce 225

Viktor Smolej: Svetniki si delijo svet 210

Fr. Stelè: Sodobna evharistična umetnost 211

Ivan Čampa: Čebela 218; Cvet pelina 225

Jože Udovič: V rebri sanjam; Cesta 218

Gustav Strniša: Drvar 218

Ana Galetova: Slika 218

Bogdan Kazak: Zdravilo za smrt in življenje 219

Timmermans-Jelšnikova: Ukradena Mati božja 224

PISANA TRATA:

Dr. Grafenauer: Rešnje Telo in narodna pesem 227

Viktor Steska: Stopetdesetletnica treh ljubljanskih župnij 230

Ludovik Puš: Glasbeni paberki 231

Nove knjige 232

Po okrogli zemlji 234

Ivan Koštiál: Genijalen ali genialen? 235

DOM IN DRUŽINA:

Ljudmila Grafenauer: Rešnje Telo in družina 235

Štefanija Humekova: Nedelja v družini 237

M. R.: Kuharica 238

ZABAVA IN ŠALA:

Smešnice 239; Uganke in mreže 240

SLIKE:

Fr. Krašovec: Pri sveti mizi 201

Iz Plečnikove šole: štirje kelih 209, 228; načrt trodelnega tabernaklja 205; načrt za monstranco 208; troje ciborijev 209, 212, 215

Ivan Vurnik: Osnutek za cerkev v Hrastniku 216; Pluviale (Helena V.) nadškofa Jegliča 217; dvojne kelihov 220, 221; ciborij 222; vratca tabernaklja 229

J. Dostal: Kelih prošta Nadraha 236

Fr. Krašovec: Pred nebesom 206; Najsvetejše 207; Na sv. Telo 214

B. Jakac: Komponist prof. M. Tomec 232

P. Frančišek Ambrož 225

F. S. Stiplovšek: vinjeta 204

KROJNA POLA obsega: Pripombe o ročnem delu; Kdaj se boš možila; Kako uredimo predsobo; Stajica; Nasveti

LISTNICA UPRAVE

Tej kongresni številki je priložena barvna podoba **Svete družine**, ki jo je naslikal mladi slikar Slavko Pengov. Enobarvno smo prinesli letos v prvi številki. Podoba hoče pokazati vzor družine. Jožef počiva po težkem delu: v obrazu se mu bere skrb za družino. Marija zamišljeno gleda mimo Sina: v njenem obrazu beremo skrb za

dom. Sin pa blagoslavlja kruh, vsakdanjo hrano družine. Družina — vzor dela in molitve, to je hotel slikar pokazati. Podoba naj bo družinam v spomin na kongres. Original je v trnovski cerkvi v Ljubljani.

Klišee na strani 222, 225, 228, 229 in 239 so last pasarja in zlatarja Ivana Kregarja v Ljubljani.

DOBILI SMO V OCENO

Valentin Vodnik, Izbrano delo. Priredil dr. Ivan Grafenauer. Cvetje iz domačih in tujih logov, zv. 5. Natisnila Mohorjeva tiskarna. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1935.

Leseni križi. Roland Dorgelès. Prevedla Ivanka Klemenčič. Ljudska knjižnica 58. Tiskala Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani 1935.

Hišni blagoslov. Barvna slika Maksima Gasparija s pesmijo Silvina Sardenka. V spomin na kongres izdalo Društvo sv. Terezike v Ponikvah pri Dobropolju. Velikost 35 × 50 cm.

Gog. Giovanni Papini. Na hrvatsko prevedel Ivo Lendič. Pogovor s Papinijem napisal Mate Ujevič. Izdala Knjižnica dobrih romanov (Kuća dobre štampe), Zagreb 1935. Jeronimska knjiga 457.

Vrtnice. Junijska pobožnost na čast Srcu Jezusovemu. Sestavil Janez Zabukovec, župnik v Komendi. Izdal Glasnik presv. Srca Jezusovega. Glasnikova knjižnica 6. 1935.

Slovenska kuharica. S. M. Felicita Kalinšek. Osmo, izpopolnjena in pomnožena izdaja. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani 1935.

Monumenta artis slovenicae. Spisal dr. France Stelè. 7. snopič (Trpljenje Kristusovo). Izdaja Akademsko založba v Ljubljani. 1935.

Santaremski Đaci. Henri Ghéon. V. Rabadan. Misterij v treh dejanjih. Knjižnica društvene pozornice 14. Izdalo Jeronimsko društvo v Zagrebu 1935.

Moj novorojenček. Oprema in navodila. Sestavila Lojzka Hočeva-Megličeva. Tiskala Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Založil Ženski svet 1935.

MLADIKA se tiska v Celju in izhaja točno prvega dne vsakega meseca.

Naročnina za Mladiko je letno Din 84.—, s krojno priloženo vred Din 100.—.

Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (Din 42.—) in četrtletno (Din 21.—).

V inozemstvu stane Din 100.—, s krojno priloženo Din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno priloženo dol. 2.40.

Čekovni račun imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412. Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1675, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

Naročnino in reklamacije je pošiljati na naslov: **Uprava Mladike v Celju.** — Reklamirati se more vsakokrat le zadnja številka.

Rokopisi naj se pošiljajo na naslov: **dr. Jože Pogačnik**, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Kolezijska 1, telefon 31-91.

Ugankarsko gradivo sprejema Janko Moder v Dolu pri Ljubljani. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank.

Izdaja Družba sv. Mohorja (dr. Franc Kotnik) v Celju. — Za uredništvo: Fran Milavec, Celje. — Tiska Mohorjeva tiskarna, r. z. o. z., v Celju (Fran Milavec, Celje).

SLAVKO FENGOV: SVETA DRUŽINA

TISK MOHORJEVE TISKARNE V CELJU

VSEBINA MAJSKE ŠTEVILKE

LEPA POLJANA:

Vinko Žitnik: Prošnja pesem 201; Ljubljana ob kongresu 202; Gospodova tožba 209; Nočna pesem 209; Večerna daritev 225

Mirko Lovko: Naše romanje 202

Vinko Möderndorfer: Narodne pravljice 205

Habberton-Vdovič: Helenina otroka 206

Leopold Stanek: Kmečka 209; Srce 225

Viktor Smolej: Svetniki si delijo svet 210

Fr. Stelè: Sodobna evharistična umetnost 211

Ivan Čampa: Čebela 218; Cvet pelina 225

Jože Udovič: V rebri sanjam; Cesta 218

Gustav Strniša: Drvar 218

Ana Galetova: Slika 218

Bogdan Kazak: Zdravilo za smrt in življenje 219

Timmermans-Jelšnikova: Ukradena Mati božja 224

PISANA TRATA:

Dr. Grafenauer: Rešnje Telo in narodna pesem 227

Viktor Steska: Stopetdesetletnica treh ljubljanskih župnij 230

Ludovik Puš: Glasbeni paberki 231

Nove knjige 232

Po okrogli zemlji 234

Ivan Koštiál: Genijalen ali genialen? 235

DOM IN DRUŽINA:

Ljudmila Grafenauer: Rešnje Telo in družina 235

Štefanija Humekova: Nedelja v družini 237

M. R.: Kuharica 238

ZABAVA IN ŠALA:

Smešnice 239; Uganke in mreže 240

SLIKE:

Fr. Krašovec: Pri sveti mizi 201

Iz Plečnikove šole: štirje kelihi 209, 228; načrt trodelnega tabernaklja 205; načrt za monstranco 208; troje ciborijev 209, 212, 215

Ivan Vurnik: Osnutek za cerkev v Hrastniku 216; Pluviale (Helena V.) nadškofa Jegliča 217; dvoje kelihov 220, 221; ciborij 222; vratca tabernaklja 229

J. Dostal: Kelih prošta Nadraha 236

Fr. Krašovec: Pred nebesom 206; Najsvetejše 207; Na sv. Telo 214

B. Jakac: Komponist prof. M. Tomc 232

P. Frančišek Ambrož 225

F. S. Stiplovšek: vinjeta 204

KROJNA POLA obsega: Pripombe o ročnem delu; Kdaj se boš možila; Kako uredimo predsobo; Stajica; Nasveti

LISTNICA UPRAVE

Tej, kongresni številki je priložena barvna podoba **Svete družine**, ki jo je naslikal mladi slikar Slavko Pengov. Enobarvno smo prinesli letos v prvi številki. Podoba hoče pokazati vzor družine. Jožef počiva po težkem delu; v obrazu se mu bere skrb za družino. Marija zamišljeno gleda mimo Sina; v njenem obrazu beremo skrb za

dom. Sin pa blagoslavlja kruh, vsakdanjo hrano družine. Družina — vzor dela in molitve, to je hotel slikar pokazati. Podoba naj bo družinam v spomin na kongres. Original je v trnovski cerkvi v Ljubljani.

Klišeje na strani 222, 225, 228, 229 in 239 so last pasarja in zlatarja Ivana Kregarja v Ljubljani.

DOBILI SMO V OCENO

Valentin Vodnik, Izbrano delo. Priredil dr. Ivan Grafenauer. Cvetje iz domačih in tujih logov, zv. 5. Natisnila Mohorjeva tiskarna. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1935.

Leseni križi. Roland Dorgelès. Prevedla Ivanka Klemenčič. Ljudska knjižnica 58. Tiskala Tiskarna sv. Cirila v Mariboru. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani 1935.

Hišni blagoslov. Barvna slika Maksima Gasparija s pesmijo Silvina Sardenka. V spomin na kongres izdalo Društvo sv. Terezike v Ponikvah pri Dobropolju. Velikost 35 × 50 cm.

Gog, Giovanni Papini. Na hrvaško prevedel Ivo Lendič. Pogovor s Papinijem napisal Mate Ujevič. Izdala Knjižnica dobrih romanov (Kuća dobre štampe), Zagreb 1935. Jeronimska knjiga 457.

Vrtnice. Junijska pobožnost na čast Srcu Jezusovemu. Sestavil Janez Zabužec, župnik v Komendi. Izdal Glasnik presv. Srca Jezusovega. Glasnikova knjižnica 6. 1935.

Slovenska kuharica. S. M. Felicita Kalinšek. Osmo, izpopolnjena in pomnožena izdaja. Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani 1935.

Monumenta artis slovenicae. Spisal dr. France Stelè. 7. snopič (Trpljenje Kristusovo). Izdaja Akademsko založba v Ljubljani. 1935.

Santaremski Đaci. Henri Ghéon. V. Rabadan. Misterij v treh dejanjih. Knjižnica društvene pozornice 14. Izdalo Jeronimsko društvo v Zagrebu 1935.

Moj novorojenček. Oprema in navodila. Sestavila Lojzka Hočeva-Megličeva. Tiskala Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani. Založil ženski svet 1935.

MLADIKA se tiska v Celju in izhaja točno prvega dne vsakega meseca.

Naročnina za Mladiko je letno Din 84.—, s krojno prilogo vred Din 100.—.

Da uprava ustreže najširšim slojem, sprejema naročnino tudi polletno (Din 42.—) in četrletno (Din 21.—).

V inozemstvu stane Din 100.—, s krojno prilogo Din 116.—; v Ameriki dol. 2.—, s krojno prilogo dol. 2.40.

Čekovni račun imamo za Jugoslavijo v Ljubljani št. 11.412; Družba sv. Mohorja, Celje, za Italijo v Trstu št. 11/1375, za Avstrijo na Dunaju D 160.150.

Naročnino in reklamacije je pošiljati na naslov: **Uprava Mladike v Celju.** — Reklamirati se more vsakokrat le zadnja številka.

Rokopisi naj se pošiljajo na naslov: **dr. Jože Pogačnik**, tehnični urednik publikacij Družbe sv. Mohorja, Ljubljana, Kolezijska 1, telefon 31-91.

Ugankarsko gradivo sprejema Janko Moder v Dolu pri Ljubljani. Na isti naslov je pošiljati tudi rešitve ugank.

Izdaja Družba sv. Mohorja (dr. Franc Kotnik) v Celju. — Za uredništvo: Fran Milavec, Celje. — Tiska Mohorjeva tiskarna, r. z. o. z., v Celju (Fran Milavec, Celje).

Kongresni junij

Prošnja pesem

O Bog, Gospod naš, daj, obudi mrtva srca naša,
poživi plamen, ki ga dih sodobnosti ugaša;
ulačni in užejaj nas, da zopet Tebe lačni
in žejni bomo! Glej, kako v tej dobi mlačni, mračni
za zemskim kruhom mimo Tvoje mize begamo,
kako samo po zemeljskih napojih segamo!

Gospod, skeli nas: nismo Tvoji kakor naši dedi,
na pot sveta umikamo se Tvoji sveti sledi;
čedalje bolj nas begajo preroki Antikristi.
Obrani nas in skrbno varuj v Svoji luči čisti;
daj, da s prestolov lažnih bodo v prah popadali
vsi, ki ženo se, da celo nad Tabo bi zavladali!

Gospod, prihodnost je pred nami kakor tleča bomba;
naš čas je divji, razdejan kot da bo večna tromba
zdaj zdaj zapela in nas use pred Tvoj obraz pozvala.
Daj, da prej ljudstva vsa se bodo v Tvojem hlevu zbrala,
da ne bi lačni zunaj njega tavalili in hirali.
O daj nam, daj, da v Tebi bi živeli in umirali!

NAŠE ROMANJE

Mirko Lovko

Sladko zvoni preko naše zemlje. Jutro je in od povsod je zaživel srebrni glas zvonov. Zemlja se vsa nasmejana budi.

Vsako jutro se napoti Marija z Jezuškom v naročju na božjo pot. Otrok še spi. Marija pa moli za srečo te zemlje, preko katere gre na božjo pot tja, kjer se stikata nebo in zemlja, kjer ljudje napravijo svoj zadnji korak z zemlje v večnost.

Za Marijo gre pesem naših ljudi preko polj, sprva tiha kot molitev, pozneje pa glasnejša in objestnejša in končno kot vrisk veselja nad lepoto zemlje, preko katere gredó za Jezusom in Marijo naši ljudje. Vsa dežela roma tja v večna obzorja vsak dan od jutra do mraka, vse življenje od zore do noči.

Sonce je začelo pripekati. Jezušček se je zbudil. Marija si je obrisala znoj.

Potem je spregovoril Jezus: »Marija, poglej! Lepa je zemlja, preko katere greva, in pesem, ki je kot molitev, čuva, da ne odide blagoslov od te zemlje in njenih ljudi.«

Marija se ozre in vidi množico ljudi, ki vsi znojni hité na božjo pot za Jezusom in Marijo: vsak s svojo skrbjo v očeh, vsak s svojo boleščjo v srcu, vsak s svojim orodjem v rokah, z znojnimi obrazi, vsi pa z veliko ljubeznijo do poti, ki za Jezusom in Marijo drži do večnosti. Vsa dežela gre na božjo pot vsak dan.

Pa Jezusa zaskrbi za ljudi. Toliko nevarnosti vidi na poti in ob njej pa reče Mariji: »Mati, glej, nevarna je pot tem ljudem, ki za nama gredo. Daj, pohodi vse kače, ki na ljudi ob poti prežé, da bo varnejša pot najinim romarjem.«

Jezus prosi, Marija stori, ob poti kače tepta, vse polno jih je, na vsakega romarja jih toliko preži in pot postane varna za vse, ki romajo.

Spet gredó naprej. Jezus še skrbi za romarje in spet prosi Marijo: »Mati, umakni to trnje s poti, da bodo ljudje hitreje za nama prišli.« Marija pobira trnje s poti, da bodo romarji hitreje do konca prišli in da jim bo lepša pot.

*

Poldne zvoni, sonce pripeka, pesem trudnih romarjev zamira. A nasmeh jim igra v očeh: kljub vsemu je lepa pot, ki jim jo Marija z Jezusom ravná.

Spet spregovori Jezus Mariji: »Mati, poglej! Ali se ti ne zdi, da je težka ta pot za najine ljudi? Daj, še to kamenje, ki na cesti leži, spravi s poti, da bo gladka pot za najine romarje.«

Marija položi Sina na tla in nosi kamenje s poti, da se kdo ne spotakne ob njem na tem zadnjem koncu poti.

Kmalu bo večer. Ljudje željno iščejo z očmi cilj. Težka je pot za ljudi; da ni Jezusa pred njimi in da Marija zanje ne skrbi — kako bi do cilja prišli?

Jezus pozna tegobo ljudi, vidi njih misli, težave in želje. Spet prosi Marijo: »Mati, poglej! Še nekaj naredi tem ljudem za konec današnje božje poti. Vidiš, da so trudni svoj pogled v tla uprli, vidiš trudne poteze na njih licih, vidiš, da jih noge komaj še nosijo, vidiš, da je pesem v njih zamrla. Nasadi jim trave in rož na ta zadnji konec poti, da bodo romarji po mehkem šli, da jim bo lepša ta pot, da bodo veseli in s pesmijo v svetišče prišli.« Marija s svojo blago roko travo in rože sadi na zadnji del te čudne poti, a Jezus blagoslavlja in daje rast.

Tako so ljudje prišli na kraj božje poti, ki jim jo je Jezus kazal in jim jo je Marija sladila. In tako hodijo vsak dan od jutra do mraka in vse življenje od zore do noči.

Ob večerih ljudje, zvonovi in zemlja pesem zahvale pojó, ker jim Jezus in Marija kažeta pot, jim grudo mehčata, trnje rujeta iz naše zemlje in rože sadita namesto trnja na pot. Zvonovi slovesno zvoné, ker so romarji legli: saj je padel večer in priromali so na cilj.

Pesem zvonov budi naše ljudi, pesem zvonov je vrh dneva naših ljudi, pesem zvonov jih uspava zvečer, pesem zvonov, ki je pesem ljudi in moli za našo zemljo, da na njej še vedno kljub vsemu rože cvetó...

LJUBLJANA OB KONGRESU

Vinko Žitnik

Srce Slovenije — Ljubljana bela,
povišana si v tempelj nad vsa mesta;
ozaljšaj se — izbrana si nevesta,
da Kralja kraljev nase boš prižela!

Od vsepovsod naj k Njemu vro krdela
častivcev — vsa slovenska srca zvesta;
ko struga bodi vsaka tvoja cesta,
ki naj po njej bi srca k Srcu vrela.

Naj trume naših móž, žená, mladine,
ko vse jih božjih vrtnic vonj omami,
iz tebe z Njim se vrnejo v doline,

vasi in tihe kočé pod gorami,
da v slednjem koščku naše domovine
poslej bo Kristus Kralj živél med nami.

Zlatomašniški kelih.

Novomašniški kelih.
Iz Plečnikove šole.

„Kaplanski kelih“.

NARODNE PRAVLJICE

Zbral Vinko Möderndorfer

Kukavica.

Judje so hoteli ujeti Kristusa, da bi ga križali. Kristus je to vedel in se skrnil pred razbojniki. Iskali so ga in iskali, preteknili vse hiše in koticke, a našli ga niso nikjer. Tedaj so rekli: »Nikjer ga ni, treba bo vojske, da ga izsledimo.« In so šli pred kralja Heroda in mu rekli: »Kristus, nebeški kralj, nam je ušel, a moramo ga najti, da ga križamo. Pomagaj nam! Zapovej vojski, da vzame sulice in meče ter preišče ves sosednji gozd! Povsod drugod smo ga iskali zaman.«

Herod je rad ustregel Judom, da bi našli Kristusa, ker se je tudi sam bal za svoj prestol.

Kakor gosenice po zelju, tako se je usula truma razbojnikov po gozdu. Vse so preteknili, a Kristusa niso našli. In ga tudi ne bi bili, da ni bilo izdajalske kukavice. Ta spaka je izdala skrivališče s tem, da je zakukala: »Jezus pa je v smrčku skrit!« Nato so divjaki pridrevili nad uboega smrčka in vpili nanj: »Kje je Kristus? Sem z njim!« Ubožca so suvali v hrbet, prsi, noge, sploh v vse telo, da je še danes ves v ranah. Smrček pa je bil junak ter je prenesel vse udarce in tako s svojim telesom obvaroval Jezusa ran. Razbojnikom ni črnil niti besedice, še zlagati se ni maral in Kristusa zatajiti, češ da ne ve, kje je.

Za vse to se je Kristus oddolžil smrčku s tem, da mu je podelil čudežno moč. Vsi ljudje se bodo

morali vedno priklanjati pred tem neznatnim in grbastim pritlikavcem. Pa se res vsakdo rad skloni nad to plemenito gobico. Kjerkoli jo zagleda, jo pobere in nese domov.

Izdajalska kukavica pa je prejela svojo kazen. Bog je odločil, da izdajavka od dneva naprej, ko se je to zgodilo — bilo je o kresu — ne sme več kukati in se mora hraniti samo s kosmatimi in gnusnimi gosenicami.

Tako je bilo in tako ostane vse veke.

Konoplja.

Pri vsaki slovenski hiši na Koroškem dobiš poleg bezga tudi konopljo. Ko sem bil še šolar, sem spletal iz nje bič in pokal ves božji dan. Teta me je grdo gledala, kadar sem osmukal le preveč konopljevih stebel. Konoplje niso imeli zato, da bi si pastirji ali vozniki spleтали biče za pokanje, ampak da bi si napravili prejo za okoli pasu in da bi imeli pri sebi v žepu vedno nekaj konopljevih zrn. To pa zato, ker je konoplja sveta rastlina. Sveta je pa zavoljo tegale dogodka:

Jezus je bežal pred hudimi Judi. Tekel je, toda Judje so bili na konjih, Jezus pa ga ni imel. Že so ga dohitevali, njihovo psovanje se je že slišalo tik za njim. Jezus je pribežal do hišice, pred katero je bila njivica s konopljo. Smuknil je v sredo njivice, konoplje pa so vršičke strnile nad njegovo glavo v snop. Judje so zdirjali mimo, preteknili hišo od vrha do tal, pregledali okolico, a Jezusa niso našli, tako dobro so ga bile skrile

konoplje. Najhujši Jud, ki je imel nos kriv kot srp, je venomer kričal: »V hiši ali v gorici¹ se je skril Jezus,« a zdirjali so naprej, ker se jim ni zdelo vredno, da bi preiskali še njivico.

Tedaj je Jezus konopljo pobožal s svojo mehko roko in dejal: »Koristna slovenska bilka, ki si me obvarovala pred smrtjo, večno ti bom hvaležen. V spomin nosi v semenu obliko monstrance, tvoja vlakenca in semena pa naj imajo odslej moč, da bodo odvrčala od ljudi vse hude čare, kakor si ti mene rešila pred hudimi Judi.«

In res. Ziljanke nosijo še dandanes okoli pasu prejo iz konoplje, v žepu pa vsaj nekaj konopljevih zrn.

Kristus in sveti Peter.

Nekoč sta nebeška potnika prišla tudi v Ziljo. Na cesti je stal voznik in vzdigoval prevrnjen voz. Klical ju je prav milo na pomoč. Kristus se mu je izognil, da ni bilo treba pomagati. Komaj sta prišla po ovinku zopet na cesto, sta opazila, da je bila tudi tam zagrajena. Voz sena se je bil zvrnil prav sredi ceste, voznik pa je hodil križem rok okoli prevrnjenega voza in grdo preklinjal. Kristus je namignil Petru: »Pomagati mu bo treba, ta je Ziljan.« Peter je pomagal, a kesneje je Kristusa hudo prijel, češ da pomaga in ščiti brezbožne in rantaste Ziljane. Kristus se je odrezal: »Onile je klical na pomoč in sam vzdigoval. Ta bo končno že vzdignil sam, ni treba, da bi mu še Bog pomagal. Nasprotno je bilo pri drugem. Ta se niti zgenil ni, da bi vzdignil voz, in ker se voz sam tudi ne postavi pokonci, je bila božja pomoč nujno potrebna. Če bi mu ne bila pomagala, bi klet še dalje in nihče bi ne mogel hoditi mimo po poti.«

Otroke Ziljanov je imel Kristus zelo rad in se jim je večkrat pridružil, da so se nekoliko poigrali; svetega Petra pa je postavil kam na

¹ Ograjeni prostor okoli hiše.

F. S. Stiplovšek.

stražo ali pa je moral varovati živino v Štrižabci² in na Vogu³, da ni zašla. Kristus je delal ptičke iz prsti, otroci Ziljančiči tudi. Kristus je vzel svoje napravljene ptičke v roko in jih izpustil, da so odletele. Ziljančiči so delali tudi tako, a njihove ptičke se niso niti zgenile. Otroci so bili zavoljo tega na Kristusa hudi in so mu očitali: »Oj ti, niti tega nam nočeš izdati, kako se napravi, da ptičke zleté!« Kristus se je smeje odpravil dalje, a Peter ga je zbadal: »Še otročičem ne delaš prav!« — Dobro je bilo, da je bil Kristus sam nekdan otrok in je imel zaradi tega otroke rad. Spominjal se je prav rad, kako je bilo tedaj, ko je po Zilji prodajal pasove, ki sta jih izdelovala Marija in Jožef. To je bilo takole:

Jožef ni s svojim mizarstvom toliko zaslužil, da bi mogel preživiti sveto Družino. Zato mu je prav pridno pomagala Marija, ki je lišpala pasove in jih opremljala z raznimi trakovi, katere je Jožef izrezal iz barvanega usnja. Bila je namreč navada, da je imela vsaka kmetica gospodinja »ob vsednji«⁴ na »rasu«⁵ pas, a ne onega nedeljskega, ki je bil obšit s pavjim perjem, temveč vsakdanjega, ob katerega je privezala britvo⁶.

Ko sta imela Marija in Jožef že več takih pasov izdelanih, je hodil Jezus z njimi po hišah in jih ponujal gospodinjam. Živela pa je čudno skopa kmetica. Bog obvari, da bi bila dala kedaj kakšen krajcar od sebe. No, in tudi Jezusu ga ni dala: »Kaj bo takšenle mlečnik z denarjem!« Rekla mu je: »Pridi jutri in dobiš krapčič⁷.« V jutro potem je posebej napravila prav majhen krapčič, da bi ga dala Jezusu. A komaj je vzela kruh iz peči, je narasel krapčič v velik hleb. Ni ga dala, rekla je, naj pride drugi dan. Prišel je in zopet je bilo tako; prišel je še tretjič, a tedaj krapčič ni narasel v peči, ampak šele tedaj, ko ga je Jezus imel že v roki. Na ta način je Jezus le prišel do svojega plačila. Vedel je pa, da se v Zilji ni godilo samo njemu tako, temveč tudi mnogim drugim njegovim vrstnikom. Zato je imel Ziljančiče rad; tako jih je imel rad, da ga vse Petrovo zbadanje ni moglo odvrniti od tega, da ne bi delal z otroki vred ptičic. Delal bi jih gotovo tudi še danes, če bi ga le hotel sveti Peter še spremljati na potovanjih, ali pa vsaj pasti živino namesto mladine.

² Močvirje ob Pazriškem jezeru.

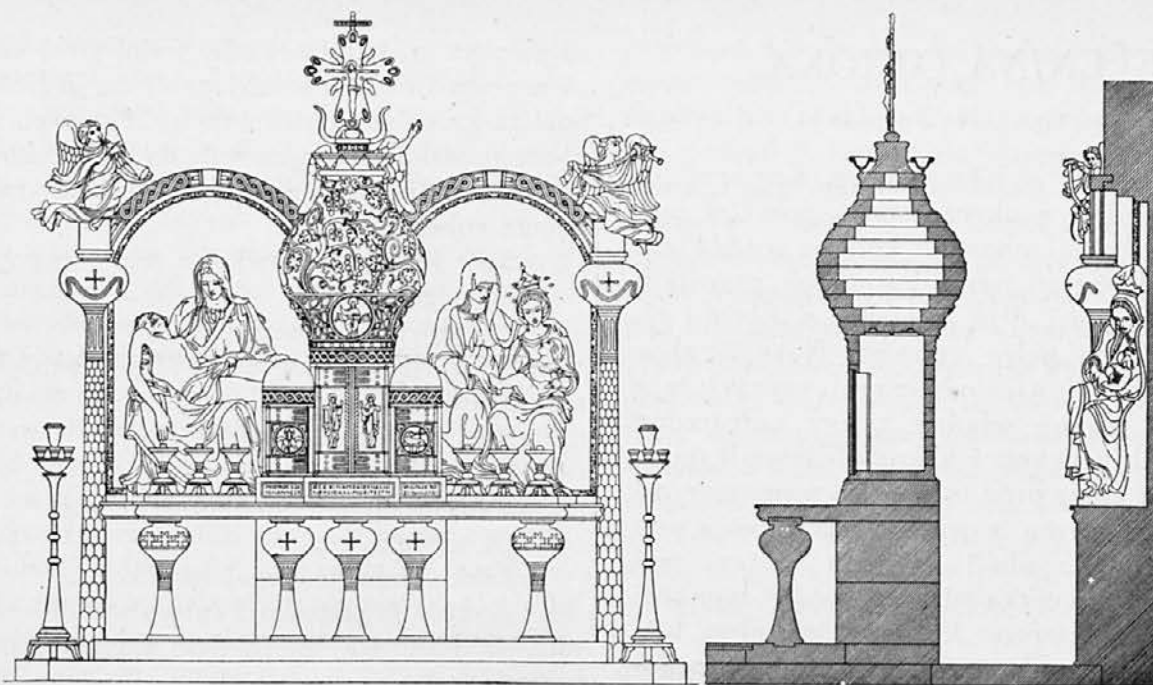
³ Travniki ob Zilji.

⁴ Ob delavnikih.

⁵ Krilo ziljske narodne noše.

⁶ Ziljani pravijo žepnemu nožu britva, britev pa je »brivna«. Britev, nož imenujejo samo kuhinjski nož in takšnega, ki se ne da zapreti.

⁷ Hlebček kruha.

Iz Plečnikove šole: Oltar s trodelnim tabernakljem. Srednji, slavnostni del za izpostavljanje, levo in desno ciborija; v ozadju: po rojstvu in po dopolnjenju.

Sveti Florijan v luni.

V zlatih starih časih, ko so bile krave še po grošu, teleta pa po krajcarju, je služil sv. Florijan za pastirja. Vsako leto je zaslužil krajcar; služil je tri leta in si prislužil tri krajcarje. Štel se je že méd bogatine in sklenil oditi po svetu. Gospodar ga ni pustil rad, ker je bil priden, vesel in dobrosrčen; a kaj je hotel, pustiti mu je moral odločno voljo.

Da bi mu pa pastirček ne mogel kdaj oponašati skopuštvá, mu je dal za nameček še lepo, novo suknjico.

Pastir jo je veselo drobnil po prašni cesti in zadovoljno žvenketal s krajcarji v žepu, suknjico pa je nosil kar na roki, tako mu je ugajala. Potoval je, pa ni vedel, kam bi prav za prav šel, niti kaj bi naredil z denarci.

Sreča ga siromašno oblečen popotnik z lepo črno brado in ga poprosi za krajcar. Dal mu ga je in niti z očesom ni trenil, saj je imel v žepu še dva, na roki pa suknjico.

Žvižgaje jo je drobnil naprej. Prišel je za ovinek. Tu ga je poprosil za krajcar popotnik, ki je bil podoben prvemu. Pastirček mu je dal drugi krajcar in se niti ozrl ni za tujcem.

Na tretjem ovinku je pastirčka zopet poprosil za krajcar popotnik, ki je bil tak, da bi vsak prisegel, da je brat prvih dveh. A pastirček ni

gledal niti na zadnji krajcar niti na to, komu ga je dal, in je šel dalje.

Žvenketati z denarjem seveda ni mogel več, pač pa je to delal popotnik. Prav, da pastirček tega ni slišal. Morda bi bil tedaj vendar malo hud, vsaj toliko, da bi pljunil vstran ali da bi sam sebi pokazal roge, kakor je videl pri gospodarju, kadar je šel od doma, da ne bi dobil urokov.

Pastirčku ni bilo več treba držati roke v žepu in skrbeti za denar; zato si je oblekel suknjico, da bi jo ubral naprej. A zopet je stal čudni popotnik pred njim in ga prosil še za suknjico.

Tedaj se je tudi pastirčku čudno zdelo, da so si vsi popotniki v obraz podobni kakor krajcar krajcarju in vsi enako slabo oblečeni. A mislil si je: »Siromak je že star, jaz pa sem mlad; nikoli nisem imel suknjice in je še sedaj ne potrebujem.« Zato jo je dal popotniku.

Tujcu je tedaj zažarel obraz in pastirček je spoznal v njem samega Kristusa, ki je vprašal pastirčka: »Florijan, s čim ti naj povrnem krajcarje in suknjico?«

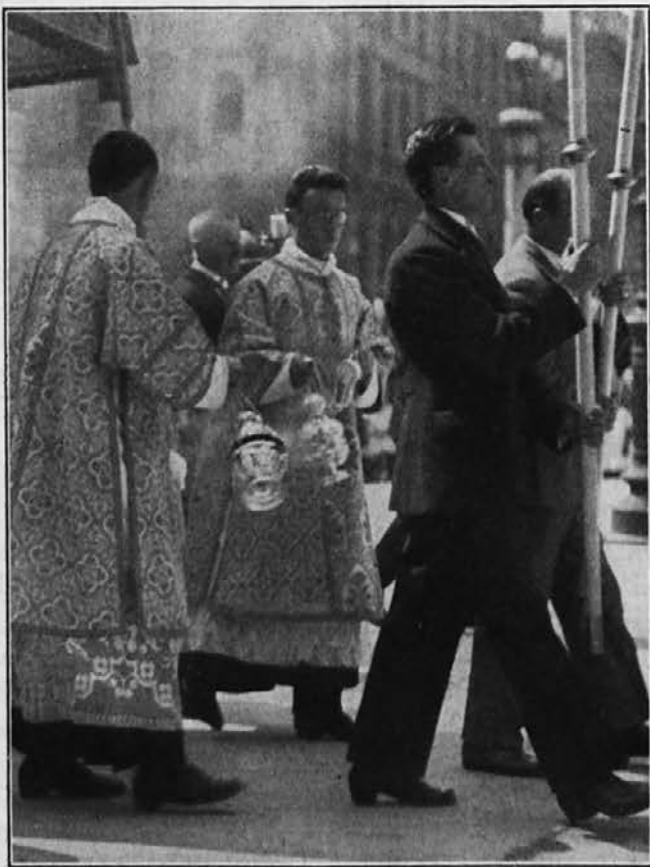
»Ni treba, saj ni plačila vredno! Če si pa smem kaj dobrega želeti, naredi, da bom vedno mlad in vesel in da se bom vedno smejal,« je menil pastirček.

Izpolnila se mu je želja. Prišel je v luno in od tedaj se vsak mesec pomlaja in vedno dobrohotno smeje, posebno v mlaju, kadar gleda mene ali tebe in kajpak tudi druge ljudi.

HELENINA OTROKA

John Habberton / † Bogomil Vdovič

Naslednji dan je bila nedelja. Ker sem bil do dna prepričan o obveznosti in posvetni modrosti tretje božje zapovedi, kolikor se tiče počitka, sem se vestno navadil spati ob praznikih zjutraj po dve uri dlje, kot sem si dovolil ob delavnikih. Toda poleg vestnosti Nove Anglije sem podedoval tudi njen odpor proti zapravljanju in zato sem bil ob sobotah zvečer tudi redno po dve uri dlje pokonci kakor ob drugih dneh. Tako tudi na večer pred to nedeljo nisem naredil izjeme, kar si bravec iz pravkar povedanega sam lahko misli. Toda okoli polšestih zjutraj sem opazil, da moja nečaka glede te božje zapovedi nista bila istih nazorov ko jaz. Ona nista bila samo zbudena, ampak sta se celó pošteno in dozdnevno zelo na glas prepirala, ker sem razločno slišal vsako besedo. Z zaspano prijaznostjo sem se trudil hliniti, kakor da se ne menim za hrupna nespoštovavca praznika, toda nenadoma sem bil prisiljen verovati v nauk o namestni pokori, kajti neka leteča stvar mi je z večjo močjo kot teža priletela v medočje in mi z nepotrebno silo legla na oči. Čez trenotek, ki sem ga prebil v bolečinah

Pred nebesom. (Fot. Fr. Krašovec.)

in začudenju, kako neki je prišel strel skozi zaprta vrata in okna, sem dognal, da je bila mojih bolečin kriva ena tistih punčk, ki sem po skrajni njeni umazanosti domneval, da je Žabkova, obenem pa tudi opazil, da so bila vmesna vrata med obema sobama odprta.

»Kdo je vrgel punčko?« sem strogo zavpil. Nič odgovora.

»Ali slišita?« sem zarjul.

»Stric Hinko, kaj pa je?« je vprašal Živko s skrajno izbrano vljudnostjo.

»Kdo je zagnal punčko?«

»Kaj?«

»Kdo je zagnal punčko, pravim.«

»O, nihče.«

»Žabko, kdo je vrgel punčko?«

»Živko,« je odgovoril Žabko z zadušnim glasom, iz katerega se je dalo domnevati, da je bratova roka s silo tiščala majhne ustnice.

»Živko, zakaj si to naredil?«

»Zakaj, zakaj, mm, no, zato, veš, zato ker mi je Žabko punčko v obraz vrgel in so mi prišli njeni lasje v usta in jaz nočem njegove punčke v ustih pa sem mu jo vrgel nazaj, pa končnica postelje ni bila zadosti visoka pa je ušla skozi vrata k tvoji postelji. Vidiš, zato.«

Razlaga je bila videti kolikor toliko resnična, vendar pa moje bolečine v očesu ni ublažila. Pač pa me je zasliševanje tako temeljito zdramilo, da na nadaljnje spanje ni bilo misliti. Kaj pa odprta vrata? Ali je bil kak vlomilec v sobi? Ne: moja ura in beležnica sta bili nedotaknjeni.

»Živko, kdo je odprl vrata?«

Po kratkem oklevanju, kakor da se čudi, kdo bi jih bil prav za prav odprl, je Živko odgovoril:

»Jaz.«

»Kako si pa to naredil?«

»Veš, midva bi bila rada pila, pa so bila vrata zaklenjena. Pa sva šla skozi okno na streho verande in prišla do tvojega okna.« (Kratek odmor.) »To je bil špas! In potlej sva odklenila vrata in prišla spet nazaj.«

Potemtakem bom torej prisiljen, zapirati tudi svoje oknice, ali njune, in to sredi poletja! O, da je šla Helena mimo hiše, ko se je ta v belo oblečeni sprevod vil po strehi verande! Ležal sem in premišljal, kak velikanski zaklad bistrumnosti je v milijonih otrok skrit ali pa porabljen samo za to, da pridejo brezskrbni odrasli v nesrečo, kar čujem lahne korake ob postelji in zagledam drobno postavico z resnim obrazom, ki se je približala in rekla:

»Jaž bi jad k tebi v poštejo.«

»Po kaj pa, Žabko?«

»Nojče uganjat. Papa ob nedejah všako jutjo nojče uganja ž nama. Živko, bejz pjidi, tji Inko bo nojče uganjau ž nama.«

Živko je od veselja zavriskal, se prekopicnil s postelje in pridiral na tisto stran postelje, ki je ni bil že Žabko zavzel. Nato sta mala divjaka zatrobila napad in nenadoma navalila name. V svojem življenju sem imel včasih pred svojimi duševnimi očmi marsikatero prav živo predstavo. Tako sem si bil nekoč predočil, kako se nekega dne spopadem v smrtni borbi z divje poslikanim, na boj pripravljenim hudim Indijancem, kako neustrašeno prenesem njegov bojni krik in kako s svojo lastno osebo dam zgled, da mora bledolličnik s svojim razumom na vsak način zmagati. Tisto nedeljsko jutro pa sem to svojo misel docela in za zmerom opustil. Ob navalu teh drobnih dveh vojščakov sem kar sramotno obupal in njun bojni krik je navdal mojo dušo z večjim strahom, kakor ga je sploh kedaj užila. Po Žabkovem naj bi jaz z njima »nojče uganjau«. Toda že kar spočetka sta vzela vso to zadevo v svoje majhne, toda uspešne roke. Žabko je proglasil moja kolena za svojega »konjiča«, jih zajahal, se veselo smejal, ko sem se prizadeval, vreči ga z njih, in se držal jahaje s tem, da je grabil s svojimi debelimi prstki v moje telo, kjerkoli ga je najlaže mogel doseči. Živko je kričal: »Jaz bi tudi rad jezdil!« in mi sedel na prsi. »Tako konjiček gre v korak,« je razlagal, zibaje se naprej in nazaj. Začel sem umevati, zakaj je moj svak, ki je bil prej sijajen telovadec, dobil take vdrtne prsi. Kar postane Živkov obraz živahnejši, oči se mu razširijo in zabliskajo, nato zakriči: »Tako konjiček dirja v skok,« vstane pokonci, vrže noge kvišku in mi z vso silo spusti svojih tri in štirideset funtov na pljuča. Ta postopek je še nekaj krat ponovil, preden sem se docela opomogel od pretresa, ki sta mi ga zadela njegova nesramnost in njegova teža. Toda bolečina mi je slednjič vrnila zavest, z divjim skokom sem vrgel svoja peklenška jezdeca s sebe in se rešil na sredo sobe.

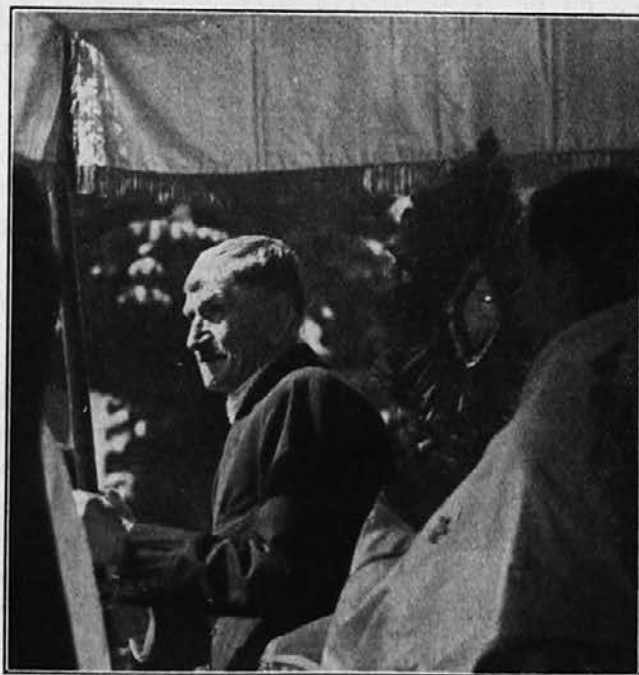
»A-a-a-a-a,« je vreščal Žabko. »Jaž bi jad konjča jahau.«

»B-u-u-u-u,« se je drl Živko, »ti si grd. Prav nič te ne maram.«

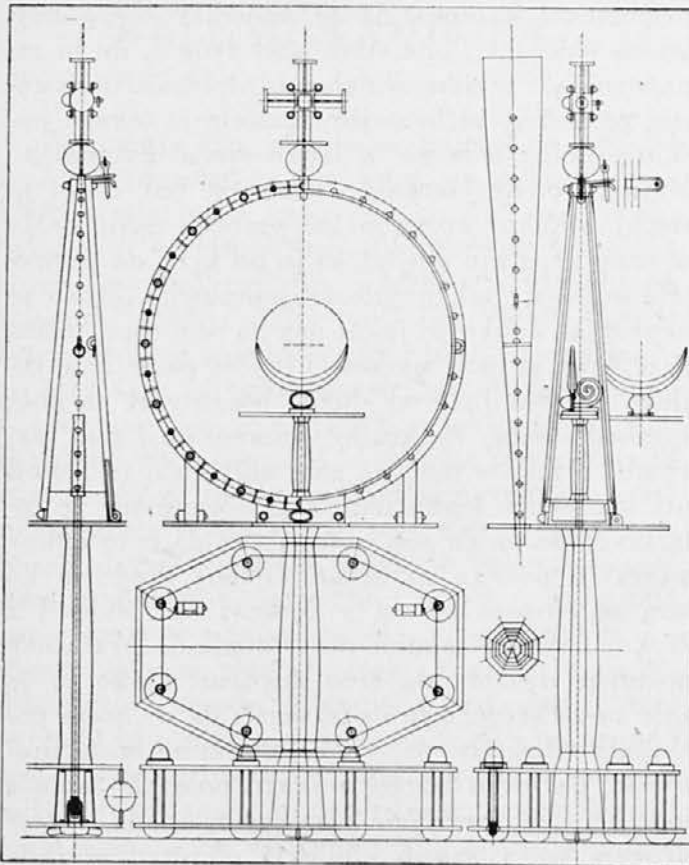
Ne brigajoč se ne za Žabkove želje ne za Živkovo mnenje in konec njegovega spoštovanja sem se hitro opravil. Kljub izgubljenemu počitku sem se ves razkačen zahvalil Bogu za nedeljo: v cerkvi bom vsaj imel pred svojima mučiteljema mir. Pri zajtrku sta se oba dečka povabila, da me pospremita do nje, pa sem jima kar na kratko odklonil. Ako bi ju vzel s seboj, bi morda res kaj

pripomogel k temu, da se navadita enega najlepših običajev, toda silno sem dvomil, da bi mi najstrožja Previdnost nalagala dolžnost, naj nosim posledice, ki bi najbrž nastale iz takega poskusa. Poleg tega pa bi lahko srečal gospodično Majnikovo. Ker sem pa i upal i se bal, da bi jo srečal, nikakor nisem mogel prenesti misli, da bi se sešel pred njo z njim, ki je bil kriv, da je prejela od mene tak prijazen »spominek«. Živko je ugovarjal, Žabko je jokal, jaz pa sem ostal trden, da si tako voljan, ugoditi njunim pametnim željam, da sem ju pred službo božjo vzel na dolg sprehod s sabo. Po kratki, zabavni hoji sem razveselil otroka s tem, da sem ubil kačo in zlomil pri tem svojo tenko palico, pri čemer me je tolažilo edino to, da sem videl, da se dá iz ostankov napraviti palička za Živka. Domov grede in ko sem se pripravljaj za v cerkev, sem sklenil z Živkom, kot priznanim predstavnikom bratovske poslovne družbe, slovesen dogovor. Živko se je zase in za svojega brata zavezal: da ne bosta poskušala vdirati v mojo sobo, da se ne bosta pretepala, da bosta ležečo nesnago pobirala samo z lopato in jo spravljalja tja, kamor spada, v čem drugem kot v svojih klobukih ali predpasnikih, da ne bosta trgala cvetic, da ne bosta odpirala pip za vodo, da se bosta v vseh nesoglasjih obračala do kuharice kot razsodnice in da ne bosta postavljala hiš iz mojih novih knjig, ki sem jih zložil v knjižnici na mizo.

Glede na Živkovo obljubo, da se bosta vestno držala teh pogojev, sem Živku dovolil, da sme

Najsvetejše. (Fot. Fr. Krašovec.)

Iz Plečnikove šole: Načrt za monstranco z naslovne strani.

sam v nedeljsko šolo, ki se je začejala takoj po jutrnji službi božji, toda šele takrat, kadar Jerica poreče, da je očejen in oblečen, kakor se spodobi.

Ker je bil žabko vsak dan med enajsto in trinajsto v postelji, sem imel občutek, da bom gotovo lahko brez motečih skrbi pri službi božji, kajti Živko sam in v eni uri pač ni mogel kaj posebnega zagrešiti.

Cerkev na Slemenih je imela precej več sedežev kakor udov in ker je bilo še malo letoviščarjev v kraju, sem si bil v svesti, da bodo domači udje občine prav pridno strmeli vame. To je bilo sicer že samo po sebi dovolj nerodno, toda nič proti temu, kar mi je bilo še usojeno, kajti cerkovnik me je peljal prav blizu oltarja in mi pokazal v stol, kjer mi je bila za sosedo — gospodična Majnikova sama! Seveda se gospodična ni zmenila zame. Bila je preskrbno vzgojena, da bi storila kaj takega v cerkvi, pri meni pa je minilo deset neprijetnih minut, preden se mi je posrečilo zatajiti vse običaje dobre družbe. Ko se je služba božja začela, me je nerodni občutek deloma minil, kajti ker nisem imel pesmarice — v stolu ni bilo nobene — mi je gospodična Majnikova prijazno ponudila svojo lastno v so-uporabo. In še vedno je bilo njeno vedenje pri

tem tako brezhibno vljudno in tuje hladno, da sem se čudil, ali je ni morda zgolj čut krščanske dolžnosti primoral do tega dejanja. Da sem bil sam tatarski kan, bi ne mogla biti bolj vljudna in bolj mrzla. Začetna pesem je imela napev, ki ga nisem še nikoli slišal; zato sem se s svojim tenorjem žalostno spotikal skozi, čeprav je gospodična Majnikova pela svoj sopran brez najmanjše napake. Pridiga je bila daljša, kakor sem je bil vajen, in pogosto sem se zasačil, da je sploh ne poslušam. Kar se tiče mojega mesta v družabnem življenju in moje zunanosti, se mi ne eno ne drugo ni zdelo še nikoli tako neznatno kakor med vso to službo božjo.

Duhovnik je prišel do »in slednjič, predragi v Kristusu,« jaz pa sem goreče molil za srečen in hiter konec. Zdelo se mi je, da vsa cerkev sočustvuje z mano, kajti nastalo je splošno šumenje za menoj, brž ko so bile te besede izgovorjene. Vendar je postalo kmalu jasno, da so se poslušavci omajali iz nekega drugega občutka, kajti čul sem neko pritajeno hehetanje za seboj. Še gospodična Majnikova se je ozrla živahneje, kot se je skladalo z milino, s katero je po navadi odevala svoje kretnje, in celó duhovnik sam je nenavadno dolgo postal. Obrnil sem se na svojem sedežu in zagledal svojega nečaka Živka, praznje oblečenega, nespoštljivo pokritega in nad vse gizdavo vihtečega svojo novo palico. Ustavil se je pri vsakem stolu in si pozorno ogledal vse, ki so sedeli v njem. Videti je bilo, da ni našel tistega, ki ga je iskal, a se vendarle še nadalje prizadeval kljub temu, da sem se trudil, obrniti njegovo pozornost nase. Slednjič je dobil nekega družinskega znanca in pri njem si je olajšal srce, rekoč mu z glasom, ki ga je bilo slišati po vsej cerkvi:

»Strica bi rad našel.«

V tistem trenutku je ujel moj pogled, se blaženo zasmel, prihitel k meni in pritisnil svoje poredno mehko lice na moje. Vsa cerkev je zašumela od vtisa, jaz pa nisem vedel, kam naj se denem. Toda moja zadrega se je spremenila v začudenje, ko je gospodična Majnikova s slabo prikrito veselostjo v obrazu, toda s prenežnimi očmi, privila malopridneža k sebi in ga krepko poljubila. V tistem hipu je duhovnik nekoliko oklevaje rekel: »Molimo.« Hitro sem sklonil glavo, vesel, da lahko skrijem obraz; toda ko sem skrivaj pogledal na krivca brezbožnega motenja, sem ujel gospodične Majnikove pogled. Smejala se je tako, da je bilo neizogibno, da se ne bi smeh prijel tudi mene, in smejal sem se še huje, ker sem čutil, da je en malopridnež popravil malopridnost drugega.

Po blagoslovu je bil Živko deležen obilne pozornosti in v tej zmešnjavi sem pograbil priložnost in rekel gospodični Majnikovi:

»Gospodična, ali ste še istega mnenja kakor moja sestra, kar se tiče mojih nečakov?«

»Meni se zdita nad vse kratkočasna,« je rekla gospodična Majnikova navdušeno. »Prav želim, da ju pripeljete kedaj k nam. Kar hrepenim po tem, da vidim kakega samoniklega mladega gospodiča.«

»Me prav veseli!« sem rekel. »In hočem, da vam Žabko prinese šopek za pokoro.«

»Prav,« je odgovorila, ko sem se ji umeknil, da je šla iz stola. Besedica je bila neznatna, toda napravila me je spet vsega srečnega.

»Veš, stric Hinko,« je vzkliknil Živko, ko sva prišla iz cerkve, »nedeljska šola še ni bila odprta, jaz pa bi bil rad slišal, če bodo v cerkvi spet peli. Zato sem prišel, tebe pa ni bilo tam, kjer papa sedi, in jaz sem vedel, da si kje, pa sem te iskal.«

»Blagor ti,« sem si mislil in ga hitro vzdignil v naročje, kakor da se mudi v nedeljsko šolo, prav za prav pa zato, da sem ga prav hvaležno poljubil, češ, prav si naredil, popolnoma prav.

Moje nedeljsko kosilo je bilo brez napake, tako glede obilnosti kakor tudi kakovosti, steklenica svakovega klareta pa je dokazala, da je njegovo vino izborno. Vendar mi neki notranji nemir ni dal, da bi bil užival jed s tako slastjo, kakor bi jo bil mogel pod drugimi okolnostmi. Moj nemir je izviral iz mešanega čustva odgovornosti in nevednosti.

(Dalje prihodnjič.)

GOSPODOVA TOŽBA

Vinko Žitnik

Gospod poveša glavo in trpi.
Zaman med nami hrepeneče čaka
darov src naših — vedno več koraka
jih mimo Njega skoz mrak naših dni.

Gospodovo Srce naš hlad boli.
Čedalje bolj osamljen toži, plaka:
Zaman po vseh oltarjih se pretaka
za vaše duše moja Rešnja Kri!

Čedalje bolj ste redki, ki vas žeja
po sladkem vinu mojega Srca,
čedalje bolj je neprestopna meja

med vami in menoj! Iz vseh željá
src vaših se mi le posvetnost smeja,
glušeča klice vašega Boga ...

KMEČKA

Domjaniću Leopold Stanek

Pod našo jabláno Opoldan — tišina.
je trata zelena Iz hiše le slišim
in senčica hladna. tiktakati uro.

Na vrtu je sonce Ta pesem preneha.
in lišček na šipku Iz hiše pa poje —
si pesemco poje. molitev za mrtvim.

NOČNA PESEM

Vinko Žitnik

Noč si črne kite je razpletla ...
Daljna luna vstaja izza strehe;
njena luč je zasnežila lehe,
črne gore rahlo posrebrila,
belo, belo vame se ražlila.

Ko nebeški cvet brsti tihota,
hrepenenje išče daljna pota;
že je molk vsemirja previhralo,
pred prestolom božjim je obstalo.

Moja duša je vsa svetla, svetla:
ogrnila jo je rajska zarja,
angel bel na njeno struno brenka ...
O sladkost sveta, kako si grénka,
ko se duša z Bogom pogovarja!

Iz Plečnikove šole: Ciborij.

SVETNIKI SI DELIJO SVET

Srbska narodna pesem. Prevedel Viktor Smolej

Ljubi Bog, oj čudo čudovito!
Mar je grom to, mar se zemlja trese,
ali bije morje ob bregove?
— Ni to grom, to zemlja se ne trese
in ne bije morje ob bregove,
to si le svetniki svet delijo:
sveti Peter in Šenklaž dobrotni,
sveti Janez in Elija sveti
in Pantelij z njimi, brat Elijev.

K njim prišla je blažena Marija,
tóčila solze po belem licu.
Vpraša jo gromov vladar Elija:
»Kakšna te nesreča je zadela,
da solze točiš po belem licu?«
Odgovarja blažena Marija:
»Dragi brat, gromov vladar Elija,
kaj bi ne prelivala solzice,
ko prihajam iz dežele indske,
iz dežele indijske preklete!
V Indiji je brezpostavnost zakon,
mlajši ne spoštujejo starejših,
staršev ne poslušajo otroci,
starši zarod so zatrli v sebi
(naj obraz jim pri poslednji sodbi
počrni pred Bogom, pred Resnico!).
Boter botra goni na sodnijo
in privede tja lažnive priče,
vse brez vere in brez čiste duše,
mora v ječo priča pri poroki,
danes priča, jutri boter krstni;
brat izziva brata na dvoboje,
svoji sestri brat ne pravi sestra.«

*

Njej pa dé gromov vladar Elija:
»Sestra naša, blažena Marija,
z belega solze utri si lica!
Ko si svet med sabo razdelimo,
pojdemo vsi k Bogu na razgovor
in poprosimo Boga Resnico,
da nam izroči nebeške ključe,
da zaklenemo nebesa sveta,
vdarimo pečate na oblake,
da iz njih potem ne bo več padal
ne ponižni dež ne rosa tiha
ne ponoči svetla mesečina,
da ne bo dežja tri dolga leta,
ne rodilo vino ne pšenica,
še za hostijo dovolj ne mašno.«

To je čula blažena Marija,
z belega solze utrla lica.

Svet svetniki so si razdelili:
Peter vzame vince in pšenico,
ključe od nebeškega kraljestva,
a Elija strele, blisk in grome,
a Pantelij velike vročine,
Janez pobratimstvo in botrinjo,
sveti les za svete križe božje,
a Šenklaž vodé, morjé in ladje.
In odšli so k Bogu na razgovor
ter prosili ga tri bele dneve
in noči tri temne brez prestanka;
kar prosili, so si izprosili:
Bog izročil je nebeške ključe,
zaklenili sveta so nebesa,
vdarili pečate na oblake,
da iz njih potem ni deževal več
ne ponižni dež ne rosa tiha
ne ponoči svetla mesečina,
ni rodilo vino ne pšenica,
še za hostijo dovolj ne mašno,
dolgo dobo, skoz tri dolga leta;
zemlja je razpokala od suše,
v njo ljudje pogrezali se živi;
in povrh poslal je Bog bolezen,
oj bolezen strašno, grozno kugo;
pomorila staro je in mlado
in ločila drage je in znanee.
Preostali pa so se skesali
in v Boga Gospoda verovali.
In obljubo večno Bog jim dal je,
da bo sneg in led odslej pošiljal
le enkrat na leto, le pozimi.

Kot tedaj, tako še dandanašnji.
Ljubi Bog, za vse na svetu hvala!
Kar biló je, naj se ne zgodi več!

SODOBNA EVHARISTIČNA UMETNOST

Fr. Stelè

Središče, idejno (miselno) in funkcijsko oporišče vse cerkvene umetnosti je evharistija. Po svoji službi (funkciji) je stavba cerkve namenjena liturgiji, službi božji v najožjem pomenu te besede. Daritev svete maše, ki je svečan, v stalno se ponavljajoč obred izoblikovan spomin na ustanovitev evharistije po Kristusu v zgodovinski zadnji večerji, je izhodišče vseh praktičnih in lepotnih zahtev, ki so v skoraj dvatisočletnem razvoju oblikovale krščansko cerkev. Oltar je monumentalizirana miza zadnje večerje. Njegova neposredna oprema mora ustrezno služiti obredu svete maše in shrambi vsega, kar je z njo v nujni zvezi, predvsem posvečenih posod in mističnega kruha v obliki hostij. Ker je obred, ki se pri oltarju vrši, namenjen verni občini, ki naj sledi njegovemu razvoju in sodeluje z njim, je nujna zahteva, da bodi cerkev kot stavba urejena tako, da je oltar cilj pogledov v njej zbranih vernikov. Tako je končno tudi širša ureditev cerkve smiselno odvisna od oltarja, oziroma od tega, čemur oltar služi, od evharistije. Obred, ki mu cerkev služi, se je v stoletjih sicer razvijal, spreminjal tudi svojo vidno obliko, v bistvu pa je ostal vedno to, kar je bil od začetka, ponovitev Kristusovega obreda pri zadnji večerji. Z razvojem vidne oblike obreda se je spreminjala tudi oblika prezbiterija (cerkvenega svetišča), ostali prostor cerkve, predvsem vernikom namenjena ladja pa je nevzdržno stremila po taki obliki, ki bi idealno združila vernike pred oltarjem. Tako je ozir na evharistijo oblikoval v končni posledici vso cerkveno stavbo in ji dajal vsakokratni idejni in praktični smisel. Oltar kot sedež evharistije in njenega obreda je nujno moral stremiti iz svoje prvotno čisto praktične, neposrednemu namenu služee oblike, monumentalizirane mize, k vidnejši, po svojem pojavu v organizmu cerkve posebno poudarjeni, vernike takoj pri vstopu v prostor nase opozarjajoči obliki. Tudi arhitekturna ureditev prostora je bila vedno taka, da je že sama poudarjala mesto oltarja. Tako se je oltar kot monumentalna, z dekorativnim nastavkom ali posebno slovesno streho, baldahinom opremljena osrednja pojavna enota opreme cerkve začel polagoma prepletati s tistim delom stavbe, ki je bil že sam arhitektonsko oblikovan kot njegovo prizorišče z arhitekturo prezbiterija. V baročni dobi sta se obe sestavini prepletli že toliko, da je nazadnje oltarni nastavek

postal samo posebno bogato izoblikovan člen celotne arhitekture notranjščine, njen najmočnejši poudarek, pravi oltar, pa je izginil v tej kričavi arhitekturi kot del njenega podnožja.

Ta oblika oltarja je doživela naše dni in še danes je po pojmovanju večine vernikov »oltar« po vsej cerkvi vidni, kar mogoče bogato okrašeni oltarni nastavek, torej v resnici le nebitveni in šele v teku razvoja pravemu oltarju dodani okras.

Bistveno pa spada k baročnemu in današnjemu oltarju tako zvani tabernakelj, varna shramba za najožjo evharistično opremo oltarja, monstranco in ciborij s posvečenimi hostijami. V srednjeveških cerkvah imamo še tudi pri nas ohranjene primere starejše oblike take shrambe v tako zvanem stenskem tabernaklju ali zakramentni hišici, vdeleni v severno steno zraven oltarja in primerno okrašeni. V baroku in v 19. stoletju se je začel tabernakelj na oltarju vedno bolj večati, posebno ker je bil združen z namenom slovesnega izpostavljanja posvečene hostije v monstranci. V ta namen so začeli oblikovati njegov vrhnji del s tem, da so mu dali podobo majhne pozornice, prekrite s strešico, ali pa podobo majhnega odprtega baldahina, šotora. Ta baldahin je polagoma začel dobivati vedno slovesnejši izraz in je nazadnje pogosto prerasel pravi tabernakelj kot posebna, na stebrih sloneča stavba s kupolasto ali šotorno strešico. Tako se je posebno v 19. stoletju ponovil na oltarni mizi sami podoben razvoj kakor od starokrščanske dobe sem z oltarjem samim. Prvotno je bil oltar evharistična miza, prekrita z baldahinom, slonečim na stebrih, za kar imamo najbolj monumentalni primer, razen starokrščanskih oltarjev, v oltarju cerkve sv. Petra v Rimu. Sedaj pa se je pojavila na oltarju samem omarica v podobi hišice, zavarovana in okrašena z baldahinom na stebrih. »Oltar« oziroma nekdanji krasilni nastavek oltarja se je že v baroku pogosto umaknil k steni za oltarjem, oltarna miza s tabernakljem pa je začela živeti zopet samostojnejše življenje in dobivati zopet individualno obliko.

Že v teku 19. stoletja so se pri novih, v romantičnem duhu oživljanja zgodovinske tradicije v cerkvenem stavbarstvu zidanih cerkvah začeli vračati k srednjeveškim in starokrščanskim oblikam oltarja. Pravi odpor proti baročni tradiciji »nepristnega« oltarja pa je uveljavila šele sodobna arhitektura. Ta se je povsod vrnila k osnovnemu smislu in bistvu vsakega predmeta, ki ga oblikuje, in vsake naloge, ki jo rešuje. In spoznala je tudi, da mora arhitektura oltarja izražati predvsem njegovo bistvo in da se mora za dosego tega odreči vsem postranskim ozirom bogatega videza.

Jože Plečnik: Ciborij.

Oltar naj bo zopet predvsem miza, ki služi daritvi svete maše, združena s shrambo za posvečene posode s hostijami in za izpostavljanje sv. Rešnjega Telesa, v simboličnem smislu torej bivališče Boga med verniki in šotor ali prestol, na katerem se jim pokazuje, da ga počastijo.

Ta novi duh se sevé ni omejil samo na oltar, ampak je objel vso cerkev, ki je smiselno odvisna od oltarja in se mora pokoriti njegovemu značaju. Kmalu bo že pol stoletja, odkar se vrši obnova evharistične umetnosti v smislu izrazitve njenega sodobnega bistva. Bogoslovci in arhitekti so sodelovali, da v teoriji in resničnosti izdelajo njen program. Danes že kar nepregledne vrste prireditelj, razstav, razprav in načrtov pomenja z velikim trudom in globoko resnostjo osvojene stopinje razvoja misli o sodobni cerkvi. Posebno evharistični kongresi postajajo vse bolj tudi zna-

niki misli sodobne evharistične umetnosti in je danes razstava predmetov evharistične umetnosti in obrti že nerazdružna od njih.

Tudi pri nas Slovencih so začele prodirati te misli kmalu po začetku novega stoletja. Umetnostno zelo aktivna doba konca 19. in začetka 20. stoletja je ustvarjala še vsa pod vtisom historično usmerjene umetnostne romantike. Ne bilo bi pa pravično, če bi podcenjevali delo mož, ki so to gibanje vodili, kakor prelat J. Smrekar, generalni vikar J. Flis in msgr. J. Dostal, ki predstavljajo dve generaciji enotno usmerjene delavnosti. Kajti kljub usmerjenosti k vzorom iz preteklosti je prav delo teh mož prav glede evharistične umetnosti nujen pogoj za sodobno ustvarjanje. Po njih delavnosti je bila polagoma omajana ideja baročnega »oltarja« in se je oltar vračal, čeprav v raznih historičnih oblikah in posnetkih, vendar k svojemu prvotnemu bistvu.

Nova, sodobna cerkvena umetnost ni nastala iz ene korenine in na enem kraju, ampak je plod mnogih prizadevanj na različnih krajih Evrope in celó različnih kulturnih in družabnih pogojev. V glavnem pa lahko razlikujemo troje velikih gibanj ali akcij za obnovo cerkvene umetnosti, ki se pa izpopolnjujejo in utegnejo biti vse po svoje pomembne za napredek evharistične umetnosti v vesoljni Cerkvi. Videli bomo, da se motivi obnove tu in tam pogosto prepletajo, kar v bodočih posledicah samo nujno vodi k zbližanju v splošnem idealu. Eno teh gibanj ima svoje žarišče v srednji Evropi, v nemških deželah, drugo se naslanja na delavnost v Franciji in Belgiji, tretje pa se opira na vodilno vlogo svete stolice v zadevah kulta (bogoslužja) in vseh njegovih potreb in izrazov in se uveljavlja predvsem v Italiji. Gibalne sile teh treh skupin so pogosto zelo različne, družijo pa jih skupna zavest potrebe po cerkveni umetnosti, ki bo ustrezala sodobnim pogledom verskih obredov in čustvovanju sodobnih vernikov.

Iz teatralične, reprezentativne baročne cerkve se razvijamo v novejši dobi bolj k demokratični, praktični cerkvi, ki služi zbiranju vernikov k molitvi in verskemu pouku, ki ji je več poglobitev v duha pobožnosti in vere kakor oglušitev čutov po zunanjem sijaju. Ideal take, takrat še močno mistično, torej končno le zgodovinsko pojmovane cerkve, so uresničili prvi benediktinski menihi, tako imenovani beuronci. Njih cilj je bil prepeljitev vse cerkvene umetnosti z obrednim, liturgičnim duhom. Teoretiki bogoslovci so posebno med Nemci preoblikovali to zamisel v ideal kristocentrične, v Kristusu osredotočene cerkve, ki je danes vsaj teoretično tisti ideal, o katerem se misli, da

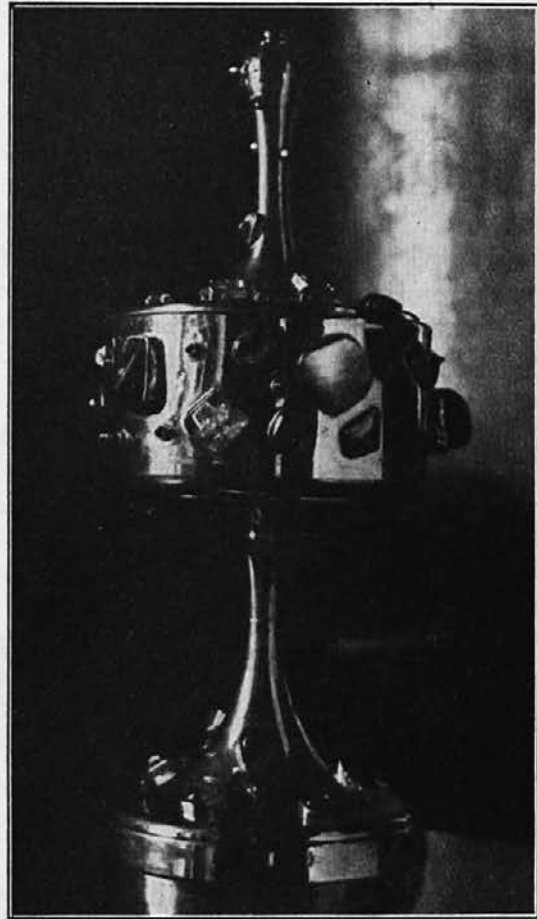
je najbolje pogodil bistvo in smisel sodobne cerkve. Ta ideal je tudi izrazito evharističen. Njegov namen je, vernike čim najpopolneje in najdemokratičneje združiti okrog Kristusa v evharistiji. Zato se pojavlja tudi doslej naravnost nemogoča misel, naj se evharistični oltar ne samo približa množici vernikov, ampak celó prestavi v sredo mednje, da bodo idealno zbrani okrog njega. Tudi zunanjščina naj izraža misel prvenstvenosti oltarnega prostora pred vsemi drugimi s tem, da se zvonik premakne na stran glavnega oltarja.

Nov moment v sodobni razvoj cerkvene stavbe so dodali bogoslovskim teoretikom gradbeni teoretiki z novimi, doslej neznanimi gradivi in iz teh izvirajočimi novimi tehničnimi in lepotnimi možnostmi. V središču teh prizadevanj je železobeton, ki je sodobno gradivo v revolucionarnem smislu te besede. Pojavilo se je celó vprašanje, ali je to novo gradivo sploh spodobno za stavbe odličnega pomena, kakor so cerkve. Prevladalo je končno edino pravilno prepričanje, da vsak čas s sebi lastnimi sredstvi širi čast božjo in da tudi zoper tako izredno tehnično pridobitev, kakor je železobeton, v cerkvi ne more biti pomisleka.

Še bolj pa je kompliciral vprašanje sodobne cerkve že pred vojsko, posebno pa po njej socialni moment, ki je ukazal Cerkvi, kakor v apostolskih časih, ko jo je pozival, naj gre s svojim naukom med tuje narode, naj zasidra svoj nauk v duhovno zanemarjenih slojih sodobne družbe. S tem klicem pa je bila nujno združena zahteva, da je ta nauk treba »stanu primerno« odeti, da jim bo dostopen.

Tako raste sodobna cerkev, ki ji duh sodobne umetnosti nalaga, naj bo bistvena, najprej iz osrednje misli evharistije kot kristocentrična, liturgična (obredna) cerkev v najčistejšem smislu. Njene osnove izdelujejo teoretiki in praktiki pod vodstvom navodil svete stolice. Drugič raste sodobna cerkev iz pogojev novih gradiv, posebno železobetona, ki ji daje novo lepotnost in arhitektonsko smiselnost. Tretjič pa raste iz družabnih, čustvenih in duhovnih pogojev sodobne družbe in se ogrinja v demokratično, ako ne včasih naravnost proletarsko obliko.

Srednja Evropa, predvsem nemške dežele so najpopolneje izrazile misel v Kristusu osredotočene, v novi tehniki in njej ustrezajoči lepotnosti zgrajene cerkve. Neštete nove cerkve v velikih delavskih predmestjih nemških mest pričajo o uspešnosti teh prizadevanj. Ta duh prodira po delovanju arh. Clemensa Holzmeistra v Avstriji tudi v našo bližino. Smisel nove cerkve je Nemčija nedvomno najpopolneje izoblikovala. V zvezi s prizadevanji za prepород umetne obrti sploh sta

Iz Plečnikove šole: Ciborij.

vprav Nemčija in Avstrija, oprti na Werkbund in Wienerwerkstätte, dvignili med vsemi na najvišjo stopnjo sodobnega okusa cerkveno, posebno evharistično umetno obrt. Prav v nemški sodobni cerkveni umetnosti so prišle do uspešne veljave tudi ekstremne sodobne struje upodabljačice umetnosti, ekspresionizem in kubizem, ki ju povsod drugod skoraj popolnoma odklanjajo. Tu se zopet jasno kaže posebna lastnost nemškega duha in čustvovanja, ki se najgloblje izživlja v strogih, miselno dognanih konstrukcijah in dušo razburjajočih slutnjah in vizijah.

Čeprav so razni prehodi od tega duha preko Holandije in Belgije do francoske sodobne cerkvene umetnosti, je vendar nasprotje med francosko in nemško sodobno cerkvijo prav osnovno. Pobuda za živahno delavnost v cerkveni umetnosti je prišla v Franciji iz potreb, obnoviti cerkve v krajih, kjer jih je vojska razrušila, in pa iz široko zasnovane akcije za ureditev dušnega pastirstva v pariških predmestjih, kjer je ukazal pariški kardinal zidati šestdeset cerkvá. V belgijsko-francoski sodobni cerkveni umetnosti ne opažamo tistega duha, ki je značilen za sodobno nemško cerkveno umetnost in jo skuša prenoviti

iz bistva, iz idejne osnove. Francoska arhitektura sicer obilno uporablja železobetonske in druge nove konstruktivne načine, v obliki cerkve pa se naslanja predvsem na tradicijo in tako opazamo zanimiv pojav, kako je mogoče romanske in gotske gradbene vzore sodobno podati z novimi konstrukcijami. Konservativnost je značilna tudi za francosko cerkveno obrt. Bogato pa se družijo z gornjimi stremljenji čuti za tradicionalne mistične učinke prostora in simboliko posameznih oblik.

Tudi glede Italije velja v bistvu isto kot glede Francije. Njena novejša cerkvena umetnost se nekam boječe naslanja na vzore iz preteklosti, posebno iz starokrščanske in italijanske romanske dobe. Čeprav bolj zunanje in mehanično, pa vendar ta poteza izraža isto splošno občutje sodobnosti: povratek k demokratični, skromni, v prvi vrsti molitvi služeci cerkvi.

Sveta stolica, ki je po svojem osrednjem vodstvu v Cerkvi izredno važen činitelj tudi v cerkveni umetnosti, ne posega neposredno v ustvarjanje samo, ampak se omejuje na najnujnejša navodila, ki so potrebna tako iz potreb evharističnega obreda kakor tudi njegovega dostojanstva. Zaveda pa se, da je napredek cerkvene umetnosti največjega pomena za kulturni ugled vere in Cerkve in zato zadnji čas vsestransko podpira misel mednarodnih razstav cerkvene umetnosti, ki so dobro sredstvo za razbistritev pojmov o vseh z njenim napredkom zvezanih vprašanjih.

V zadnjih tridesetih letih je bilo v raznih deželah prirejenih veliko število takih razstav, ki so prav bistveno vplivale na razvoj sodobne cerkvene umetnosti. Navajamo samo nekatere, ki so vsaj posredno mogle biti pomembne tudi za njen napredek med nami. Taka je bila leta 1907 razstava cerkvene umetnosti v Secesiji na Dunaju, kjer je sodeloval tudi arh. Jože Plečnik. Wagnerjanski ideal sodobne arhitekture se je tu uspešno združil s prizadevanjem beuroncev. Obe sestavini sta postali odločilni za bodoči razvoj Plečnikove cerkvene arhitekture.

Leta 1912 se je vršila o priliki svetovnega evharističnega kongresa na Dunaju važna razstava predvsem liturgičnih predmetov in utrla pot sodobni umetni obrti v cerkev. Kmalu po vojski je bila v Secesiji na Dunaju druga razstava cerkvene umetnosti, ki se je odlikovala prav po zrelejši umetnoobratni plati. Leta 1928 je bila v zvezi z razstavo svetovnega tiska »Pressa« tudi razstava nemške cerkvene umetnosti, ki je pokazala sadove nemških prizadevanj za sodobno cerkev. Belgijsko-francoska prizadevanja so se izrazila v mednarodni razstavi cerkvene umetnosti leta 1930 v Antwerpnu. V zadnjih letih, odkar je sveta stolica

začela podpirati misel takih razstav, smo jih doživeli celo vrsto: najprej v Milanu in Padovi, potem leta 1935 na Dunaju, kjer se je uveljavil nemški ideal sodobne cerkve v arhitekturi Clemensa Holzmeistra, in nazadnje v posebno velikem obsegu leta 1934 v Rimu na zadnji mednarodni razstavi cerkvene umetnosti, ki je točno pokazala prvenstvo srednje Evrope (nemški, avstrijski, poljski in madžarski oddelki) v sodobni cerkveni umetnosti.

*

Slovinci smo odločno v tem srednjeevropskem krogu stremljenj po napredku v cerkveni umetnosti.

Prejšnja generacija je delala za napredek cerkvene umetnosti med nami, ki smo jo zgoraj omenili, je razrahljala tla in tako smo že zadnje desetletje pred vojsko doživeli počasen vdor novih naziranj, posebno preko Dunaja. Zgodovina sodobne cerkvene umetnosti je najožje zvezana z imeni dveh naših vodilnih arhitektov sodobnosti, Jožeta Plečnika in Ivana Vurnika. Oba sta učenca Dunajčana Ottona Wagnerja, ki je s svojo cer-

Na sv. Telo. (Fot. Fr. Krašovec.)

kvijo v umobolnici na Steinhofu na Dunaju prvi uresničil novi ideal. Plečnik se je oplodil pozneje z idejami beuronskega zamisla cerkvene umetnosti in jih srečno združil z wagnerjanskimi načeli sodobne arhitekture. Z raznimi majhnimi deli liturgičnega značaja (kelih in podobno), posebno pa z načrtoma za cerkev v Spodnji Šiški in pri Sv. Krištofu je že takrat posegel v cerkveno umetnostno snovanje v domovini, a je ostal precej neopažen.

Mnogo pa je pripomoglo zmagi novih načel mladostno delo Ivana Vurnika, ki si je z opremo škofove kapele v Trstu pridobil lepo ime. Božji grob na Bledu, oltar v Starem trgu pri Ložu, tabernakeljska vrata v Ribnici, okviri za križev pot pri Sv. Petru so stopinje, s katerimi si je nova smiselna cerkvena umetnost utirala pot med nas.

Med vojsko je v dušah ljudi marsikaj dozero; poleg drugega med Slovenci tudi smisel za novo cerkveno umetnost. Ko sta po vojski zasedla oba imenovana arhitekta svoji stolici na arhitekturni šoli v Ljubljani, je bil ideal prejšnje generacije že definitivno mrtev in sta mogla tadva že skoraj neovirano na delo. Ugotoviti je treba predvsem, da gre v njunih delih in v delih njunih učencev za mednarodno popolnoma enakovredno delo in za lep prispevek Slovencev k splošni umetnostni kulturi Cerkve, kajti tako Plečnikov kakor Vurnikov tip sodobne cerkvene umetnosti sta dve samostojno ustvarjajoči veji v okviru srednjeevropskega umetnostnega snovanja.

*

Delo **Jožeta Plečnika** za sodobno cerkev je mnogovrstno. Kakor smo že povedali, izhaja Plečnik od O. Wagnerja, a se je že prav zgodaj oplodil z idejo liturgične cerkve, ki so jo propagirali beuronci. Poleg osredotočitve na bistvo cerkve je imela pri prvih njegovih načrtih odločilno vlogo nova železobetonska konstrukcija in lepota, ki jo je kljub močnemu odporu vplivnih činiteljev kot eden prvih tudi uresničil v cerkvi Sv. Duha na Dunaju. V povojni dobi pa se je odločno razvil do misli kristocentrične cerkve, katero je snoval v raznih načrtih in jo uresničil v cerkvah sv. Frančiška v Šiški in Srca Jezusovega v Pragi. S tema dvema stavbama se je uvrstil med prve cerkvene graditelje sodobnosti. V Šiški je oltar pomaknil prav v prostor za vernike in dosegel tisto idealno osredotočitev okrog Najsvetejšega, o kateri so sanjali mnogi teoretiki cerkvene umetnosti.

Jasno je Plečnik spoznal tudi idejo evharističnega oltarja in si ustvaril zanj idealen tip, ki ga je izrazil že v mnogih variantah. Oltar mu je daritvena miza, njegov poudarek pa je taber-

nakelj. Ves nebistveni okras se je moral umekniti na steno za oltarjem. Tabernakelj mu je šotor, kjer evharistični Kralj biva in se pokazuje vernim. Za Prago (cerkev na Vyšehradih) je uresničil dobesedno misel šotora, v drugih delih (Martijanci, Šiška) je to v kamnu stiliziran šotor, ki se daleč viden dviga na oltarju.

Najplodovitejši pa je Plečnik v snovanju liturgičnih posod. V svojem lepotnem stremljenju se naslanja predvsem na smotru ustrezno obliko in naravno lepoto gradiva, ki jo olepšuje samo še z dodatkom dragocenih krasedih dodatkov, plemenitih kamnov in podobnega. Vrsta njegovih kelihov, ki je skoraj nepregledna, nam kaže vse možnosti od enostavne, z nežnim in smotrnim čutom oblikovane najpreprostejše forme do vedno bogatejših in razkošnejših po gradivu. To nam dokazujejo preprosti kelih za p. Salvatorja Zobca (str. 203, prvi) in dr. Fr. Lukmana (str. 203, tretji) v primeri z razkošno okrašenim kelihom za kaplana Huta (str. 205, srednji).

V istem smislu oblikuje ciborij. Ta posvečena in v inventarju tabernaklja nujna posoda naj predvsem trdno stoji, naj se dobro prijema, naj ima za shrambo hostij zadostno veliko čašo in za njih varstvo zadosten pokrov, ki ga je treba zanesljivo prijemat. Dva primera, prvi iz Prage (str. 212) in drugi iz Trnovega v Ljubljani (str. 213) zadostno pričata o povedanem. Dočim praški ciborij krasí v prvi vrsti oblika in lepota gradiva, je drugi okrašen z žlahtnimi kamni. V istem duhu zgrajen, a globoko simbolično izpeljan je načrt za tretji ciborij, ki ga prinašamo v sliki (str. 209). Oblika je strogo stvarna in praktična, okusno se omejuje na vrste majhnih kamenčkov, predvsem pa na dekorativno razvrščene napise in risarsko krasilni motiv v nogo in čašo vrezane, zvijajoče se vinske trte. Na vrhu pokrivala je simbolična podoba evharistije, Kristus, pribit na križ, stoječ v tlačilnici.

Posebnost so Plečnikove monstrance. Eno v materialu bogatejšo in raznovrstnejšo hrani cerkev v Gomilskem, eno ima frančiškanska cerkev v Ljubljani, tretja pa je izdelana v načrtu. Bistveno za vse je, da podobno kakor pri oltarju zavračajo dosedanjo navadno obliko monstrance, kjer bujni okras zatemnuje pravi namen te posode, ki naj bo kazalnica hostije. Na čisto idejo monstrance kot podstavka za hostijo, ki se kaže v zlatem okviru na rdečem, z biseri posejanem ozadju daleč po cerkvi, je omejil obliko monstrance pri frančiškanih. Izpopolnil je to misel v svoji zadnji, v načrtu in modelu zasnovani monstranci (glej na ovoju te številke in str. 208).

Da Plečnik v evharistični umetnosti tudi samostojno ustvarja, nam dokazuje njegova ideja zakramentarija, ki združuje v enotno obliko posodi za sv. olje in hostije s križem, ki služi pri obredu obhajanja bolnikov (Ml. 1935, str. 133).

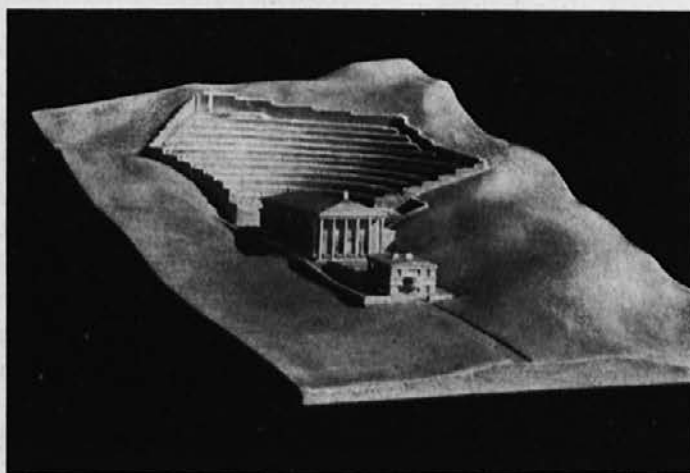
K evharistični opremi cerkve spadajo tudi svetilke, posebno tako zvane večne luči, svečniki in podobno. Tudi v tej vrsti je izvršil Plečnik nešteto zanimivih, z vedno novimi domisleki pre-rojenih načrtov; mnogo od teh del je tudi že izvršenih. Z lestencem rad družiti simbolično obliko corone — visečega venca svetilk; krasiti pa te lestence in svetilke rad s starokrščanskimi simboli. Visečim svetilkam daje podobo s finim čutom oblikovanih posodic. Lepa zbirka jih visi izpod stropa v kapeli božjega groba jezuitske cerkve v Ljubljani; eno najlepših njegovih svetilk pa so pred nedavnim obesili pred oltarjem svetogorske Matere božje v Šiški.

Tudi vrsto cerkvenih in društvenih zastav v svojem stilu je Plečnik izvršil.

*

Delo Ivana Vurnika klije sicer iz istih pobud šole O. Wagnerja kakor Plečnikovo, izraža pa se pogosto v močno drugačnih oblikah in si krči skozi probleme sodobne cerkvene umetnosti samostojno pot. Tudi Vurnikovo delo, ki se v svojih prizadevanjih pogosto uspešno družiti z delom njegove žene Helene Vurnik, obsega vse področje cerkvene umetnosti in je deloma še širše kakor Plečnikovo.

V svojih načrtih se je Vurnik mnogo bavil z idejo sodobne cerkve. Ne gre mu pa toliko za idejno poglobljeni organizem, kakor pri mnogih Plečnikovih načrtih, ampak predvsem za praktično ustrezen in lepoto sodobno oblikovan arhitekturni pojav. Njegov največji načrt je bil izdelan za konkurenco za cerkev sv. Magdalene v Mariboru.

Ivan Vurnik: Osnutek za cerkev v Hrastniku.

Močno se nagiblje tudi k arhitekturnim organizmom, ki so zasidrani v lepotnih pogojih svoje okolice; za to sta značilna načrta za Hrastnik in Grosuplje, kjer naj bi se ves cerkveni okoliš uredil kot lepoto smotrno urejena celota.

Mnogo je snoval Vurnik oltarjev. Kakor pri Plečniku lahko jasno zasledujemo ves umetniški razvoj v razvoju načrtov za cerkve, tako se ves Vurnikov razvoj najzanimiveje in točno zrcali v njegovih oltarjih. Mladostni Vurnik je razvil pod Wagnerjevim vplivom v prvi vrsti svoj izredni dekorativni talent in si vsako nalogo zamisljal iz njega. S tem nagnjenjem se je družila precejšnja poetična razpoloženost, ki je v oblikovnosti in ornamentiko skrivala polno simboličnih pomenov (značilen je v tem pogledu božji grob na Bledu). Tudi njegov prvi oltar v škofovi kapeli v Trstu je v prvi vrsti rafinirana, s pomembnostjo prepojena dekoracija, neke vrste bogat zastor, razpet za oltarjem. Misel oltarja kot takega pa mu je že od začetka popolnoma jasna, zato stremi za tem, da jo uglaši s svojim nagnjenjem k dekorativnosti. Kako skuša premostiti to nasprotje in združiti idejo liturgičnega oltarja z dekorativnim videzem, nam najnazorneje pojasnjuje oltar v Starem trgu in načrti zanj. V tem smislu je bil zgrajen tudi oltar pri Sveti Katarini takoj po vojski. Svoj dekorativni čut je v družbi svoje žene uveljavljal tudi v vrsti intimnih, pomembno okrašenih tabernakeljskih vratic, ki jih je lepa vrsta od Ribnice in Starega trga do Kranja.

Po vojski se je ideja njegovega oltarja najprej otresla dekorativne primesi in dozorela v misel strogo stvarnega tabernaklja, ki naj bi zaprt ali odprt služil obenem kot nekdanja retabula, s slikami ali reliefi okrašeni nizki nastavek na oltarni mizi. To misel je najpopolneje oblikoval v tabernaklju, ki je pa v resnici popoln oltarni nastavek, združen s porabno obliko tabernaklja, v Radovljici. Že v tem tabernaklju se je z izpostavno strešico približal sodobni ideji o tabernaklju kot šotoru evharističnega Kralja. To misel pa je uresničil v resnično monumentalni obliki v oltarju župne cerkve v Kranju (Mladika 1935, str. 45). Tu se je že ves uveljavil zreli Vurnik, ki skuša dojeti in izraziti bistvo predmetov, katere oblikuje. Dekorativnost je popolnoma potisnjena v ozadje pred strogo in logično zgradbo. Retabula, ki jo označujejo kipci cerkvenih patronov na masivnem, temnem podstavku, je čisto podrejena, nad vsem vlada ideja tabernakeljskega šotora. Tudi ta je konstruktivno strogo zgrajen in bi utegnil postati dolgočasen, če bi se v umetniku Vurniku ne utrnula v srečnem trenutku pra-

Helena Vurnik: Jubilejni pluviale nadškofa Jegliča.

vilna misel, da ga okraši in obenem oltar idejno obogati z znakom Kristusovega trpljenja in iz njega izvirajoče milosti. S tem oltarjem je Vurnik res visoko dvignil stvariteljsko silo naše cerkvene umetnosti.

Tudi Vurnik je projektiral celo vrsto cerkvenih posod, ki jih odlikuje v bistvu isto stremljenje po materialni pristnosti in po smotrni oblikovnosti kakor Plečnikove, izraža se pa pogosto v bistveno drugačnih, posebno dekorativno bogatejših oblikah. Za okras porablja pogosto tudi vložke z emajlnimi slikami po načrtih Helene Vurnik. Kot značilne za njegov način prinašamo v sliki kelih za nadškofa Bauerja (str. 220), kelih za g. Košmerlja (str. 221) in bogati ciborij za Predoslje (str. 222).

Posebno zaslugo pa imata Ivan in Helena Vurnik za napredek liturgičnih oblek in cerkvenega veziljstva. O tem pričajo z apliciranimi slikami okrašene zastave in baldahini za procesije sv. Rešnjega Telesa (Sv. Peter v Ljubljani) in komaj še pregledna vrsta mašnih plaščev. Od preproste, samo po lepi obliki učinkovite kazule zvončaste ali baročne oblike do najbogateje vezenih in celo s figuralno aplikacijo okrašenih ornatov so zastopane v njunem delu vse vrste. Opozarjamo samo na največje tako sodobno delo pri nas, na slavnostni ornat nadškofa dr. Antona Bonaventure Jegliča, ki se samozavestno uvršča

v tista velika dela svoje vrste, ki so le redko po stoletjih razsejana.

S tem še daleč ni izčrpano delo obeh pionirjev sodobne cerkvene in posebej evharistične umetnosti med Slovenci. Vrsta učencev, danes že samostojnih arhitektov, stopa za njima in izpopolnjuje njuno delo: tako France Tomažič, Ivan Pengov, Fatur, ki je srečno povečal župno cerkev na Jesenicah, H. Hus, ki je izvršil več pozornosti vrednih načrtov za cerkve, in mnogo drugih. Zavest o pravilnosti njihovih prizadevanj prodira vedno dalje; slikar in kipar Tone Kralj se jim je pridružil s svojimi deli in načrti; delavnice in podjetja so se oprijela novih načrtov in tako naša sodobna evharistična umetnost in obrt vedno bolj dozoreva. Da se pridružimo v svojem stremljenju drugim narodom, bo tudi z letošnjim ljubljanskim evharističnim kongresom združena razstava cerkvene, v prvi vrsti evharistične umetnosti in obrti. Njen posebni namen naj bi bil po zamisli arh. Ivana Vurnika, pokazati v izvršenih primerih in načrtih, kako sodobna umetnost in obrt z majhnimi sredstvi in s skromnimi gradivi vendar lahko dosežeta polnovreden lepotni in porabni učinek. Če naročnike liturgičnih del prepričamo o tej stvari, a pri nas nekoliko zaglušeni resnici, bo evharistični kongres v Ljubljani s svojo razstavo dosegel tudi po tej strani lep uspeh.

ČEBELA

Ivan Čampa

V nepremagljivem hrepenenju leta
po travniku v prečudnih doživetjih;
strmeč ob vedno novih razodetjih
od cveta opoteka se do cveta.

Omamlja jo cvetov pijača,
da s krili o ljubezni jim prepeva
in vsa utrujena ob koncu dneva
z bremenom sladkim se k sestram povrača.

Ko vsako jutro znova po ukazu
zapušča tajnem pisani ulnjak,
ji žal za dolge je noči zamudo.

In slednje jutro v novem se obrazu
ji razodeva svet in vé, da vsak
dan Bogu samemu je novo čudo.

V REBRI SANJAM

Jože Udovič

V tolmunih pod mano se sonca iskrijo,
kot da so žive, svetle oči zemljé
— žarki v očeh me prijetno ščemijo.

Slišim glasove žená. Od večernic gredo,
blagoslov se drži jim črnih
starih oblek. Počasi
se dvignem na kolena v travi.
Med njimi je moja mati,
dobro jo vidim, moja mati,
ki spi na pokopališču ob zidu.
Krilo ima nagubano, v sončavi
mašne knjige obreza blesti,
nalahno ji trepeče ruta na glavi.

In stezam roké, presunjen sahnem,
tedaj pa luč nãd vsemi stvarmi ugasne
in nekaj me sili, moram na zemljó
položiti sanjavo glavó...

CESTA

Jože Udovič

Ko mi tvoj kamen tako pod koraki zvoni,
o cesta, tákrat si dvoje mi hkrati:
grem s teboj — in sem pred domačimi vrati,
grem s teboj — in sem spet izgubljeni sin.

Vračaš me in me vedno spet svetu prodáš,
ljubim te in te vendar preklinjam,
večno tavam s teboj kot berač
in prosim noč, da me sred tebe zagrinja.

DRVAR

Gustav Strniša

Žuljave roke se mučijo mi,
trpke od težkega dela.
Moja sekira seka zbesnela.

Drevje ječi,
padajo debla — živi stebri,
ki so se dvignili daleč v nebo,
kot bi ga spajali s solzno zemljó.

Moja sekira seka in seka...

V kočí beraški pet majhnih otrok,
shirana žena, a beda
skoz mračna okenca gleda.

Moja sekira seka in seka,
krepka drevesa ječé,
z njimi v bolesti drhti mi srce.

Kmalu ostane prazna goljava,
moja sekira križava
in to ubito srce.

Sekaj, sekira, sekaj na smrt,
vame zarezal tuleči se glad je in črt.

SLIKA

Ana Galetova

V svileni blazini gospa sloni.
(Blazina japonska, obleka japonska.)
Venomer, divje se plošča vrti,
črna plošča gramofonska:
»Havajske kitare,
pesmi ljubezni,
svilena blazina,
pobarvana usta,
zlat prstan z opalom
in dom brez otroka...«

Silno, presilno se okna poté,
gola veja jim briše solzé
kot stara, utrujena roka.

ZDRAVILO ZA SMRT IN ŽIVLJENJE

Priobčil Bogdan Kazak

Pred vojsko je vojaško zdravstvo imelo svoj posebni sloves, ki je bil omenjen že v teh spominih. Podoben ugled je uživalo vojaško dušno pastirstvo. Obojega je bilo pač samo toliko, da se ni dal zanikati njun obstoj. V vojni dobi je nastala nepričakovana sprememba na bolje, nadomestni ali pomožni zdravniki in duhovniki so se odlikovali po strokovnem znanju in človekoljubnem prizadevanju ter prekašali svoje poklicne tovariše.

Posedali smo v večkrat omenjeni gostilni Pri pošti. V našo družbo je večkrat prihajal slovenski stotnik, ki je imel svojo postojanko onstran pevmskega mosta, najbližjo mestnemu središču. Častnik se je hvalil, da je vzdržal toliko sovražnih napadov brez vsakršne žrtve svojih stotnij. Neverjetno čarovnijo nam je umevno razložil z varanjem sovražnika. Postojanke svojega moštva je imel ob straneh svojega odseka, srednji griček pa je dajal sproti utrjevati in ograjati. Na ta griček so letele granate in mine, tja so se vršili pehotni naskoki, ki so jih stotnikove strojnice kosile iz zasede. Prebrisani častnik je bil menda res dobro zapisan pri višjem poveljstvu, kakor tudi njegov sosed, junaški major, ki je veljal za neranjivega častnika, kakor je bilo zadnjič opisano. Čete so se v teh odsekih izmenjavale. Ogri, Dalmatinci in Bosanci so se vrstili drug za drugim, poveljnika tistih odsekov pa sta ostala vsak na svojem mestu.

Na jesen so prispeli slovenski planinci, sami mladi fantje; starejši letniki namreč so obležali po galiških planjavah in krpatskih brdih, kar jih ni prišlo v rusko ujetništvo. Ukaje so korakali skozi mesto in razposajeno kričali: »Kje imate Lahe?«

Bridkost me je obhajala, ko sem v večernem mraku opazoval breskrbno mladino, mladje našega naroda. Nenadoma me je pozdravil brhek praporščak, spremljajoč svoj oddelek ob strani. Spoznal sem v njem ljubega znanca, ki je bil pred dobrim letom še dijak na goriški realki in v vsakem pogledu vzoren mladenič.

»Bog z vami in sreča junaška, dragi mladci!«

Tisti večer smo čepeli kakor po navadi Pri pošti in se prepirali z gostilničarjem zavoljo piva. Plzenskega 'prazdroja' že davno ni imel več, potem je točil pivo raznega izvora in še bolj različne kakovosti, nazadnje je prišlo na vrsto pivo, ki sem ga jaz kot nepristojni veščak označil za zvarek iz divjega kostanja. Tudi vino ni zadovoljevalo nikogar od našega stalnega omizja. Gostilničarja niso preveč vznemirjali naši ugovori,

saj je takrat lahko in sproti prodajal vsako brozgo vojaštvu.

Naveličali smo se prerekanja in se odpravljali domov. V veži smo se srečali s strumnim častnikom, ki je, zagledavši me, zamahnil z roko, veleč: »Nazaj! Zdaj mi ne uideš. Ves večer te iščem. Nikjer te ni, kjer bi moral biti, ne v bolnici ne doma!«

»Ostaria — casa mia,«¹ sem se šalil in krepko rokoval s prijateljem, doktorjem bogoslovja in profesorjem v znanem zavodu. »Kar z menoj, kranjskih Janezov zavetnik! Pri meni dobiš, kar želiš in potrebuješ, jedačo, pijačo in slamnjačo ali če hočeš žimnico, vse bolje in ceneje, kakor pri tem vojnem oderuhu!«

Zadnji odstavek je bil namenjen zavaljenemu gostilničarju, ki se je približal in spoštljivo klanjal vojnemu duhovniku v častniški obleki.

»Hvala, nocoj ne utegnem; mogoče drugič. Kar tukaj ostaniva, ob enajstih takó odrinem,« je rekel prijatelj in si pri gostilničarju naročil večerjo.

Drugi znanci so se poslovili, s prijateljem sva sedla v stransko sobo, ker ni maral v veliko, kjer se je živahno zabavala večja družba častnikov. Med njegovo večerjo sem jaz pripovedoval zgodbe, ki so se že šesti mesec vršile v naši neposredni bližini, po osrčju in sredini naše goriške deželice. Pričakoval sem v svoji bridkosti in naveličanosti, da mi prijatelj, prihajajoč z zmagovitega vzhodnega bojišča, prinaša veselo oznanilo odrešenja ali vsaj bodrilno upanje na skorajšnje olajšanje brezkončnega trpljenja.

Trpek smeh je legel na obraz prijatelju, ki je majal in tresel z glavo, da mu je zletel ščipalnik na mizo. Trčila sva s kapljico, ki jo je prinesel gostilničar s pripombo, da je to zadnji pozdrav z Brd.²

»Bog daj srečo!« sem nazdravil. »Kranjski Janezi, očistite nam pota v Brda, dokler je tam še kaj rebule!«³

»Kvišku srca!« je odzdravil prijatelj. »Kako bo z rebulo, ne vem, vem pa precej zanesljivo, da je kranjski Janezi ne bodo pili tako zlepa.«

Prižgal si je svaljčico in razložil svoje gledanje v bližnjo prihodnost, in sicer na podlagi izkustev, pridobljenih v skoro poldrugoletni vojni službi. Kjer in kadar je bilo najhuje, v Galiciji ali Karpatih, takrat so prišli slovenski polki v ogenj, ker znajo zdržati do konca in jih je — najmanj škoda. Na soškem bojišču je bilo doslej

¹ Po naše: gostilna — moj dom.

² Briško vino ali »bric«.

³ Rebula je mlado briško vino posebne vrste.

Ivan Vurnik: Kelih nadškofa Bauerja.

bolj igračkanje; glavni napad, ki naj bo podoben spomladanskemu pri Gorlicah, pripravljajo Italijani za prihodnje dni. Uboga Gorica, ko začne bruhati težko topništvo! Prihod kranjskih Janezov je znak, da bo zares hudo.

»Dovolj bo, če preprečimo sovražniku predor! Da bi ga mi pognali nazaj čez Brda, ki so danes skrbno izdelana skupina trdnjav, bi morali imeti najmanj desetkrat toliko moči, kakor je imamo!« je zaključil prijatelj svoje mnenje.

Prijateljeva presunljiva napoved se je točno uresničila že po preteku enega tedna.

Kakor ohromel sem poslušal in gledal prijatelja. Namesto tolažbe tako mrko prerokovanje! Prevzemalo me je posebno, dotlej neznano čustvo, še nižje od malodušnosti in obupanosti, podobno uničenosti.

»Pijva in glavo pokonci!« me je bodril po letih mlajši, po vojnih doživljajih zrelejši prijatelj. »Ti nisi še vaju prilik, ko mora človek postaviti sebe in vse svoje na nič. Vsak trenotek te lahko doleti, da te ni več, kakor si zdaj, zato

je poglavitno, da si vedno in povsod pripravljen na ta trenotek, ki mu tako ne uideš. Ko se dokoplješ do tega spoznanja, zagledaš svet in sebe v drugačni, in sicer edino pravilni luči. Tako najdeš v sebi ravnovesje, srčni mir, ki ti ga ne morejo skaliti niti bombe niti granate. Bog te živi!«

Trčila sva in pila zlato briško kapljico.

Dobre volje mi je prijatelj pripovedoval, da je s svojo, na videz klavarno vojno službo zadovoljen in prav nič ne zavida tovarišev v zaledju. Spremlja naše može in mladeniče in jim v najhujših okoliščinah pomaga, da ne zgreše glavnega smotra — srečnega prehoda v srečno življenje. Zdaj doživlja posebno veselje. Polk malone samih mladeničev je z neznatnimi izjemami pripravljen, da prejme sveto obhajilo. Jutri ob pol treh zjutraj bo maševal v podrti pevski cerkvi, nato bo obhajal ves polk, ki mora biti ob petih že v strelskih jarkih. On sam se bo držal obvezovališč, da bo po potrebi lahko delil še poslednje olje hudo ranjenim. Omenil je še, da ni imel nikakšnih težav z duhovno pripravo tega polka, saj so fantje izšli večinoma iz mladinskih in prosvetnih društev; odlikujejo se med njimi posebno dijaki, člani marijanskih kongregacij, z zglednim življenjem.

Tik pred enajsto uro je dvignil čašo, rekoč: »Na svidenje v lepših časih!« Poslovila sva se. V predsobi ga je čakal osebni strežaj, priletel mož z dvema rdečima našitkoma na čepi, znamenjem dvakratne vojne poškodbe. Krenila sta proti soškemu mostu, jaz pa sem zamišljen taval domov. Z Oslavja so se razlegali stražni streli in žarele razsvetljevalne rakete.

*

S prijateljem, vojnim duhovnikom, se nisva več srečala med vojsko. Že tretji večer mi je pripovedoval prej omenjeni stotnik o novih četah, domačih fantih, ki so prevzeli postojanke od Kalvarije do Sabotina, med njimi tudi njegov odsek nad Pevmo. Kot izrednost mi je omenil vojnega duhovnika, ki je prišel s svojimi varovanci in ostal med njimi kot pravi duhovni in telesni skrbnik. Včeraj je maševal v podrtem malnu ob Pevmici, danes nekje v Grojni, vsak dan obleze rove in zakope, kjer žde njegovi »dečki«, ki ga sprejemajo z otroškim veseljem. Pri vsakem oddelku ima duhovni oče svojega namestnika. V stotnikovem odseku je za namestnika praporščak Kvas, ki skrbi za duhovni red. Skupno molijo, prepevajo pobožne in narodne pesmi, uganjajo tudi norčije tako bučno, da se vznemirjajo Italijani in pošiljajo pozdrave iz strojnic. Kar lepo

se mu zdi, stotniku namreč, tako lepo, kakor še nikdar v življenju od otroških let naprej.

Lepih dni je rado kmalu konec. Na bojni črti se je oživljalo, stotnika ni bilo na spregled že nekaj večerov. Končno je prišel pozno zvečer in ves potrt.

»Prva izguba v mojem odseku in najhujša! Najboljši deček mi je padel včeraj, Kvasa ni več!« je govoril kakor ihtoč, presekan in podmolklo.

Počasi smo doznali podrobnosti žalostnega dogodka. Starejšega vojaka je prijela huda ujed v trebuhu, da se je kar zvijal v jarku in ječal na glas. Tisti čas je bila postojanka pod sovražnikovim ognjem, da si ni upal nihče iz varnega kritja. Oglasil se je praporščak Kvas, da gre po pomoč na obvezovališče. Stotnik je odsvetoval, češ bolje je, da mož potrpi, kakor da tvega praporščak življenje.

Ker možu ni hotelo odleči, je planil Kvas iz okopa in stekel po bregu. Videli so ga, kako se je med tekom prekopicnil in potem zdirjal naprej. Kmalu se je vrnil z zdravilom, a bil je prepadel. Legel je in se onesvestil. Ko je obstreljevanje ponehalo, so odnesli Kvasa in bolnega vojaka navzdol in odpeljali v vojno bolnico. Kvas je umiral že med potjo. Drugi dan je šel stotnik poizvedovat v bolnišnico. Povedali so mu, da so moža operirali zavoljo zadržane notranje kile, praporščak pa jim je umrl na mizi med preiskavo. Razen neznatnih prask po rokah in glavi ni kazal nobene resne poškodbe, zato so ga bili raztelesili in ugotovili, da mu je neznamen drobec granate predril lobanjo, na koži se je videla krvava krastica, in obtičal v notranjosti možganov, kjer so središča za dihanje in utripanje srca. Vojni duhovnik ima mnogo posla, da miri in tolaži pokojnikove tovariše.

*

Naslednje jutro se je pričelo zaresno obstreljevanje, kakor ga je napovedal prijatelj. Že v prejšnjem sestavu sem omenil, da nisem imel nikdar smisla za vojne zadeve in tudi ne preveč srčnosti. Podnevi sem že še prav za silo prenašal tiste dogodke, zvečer in ponoči mi je bilo pustozero. Tako sem se odločil, ko sem opravil svoje stvari v bolnici in mestu, da se naspim v miru. V večernem mraku sem bil s samovozičkom v dobre pol ure pri svojcih v gornji Vipavski dolini.

V vedrem jesenskem jutru sem se vračal v nesrečno mesto. Sklenil sem, da shranim voziček kje izven mesta, ker sem se zbal, da mi granate razbijejo vozilo ali pa zasujejo izhod. Sredi Ros-

Ivan Vurnik: Kelih.

nega dola¹ stoji znana gostilna Pri bajti; gospodar se je dal preprositi in mi navzlic vojaški gneči spravil voziček in zaklenil v svojo klonico.

Peš sem šel v mesto med vrvežem vojaštva na cesti, ki je bila glavna prometna žila med bojiščem in zaledjem in precej dobro zavarovana pred topovskimi krogli. Poznalo pa se je, zlasti okoli Rdeče hiše, da so padale včasih letalske bombe tjakaj, mnogo globokih lukenj je zevalo ob cesti, na hišah so bila okna razbita in strehe razdrte.

Velika puščoba je vladala v mestu, razen vojaštva ni bilo žive duše na obsežnem Trgu sv. Antona. Na Stolnem trgu in v Stolni ulici so vojaški delavci pospravljali ruševine podrtih hiš. Oživel pa je od prejšnjega dne trg ob Trgovsko-obrtni zbornici in sosednja široka ulica (Morellijeva); ne vem, odkod so prenesli tja delavnico za španske jezdece in druge ovire. Vojni delavci, stradani možje v vojaških krpah, so se silili z delom, žaganjem kolov, zbijanjem in ovijanem z bodočo žico, med njimi se je motal trebušast podčastnik s sirovim, modrordečim obrazom, ki je neprestano klel in ostudno psoval, včasih tudi koga oplazil z debelo gorjačo. Smilili so se mi ti trpini, ki so morali lačni delati od zore do mraka, zvečer pa še nositi pred strelske jarke ovire.

¹ Navadno pravijo Rožna dolina, kar je bržkone spa-kedranka po tuji prestavi, saj v tisti dolini ni rož, pač pa obilo rose zavoljo zavetne lege med gozdom Panovcem in Staro goro.

Iz turobnega opazovanja in preišljevanja me je zdramilo znano brnenje: visoko pod nebom je krožil sovražni zrakoplov mimo in se ni prav nič menil za šrapnele, ki so sikali proti njemu, a ga očitno niso dosegali. Kdo vé, katero žrtev za topove si izbira, sem si mislil in odšel v bolnico, kjer me je čakalo obilo opravkov. Takrat so se že prav močno razpasli legarji in griže v mestu in v vsem podeželju zavoljo okuženih vodnjakov, da je bila bolnica vedno prenapolnjena.

Tako je minilo dopoldne. Po obedu sem nameraval iti na stanovanje pogledat, a radi trudnosti se mi je stožilo, da sem se umeknil v lekarniško sobo in zadremal kar na stolu.

Ne za dolgo. S strahotnim bučanjem je prihumela granata in se v bližini razletela s presunljivim treskom, za njo še druga in tretja in četrta. Nadaljnji strelji so se oddaljevali proti Gradu.

Čemu obstreljujejo s tako debelimi topovi sredino mesta, kamor hočejo priti prezimovat, sem ugibal.

To vprašanje, ki smo ga imeli vsi na jeziku, je bilo kmalu rešeno. Stražnik nam je naznanil, naj brž pripravimo postelje za kakšnih dvajset ranjencev. Strelji so zadeli v vojno delavnico na trgu pri Trgovsko-obrtni zbornici, štirideset ali več vojnih delavcev je raztrganih, ostale, kar jih še živi, prineso v našo bolnico.

Obširni hodnik, navadno dnevni prostor za okrevajoče bolnike, je bil brž poln ranjencev, prvi so dobili še zasilne ležalnike, kesnejši so morali ležati na tleh. Pretresljiv je bil pogled na

te s prahom in krvjo zamazane, zvijajoče se in stokajoče, živim vrečam podobne nesrečnike.

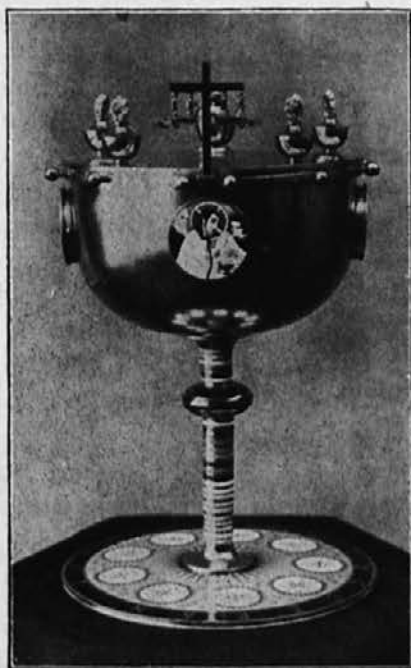
S predstojnikom zavoda, fratrom priorjem Longinom Horakom, sva se takoj sporazumela glede reševanja ranjencev: oni, ki se jim dá še oteti življenje, naj dobe prvo pomoč, to je zasilno obvezo, okrepilo in naj se odpremijo v vojno bolnico, ker pri nas se niso več dale izvrševati večje operacije; drugim obupnim primerom naj se olajšajo muke.

Še zdaj me spreleta zona, ko mislim na tisto strašno delo, ki smo ga morali opraviti kar na hodniku v lužah krvi. Lotili smo se najprej krvavečih in jim skušali krvavitev ustaviti. Potem so prišli na vrsto poškodovanci s prestreljenim truplom ali prebitimi udi. Po mojih navodilih sta brata Rajko in Nikodem — zadnji je prišel v red kot izšolan medicinec — obvezovala in dajala zdravila; naš dobri gospodar, redovni namestnik priorja, brat Franc, je oskrboval krepila v obliki juhe, čaja in vina vsem onim, ki sem jim dovolil pitje. Dasi so skoraj vsi moledovali za pijačo, sem jo nekaterim zabranil, in sicer tistim, ki so bili poškodovani v trebuhu in sem jih imel za sposobne, da bodo operirani. Tem smo dajali z vbodi tešilna zdravila, brat Fortunat, po svoji prirojeni dobrosrčnosti zares usmiljeni brat, jih je tešil s sočutnimi pogledi in besedami, da pridejo v udobno bolnico in se od tam vrnejo ozdravljeni — domov. Mnogo si je dal opraviti tudi naš ljubi frančiškan oče Frančišek, hodeč kakor duh okoli ranjencev. Opazil sem, kako je dvema ali trem umirajočim, preden so izdihnil, mazilil čelo, mrmrajoč obredne molitve.

Prišli smo do drobnega, izsušenega možička, ki je tiho ždel, zvit v klobčič. Z bratom Fortunatom sva ga razodela. Siromak je imel raztrgan spodnji del trebuha. Odklonil je vsako pomoč, zdravilo in krepilo, na rahlo majajoč bolj z očmi kakor z glavo. Roke ni mogel dvigniti, samo s prstom je kazal proti frančiškanku in komaj slišno ponavljal: »Pričaščenje... pričaščenje...«¹

Oče Frančišek se je čepeč sklonil nad ranjenca in z njim šepetal nekaj kratkih trenotkov. Naglo se je dvignil, pomignil bratu Fortunatu in odšel z njim v kapelico, ki je bila na voglu hodnika.

Kmalu sta se vrnila, brat Fortunat je nosil svečo in zvončkljal, oče Frančišek pa je, odet v roket, držal sveto hostijo nad pateno. Pri obhajanju se je zateknilo, obhajanec zavoljo izsušenih ust ni mogel požreti. Priskočil je brat Franc na pomoč s čašo vina. Po nekaj požirkih se je v gube

Ivan in Helena Vurnik: Ciborij v Predosljah.

¹ Maloruski izraz za sv. obhajilo.

stisnjeni in zmučeni obraz razlezel, iz vdrtih oči mu je zasijalo tiho zadovoljstvo, ustnice so se mu gibale kakor v molitvi.

Ta nepričakovani in genljivi zgled ni ostal brez posneme, oče Frančišek je imel še nekaj enakih opravil med tisto nesrečno družčino.

Malorus se je tiho poslovil in s štirimi tovariši preselil v mrtvašnico, druge smo odpremili v vojno bolnico. Naše delo je bilo šele z nočjo končano.

V temi sem prišel pogledat na svoje stanovanje. Prejšnji večer je bilo vanj vlomljeno. Dogodki tistega dne so me toliko prevzeli, da se mi ni ljubilo pregledovati razmetane opreme. Zapahnil sem glavni vhod, skočil na kolo in zavil za Gradom proti Rdeči hiši. Navzlic temi so še bolj priletale granate, poredkoma sicer, a vztrajno.

Tam nekje, kjer je stala mrtvašnica mestne ženske bolnice, je privršalo tako grozansko tik nad menoj, da me je vrglo s kolesa, ali silni zračni puh ali glušči hrum ali oboje. Obležal sem z zavestjo, da me v prihodnjem trenutku raznese razpokla granata na drobne kosce in da telesno izginem. Tisti trenotek sem blagroval Malorusa in obžaloval, da odidem na večno pot brez svete popotnice.

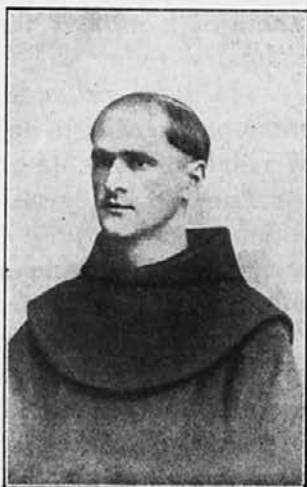
Močna plast zemlje me je posula, granata se je zarila tik ob cesti v mehko zemljo in se ni razpočila. Planil sem pokonci, stresel s sebe prst in drugo navlako, drsajoč z nogami po tleh našel kolo in na njem odbrzel proti Bajti, kjer sem sedel na samovoziček.

Na poti proti domu sem skušal urediti dogodivščine tistega dneva, ki so se mi zazdele kakor nazorni pouk o vrednosti življenja. Zgoščala se mi je misel, da odloča o vrednosti življenja njegov zaključek.

SRCE

Leopold Stanek

Moje srce je plodovita kmečka njiva.
Moje srce je bel zvonik med tihimi kostanji.
Moje srce je vaški zvonček, ki ga razgiblje
trpljenje tihih src.

P. Frančišek Ambrož, frančiškan, padel v Gorici 1916, pokopan na Sveti gori.

CVET PELINA

Ivan Čampa

Sedela sva med rožami
kakor pastirji pri ovčicah
in šepetala bajke si
in plela cvetje po gredicah.

Tedaj so rože v vetrcu
se druga drugi poklonile
in kot v opojno sladkem snu
se na glavice poljubile.

Potem si ti zgenila se,
kakor bi tiha bolečina
pri srcu zaskela te,
in utrgala si cvet pelina.

Na prsi mi pripela si
grenkó dišeči cvet,
molče mi v roko segla si
in sam odšel sem v svet.

In koder hodim, kamor grem,
povsod mi je družica bol
in vedno vidim v cvetu tem
le tvoj spomin in svoj simbol.

VEČERNA DARITEV

Vinko Žitnik

Dve vrsti sinjastih platan —
dve vrsti marmornih stebrov;
košate glave njih vrhov
strmó se pno v obok teman.

Večerne luči soj prižgal
med stebri zlate je lestence;
pobožno s ceste belih tal
so vstale tihe, žive sence.

Na koncu sonce v zarji se blešči
ko rdeča hostija v monstranci zlati;
ko da v njo dvoje kerubov strmi,
gorí oblaček bel na vsaki plati.

Prozorni listi šelesté
in pred monstranco tko tenčice;
večerne hvalnice doné,
ko angeli pojo jih ptice.

V svetišču tem sem nem obstal
in ves prevzet razpel roké;
ko mašnik kelih sem — srce
v molitvi Bogu daroval.

UKRADENA MATI BOŽJA

Po Timmermansu prevedla

Ksenija Jelšnikova

Rdečelični ribič Jurca, ki je po bradi porasel s srščimi belimi kocinami, je bil ukradel srebrno Mater božjo iz kapelice z modrimi okni v Beginski ulici.

Ko se je pa tako naglo zgodilo! Še preden se je dobro zavedel, je ležala v njegovih rokah, kakor bi mu sama planila vanje.

Sleherni dan, ko je šel s svojo mrežo k Nethi¹, je zmolil pred Materjo božjo tri Zdrave Marije za srečen lov.

Ko je stal sinoči v mraku pred kapelico in molil, je videl, da so steklena vrata samo priprta. Bržkone je bila nuna, ki je vedno krasila srebrno podobo s svežimi cveticami, pozabila zapreti vrata za seboj.

Jurca je med molitvijo z zvito preudarnostjo škilil na desno in levo. Žive duše ni bilo na cesti. Samo bel, sestradan psiček je brskal v cestnem jarku za odpadki. Jurci se je kar bliskalo pred očmi od belega srebra, po katerem je bilo treba samo iztegniti roko. Potem bi mu ne bilo treba nikoli več delati in vsak dan bi lahko jedel meso.

»Blagoslovljena si med ženami,« hop! Jurca je poskočil in joj, vse se je izvršilo hitreje, kakor si je mislil: Mati božja se je znašla pod njegovo suknjo, ki je smrdela po ribah.

Najprej jo je hotel odnesti domov, toda žena in drobiž bi kaj hitro izblebetali in zato je šel k svojemu čolnu na Nethi.

Zelo se je že kesal svojega dejanja in spotoma stokal: »Tat si, tat! Na svoja stara leta tat!«

Mikalo ga je, da bi vrnil podobo. Toda če bi ga kdo dobil, ko jo bo postavil v kapelo! Četudi bi dejal, da jo je našel na okopu, bi mu ne verjeli in bi ga obdelovali z vprašanji in dve leti bi lahko sedel v ječi. Toda podobe se mora znebiti, pa naj bo, kar hoče.

Hotel jo je izgubiti kje na polju; tam bi jo že našli in potem bi bilo spet vse v redu. In že se je za trdno odločil, da stori tako, pa je v hipu obstal in si dejal: »Za vse na svetu ne storim tega! Če jo tisti, ki bi jo našel, stopí v kozici in proda v Antwerpnu, bo dobil za srebro mnogo denarja! Jaz bi jo ukradel, nekdo drugi bi pa imel dobiček. Za vse na svetu ne storim tega!«

In vrnil se je s srebrno podobo k Nethi, nad katero je pravkar vzhajal mesec.

Stopil je v svoj napol trhli čoln, zapeljal po reki navzgor do beginskega dvorca in do dvanajstih

šepetajočih topolov ter pri tretjem topolu spustil podobo v vodo.

»Jo bom že kedaj pozneje izvlekel, potem bomo pa bogati,« je dejal. Nič več se ni bal, odkar ni videl in čutil Matere božje.

Pozneje bo že našel podobo. Zanj je bilo to lahko.

Jurca ni znal plavati, še toliko ne kakor kura, toda znal je hoditi pod vodo od brega do brega. Prej, ko še ni imel čolna, je to večkrat storil. Takrat je ribaril še za mestnim obzidjem. In da mu ni bilo treba delati ovinka preko mostu, je šel kar v vodo in capal pod njo ter prišel na drugem bregu na svetlo še bolj udobno, kakor če bi šel skozi meglo.

Jurca je pričel ribariti z novim pogumom vprav na tem kraju pri topolih. Spustil je mrežo v vodo in čakal, medtem pa je gledal luno.

In potem je potegnil. O, tristo zelenih! Kaj pa je to? Jurca je na vso moč vlekel mrežo, a izvlekel je ni; bila je tako težka, ko da bi ujel kita. Čoln se je skoraj prevrnil.

»Moja mreža! Moja mreža!« je zaklical in ker se je bal, da bi izgubil svojo mrežo, je zbral vse moči, mišice so se napele ob starih kosteh in žile so mu izstopile, njegov tenki trebuh se je napel, Jurca je vlekel in vlekel; končno je v mesečini zagledal svojo mrežo, polno gomazečih in tlesketajočih rib.

Jurca je zakričal od veselja. Tresel se je in zajemal ribe v čoln. Toliko jih je bilo, da jih je gotovo štirideset funtov zdrselo s kupa spet nazaj v vodo.

»Ali sanjam ali se mi meša?« se je smejal Jurca.

Ves nor od sreče in poželenja, še bolj pa, da bi prepričal samega sebe, je spet potopil mrežo v vodo, jo takoj dvignil in glej, spet je bila polna vsakovrstnih rib. Pa ne majhnih rakovic, ampak samo boljšega blaga: jegulj, dolgih ko kače, ščuk, debelih ko krače, in krapov, ki bi prevrnili kmeta z voza.

»Sedaj verjamem svojim očem,« je dejal Jurca.

Toda v čolnu ni bilo več prostora in nič drugega mu ni preostajalo, kot da spusti mrežo nazaj.

»To morajo videti domači!«

Trdno je privezal čoln ob topol, za dokaz napolnil vedro do vrha z ribami in tekel domov, kjer je razposajeno razbijal po vratih.

Žena in otroci so bili že v postelji. Svoji ženi, ki je prišla k oknu, je zavpil: »Hitro, hitro po voziček! Čoln imam poln rib! Kaj takega se še ni zgodilo! Samo enkrat sem potegnil in pomisli, čoln je bil poln! Jegulje, debele ko roka! Ščuke

¹ Netha je reka, ki teče skozi flamsko mesto Lier.

in ostrži! Takih še nisem videl! Hitro po voziček! In še mnogo jih je! Netha bo stopila čez bregove!»

Drugače zelo leni fantje so bili takoj napravljani. Iz ulice je prišlo mnogo ljudi, ki jih je vpitje zbudilo, in vsi skupaj so tekli proti Nethi. Ponočnjaki, ki so prišli iz gostiln ali od kakšnega zborovanja, so tekli za škripajočim vozičkom.

In tedaj so videli! Poln čoln rib, samih lepih rib! Sinovi so pomagali Jurci, ki je potegnil še trikrat mrežo iz vode, da v vozičku ni bilo več prostora.

»Jutri bomo spet prišli,« je klical Jurca. »In takoj jutri bomo ribe razprodali! Denarja bo ko peska! Sedaj si bomo lahko kupili novo posteljo in novo kuhinjsko omaro! Če hočemo, lahko skaçemo čez kupe rib kakor čez senene kopice!«

Drugi dan, ko je bilo precej rib že razprodanih, so bili v Jurčevi bajti vsi pijani ko gobe in se opotekali za harmonikarjem od krčme do krčme.

V mraku je kričal prodajavec časopisov: »Berite ‚Luč iz Antwerpna‘! Čudovit ribji lov v Nethi in velika tatvina srebrne Matere božje!«

V časniku je bilo, da je gospod Verschaeren, po domače Jurca, ki stanuje v Žabji ulici št. 3, ujel v Nethi šest sto funtov najlepših rib. In o tatvini srebrnega kipa je časnik poročal, da so tatovom na sledu.

Drugi ribiči, ki so navadno sedeli niže ob Nethi in niso včeraj ujeli niti belice, so danes tudi poskusili pri dvanajstih topolih in vselej izvlekli polne mreže.

Vest o čudovitem ribjem lovu se je širila po hišah kakor vihar. Vse mestece je šlo gledat k Nethi.

Vse je drevilo tja, iz palač in iz bajt, in nabrežje je bilo polno ljudi. Mnogo jih je šlo domov, vrnili pa so se z vedri, košarami, brentami in

samokolnicami. Vseposod so marljivo zajemali ribe iz reke pri dvanajstih topolih in kdor ni imel vedra in nobene posode, je lovil ribe v svojo čepico ali klobuk.

Najbolj čudno pa je bilo to, da takoj za topoli ni bilo najti nobenega ribjega repka več.

Jurca, ki je slišal, da sedaj drugi ribarijo na njegovem prostoru, je prištorkljal s svojo pijano družino in klel, da bo spodil vse, ki tu ribarijo, pa so se mu smejali v obraz. Voda je last vseh! In vsi vprek, celó najbogatejši so ribarili; tisti večer in tisto noč in še naslednje jutro so ujeli toliko rib, da je vse mesto dišalo po praženih, kuhanih in pečenih ribah.

In ko je prišel Jurca s polnim vozičkom prodajat ribe, so mu ljudje rekli: »Oh, ljubi mož, če le gremo k dvanajstim topolom, jih dobimo polno brento.«

Niti za vinar jih ni prodal in moral je zapeljati ves svoj lepi lov na smetišče pri Meljskih vratih.

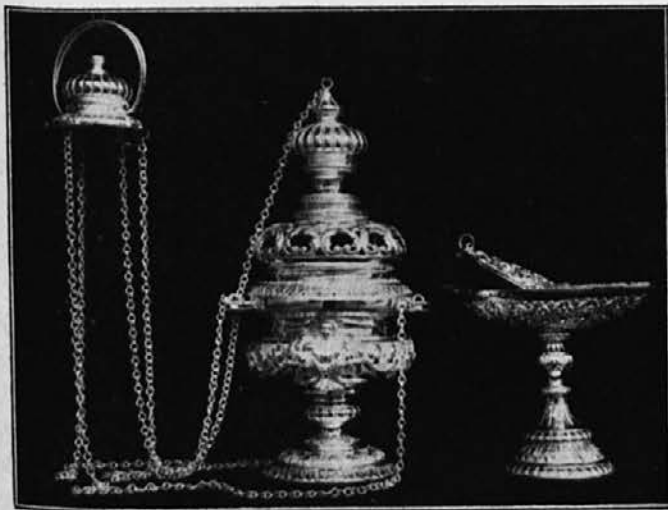
Drugi dan so pisali časniki, tudi oni iz Brüssla in Volonske, o čudovitem ribjem lovu in da ni v Rupelmondu ne v Dufflu in v nobeni vodi devet fara naokoli nobene ribice več. Vse ribe so bile zbrane in natrpane pri dvanajstih topolih.

Naslednji dan je bila nedelja. Iz vlakov so se usipali ljudje kot mravlje. Ribiči iz vse dežele so prišli, da bi videli, kako je, in poizkusili svojo srečo. Časnikarji, pisatelji, slikarji, fotografi in celó poročevalci inozemskih časopisov so pisali, risali, fotografirali in celó nek filmski operater je bil med njimi — kdo bi mogel vse to popisati!

In v ponedeljek zvečer je videl Dries Andijvel, čuvaj na stolpu, po vsej dolžini Nethe od obzorja do obzorja razne čolne in ladje, ki so pripluli z vesli, jadri in paro, dà, celó majhni parniki so bili med njimi in črni oblaki dima so se vlekli preko pokrajine. Iz vse dežele so prišli: iz Antwerpna, Themscha, Mechelna, Turnhauta. Oboroženi stražniki so morali poseči vmes in le po vrsti so smeli ljudje ribariti.

Občinski svet je bil sklican k nujni seji in naložili so nove davke: deset frankov na vsako mrežo rib. Naprednjaki so glasovali proti temu, ker bi radi videli mestno blagajno prazno, da bi jim to dejstvo služilo za orožje pri novih volitvah.

Rib je bilo še vedno na pretek. Sedaj so prišli z vozovi in vozički celó iz Antwerpna. Mešetarji, neki bankir in drugi veljaki so stikali glave in spet so sklicali občinsko sejo in sklenili, da bodo pod mestnim pokroviteljstvom in z mestno podporo osnovali družbo z omejeno zavezo za izkoriščanje ribjega lova na Nethi pri dvanajstih topolih.

Naprednjaki so pihali od jeze, kajti sedaj bo mestna blagajna namah polna in najboljša propaganda za volitve je šla po vodi.

Ljudje iz mesteca so se rib preobjedli, toda skozi vseh pet mestnih vrat so neprestano vozili polni vozovi in vozički v druge vasi.

Jurca je sedel ves dan doma v kotu in pre-mišljeval. Oh, ko bi le nikomur ne bil povedal o ribjem lovu, ko bi zvečer ne klical tako na glas svoje žene, bi imeli sedaj denarja kakor berač uši. Sedaj pa je vse vrag vzell!

Hipoma se je dvignil: »In če hočem, bo konec tega ribarjenja! Ne bodo ujeli niti kaplja več!«

»Kaj?« je vprašala žena, ki jo je jezila večna revščina. Toda on ji ni odgovoril, se stisnil v svoj kot, skrnil obraz v dlani in zaihtel.

»Ti si prismuknjen!« je dejala žena.

Dà! Jurca je jel počasi razumevati, zakaj ulové toliko rib. Njegovo vest je grizel črv in on ga ni mogel zadušiti.

Kakor takoj po tatvini, tako ga je tudi sedaj še skrbelo: če bo povedal, kje je podoba, ga bodo osumili in moral bo v ječo.

Seve, zanj bi bila to malenkost, dvigniti podobo in jo položiti kam drugam, kjer bi jo morali najti, toda prostor je bil noč in dan poln ribičev, voznikov in drugih ljudi.

Iz velike zavisti, da mu vés ta lepi ribji lov ni prinesel počenega groša, in ker se je kesal svoje tatvine, je molil po cele ure, da bi vendar našli srebrno Mater božjo! Toda živa duša ni mislila na to, da bi podoba ležala na dnu reke.

Ves svet je govoril o čudovitem ribjem lovu. Nethino vodo so preiskovali v laboratorijih, če bi morda ne odkrili v njej kakšnih posebnih sestavin, učenjaki so pisali o tem v časnikih in prirejali predavanja s skioptičnimi slikami.

Neki časnik iz Brüssla je poklical na svoje stroške potapljača, da bi pogledal, če ni v vodi kaj posebnega, kar privlači ribe. Ko je Jurca to slišal, je plesal po izbi od veselja. Sedaj jo bodo našli in vse bo spet v redu!

Ob Nethi se je kar trlo ljudi, ko se je potapljač spustil v vodo. Toda v petih minutah je bil že spet zunaj. »Ne grem še enkrat,« je sopihal, »moral sem se riniti skozi celo obzidje rič. Pestile so me tako, kot bi me medved s svojimi šapami. Sam povodni mož bi ne prenesel tega.«

»Čutim,« si je žalosten dejal Jurca, »da bom moral storiti sam! Jaz sem jo vrgel v vodo, jaz jo moram dvigniti. Toda tega ne storim!«

Čudežni ribji lov z dotokom tujcev je bil pravi blagoslov za tri hotele in za gostilne, ki stojé nasproti kolodvora.

Toda trgovci z ribami so tarnali, zaprli svoje trgovine in skušali najti drugega dela. Petkovi sejmi so začasno prenehali. Pa tudi o tatvini srebrne Matere božje so časniki vsak dan poročali. Zdaj so pisali, da so podobo našli v Parizu; potem so zopet vedeli, da so cigani z medvedom prodajali stopljeno srebro; pozneje je prišla iz Londona vest, ki se je končala: »Med tiskom teh vrstic, upamo, je zločinec že v rokah oblasti.«

Jurca je hujšal. Občinski svet je imel sejo za sejo, da bi nova Družba z o. z. hitro pričela z delom. Naprednjaki pa so izostajali.

Pobožni župnik iz beginskega dvorca je segel po zadnjem sredstvu, da bi našli podobo. Oznanil je procesijo, ki naj bi šla devet dni zaporedoma po trikrat vsak dan okoli beginskega dvorca.

Bila je lepa procesija, katere so se udeležili vsi okraji s starimi zastavami, svetimi podobami in banderi. Vse nune so šle s procesijo, vse Matere božje iz cerkva in kapelic so nosili v sprevedu in vsi pobožni ljudje, ki so stopali v procesiji, so po župnikovem nasvetu nosili svoje Matere božje v naročjih in goreče sveče v rokah. Bil je ganljiv spreved svetih devic, ki so iskale svojo izgubljeno sestro.

Procesija je bila tako dolga, da sta se začetek in konec stikala. Vsak dan trikrat je šla okrog beginskega dvorca in vselej mimo dvanajstih topolov, kjer so neprestano ribarili. Na stotine čolnov je prišlo iz drugih mest in vselej, ko je kdo potegnil mrežo, je plačal deset frankov, ki so jih pobirali stražniki. Mrgolelo je vozov, ki so prišli prazni in so se zvrhani odpeljali. Toda v teh dneh se bo podpisala pogodba z novo Družbo z o. z. in potem bo šlo vse v redu in po pravilih. Ljudje so že govorili o železnici, žerjavih, dvigalih in nasipih.

Jurca je hodil s procesijo. Nosil je majhen kipec Matere božje iz mavca in molil, da bi kdo, pa ne on, našel srebrno podobo. In vselej, ko je prišel mimo dvanajstih topolov, je žareča bolečina presunila njegovo srce.

Toda ni se upal nič povedati, niti rahlo namigniti ne, ker se je bal ječe.

Osem dni je že hodila procesija brez vsakega uspeha in v teh kratkih osmih dneh je Jurca shujšal, se sključil in se tako postaral, da ga ni bilo več moči spoznati.

Deveti dan so podpisali pogodbo z novo Družbo z o. z. in zato naj bi bila zvečer velika pojedina v hotelu »Pri Povodniku«.

Popoldne je spet šla procesija okrog beginskega dvorca, toda pri tretjem obhodu je priklopelo Jurčevo kesanje do vrha. Ko je prišel do dva-

najstih topolov, ni mogel več naprej. Noge je imel težke kakor iz svinca. Stisnil je zobe, ker se je bal lastnih besed, toda ustnice so se mu same odprle. Z rjavo roko je pokazal na tretji topol in zaklical: »Tam! Tam! Tam! V vodi jo vidim!« Izpustil je kipec iz mavca in stopil z nasipa v vodo.

Hipoma je nastala napeta tišina, tisoč vratov se je iztegnilo, tisoč ust in začudenih oči se odprlo...

Počasi se je prikazala iz vode srebrna Mati božja, potem Jurčeve roke, potem njegov rdečelični obraz s preplašenimi očmi brez trepalnic in potem on — Jurca.

Glasi vrisk je izbruhnil, da je odmevala vsa pokrajina. Potegnili so ga na nasip, toda Jurca je obležal napol mrtev.

Župnik je pristopil, sprejel podobo, jo poljubil in dal cerkovniku. Sam pa je poslušal Jurčev spoved.

In medtem ko so ljudje obkolili cerkovnika, da bi videli Mater božjo, ki jo je ta privezal z robcem na križ in jo držal visoko v zrak kot srebrn plamen, medtem ko je množica klečala, se je Jurca izpovedal v župnikovih rokah in pripovedoval o svoji tatvini in o svojem kesanju.

Župnik mu je odpustil grehe, odlomil košček posvečene hostije iz monstrance in mu jo dal kot sveto popotnico.

Potem je Jurca umrl in njegovo dejanje je ostalo za vedno skrito.

In glej! Medtem ko je množica molila ob najdeni Materi božji, medtem ko so odnesli Jurca z robcem preko mrtvega obličja, so potegnili ribiči svoje mreže kvišku in v njih ni bilo nič! Niti najmanjše ribice ne!

Mater božjo so slavnostno nesli po cestah. In ko so se ljudje nagledali podobe, so tekli k Nethi, da bi videli ribiče, ki vlečejo iz reke prazne mreže. Sicer ni bilo nič videti, toda ljudje so hoteli videti vprav ta nič.

Še tisti večer je prišla naprednjaška »Sloga« zasmehljivo pred »Povodnika«, kjer so sedeli člani nove družbe z o. z. s skromnim tekom ob slavnostno okrašenih mizah, in jim neprestano igrala pesemco:

Ribica zaplavala, je dekle oškropila,
ribica zaplavala, je dekle oškropila.

Drugi dan so bila objavljena v Uradnem listu pravila medtem že propadle »Družbe z omejeno zavezo za izkoriščanje ribjega lova pri dvanajstih topolih na Nethi«.

REŠNJE TELO IN NARODNA PESEM

Dr. Ivan Grafenauer

Naša narodna pesem zelo pogosto črpa svoje motive iz zakladnice vere. Najpogosteje govori o Materi božji, velikokrat tudi o svetnikih, opeva pa tudi največjo skrivnost vere, zakrament Rešnjega Telesa.

Globoko razumevanje te verske skrivnosti ter spoštovanje do nje izražajo že naše narodne navade. Ponekod s posebnim obredom sprejmejo družinskega člana, ko se od obhajila vrne domov. Tako ga pri Zilji na Koroškem pozdravijo z besedami: »Bog ti daj srečo, zdravja, duši sveti raj!« Obhajanec pa odzdravi: »Tudi vam, kar bi radi na duši in na telesu.«

Najbolj pa kažejo globino narodnega verskega čustvovanja o Rešnjem Telesu evharistične pesmi, ki so nam v različnih inačicah znane iz vseh pokrajin.

Tako poje pesem »O zadnji večerji« (iz Framaj, Štrekelj, Slovenske narodne pesmi = SNP, I, št. 456), da stoji ob uglajeni cesti sredi širokega polja zelena lipica s srebrno mizo in trinajstimi stolci:

Na stolcah sedi
jogrov dvanajst:
oj trinajsti je Jezus,
oj Jezus, Marijin sin.
K njim pa pride Marija,
Marija žalostna;
Marija je žalostna,
žalostna z celega srca.
»Kaj je tebi, Marija,
da si tako žalostna?«
Zakaj bi jaz ne bila žalostna,
ker sem videla vsejano
tvojo kri
po preširokem polju
no po vinskih gorah.

Po polju mi uže raste
oj drobna pšeničica:
ko se bodo oblate delale,
se bodo grešniki obhajali,
da bi po vrednem prejeli
presveto Rešnje Telo,
da bi spremišljovali
tvojo martro to.
V gorah mi pa rastejo
vinske trtice:
kedar grešniki pijejo
tvojo sveto Rešnjo Kri,
da bi spremišljovali,
kaj Jezus za nas trpi. —

Kar v tej pesmi Mati božja gleda v preroškem videnju, to naravnost prikazuje druga pesem o Kristusovi smrti na križu, »Sveta kri sejana« (iz Framaj, SNP, I, št. 455):

Jezus na svetem križu
za grešnike je vmrl.
Marija, Mati božja,
pod križem klečala,
še le gor si je držala
svoje sveto krilece.
Še le noter je kapljala
sveta Rešnja Kri.

Sveti Janž, učenec božji,
on jo je pak sejal
po gorah, po dolah.

Po dolah mi je vzrastla
pšenička rumena,
po gorah pak je vzrastel
preljubi vinski trs.
S pšenice bodo delali
oj bele oblate,
mešniki posvečevali,
grešnikom davali.
Kteri pak brez greha prejme,
božje milosti zadobi,
oj vince pak bodo pili,
na moje muke zmišljali,

Podobo o sejanju Kristusove krvi je povzel narodni pesnik brez dvoma po srednjeveških cerkvenih slikah. Na njih pogosto angeli prestrezajo v kelih sveto kri križanega Gospoda, a iz keliha raste ta pšenični klas in vinska loza. Narodni pesnik je v tej pesmi ta motiv spremenil primerno češčenju Matere božje.

Prav lepo pa se je ohranila ta slikarska simbolika v beneškoslovenski obredni pesmi »O treh rožicah, rastočih iz keliha« (SNP, III, št. 4927; podobna inačica iz Cerovca: št. 4929), ki se je pela po pričevanju Matija Majarja Ziljskega v Št. Petru med beneškimi Slovenci kot obhajilna pesem po povzdigovanju; podobne pesmi, pravi, pa je slišal tudi v Bohinju in Cerkljah na Kranjskem, v Škocijanu na Koroškem ter v Starem trgu, Braslovčah in Gomiljskem na Štajerskem. Pesem je tale:

Pred svetim votarjem
svet kelih stoji,
unkaj rastejo rožice tri.
Na zlatim stoliču je nasajen,
z rudečo židjov prekrizen.

Prva rožica je le-ta,
oj rumena všeničica;
per svetej maši jo nucajo
za samo sveto hoštijo;
ani jo povzdihujejo,
ludje se perklonjujejo.

Druha rožca je le-ta,
ljuba vinenska trtica:
per svetej maši jo nucajo
za samo sveto Rešnjo Kri;
ani jo povzdihujejo,
ludje se perklonjujejo:
to je pravi živi Buh,
ki nas je rešu od nadluh.
Treća rožica je le-ta,
ljuba Devica Marija;
je rodila Ježuša,
tega Krala nebeškaha ...

Podoben je tudi sklep božične kolednice o rojstvu Gospodovem s spomini na staro narodno božično cerkveno pesem (Puer natus in Bethlehem), ki jo poznamo že iz protestantovskih pesmaric in Schönlebnove izdaje »Evangelijev inu Lystuv« (1672).

V vseh teh očitno prav starih evharističnih pesmih se nam kaže Rešnje Telo najtesneje zvezano z Jezusovim trpljenjem in njegovo smrtjo. Z Jezusom pa je neločljivo zvezana tudi Mati božja kot soudeležnica

Iz Plečnikove šole: Kelih.

Sinovega odrešilnega trpljenja. Ohranila pa se nam je še legendarna pesem, ki nam morda pojasni, odkod je prišla ta lepa misel v našo narodno poezijo. To je legenda »Sv. Bernard gre od maše« (SNP, I, št. 657-672), znana po Goriškem, Kranjskem in Štajerskem. Pripoveduje o »mladem pobiču« svetem Bernardu, ki sta se mu pri sveti maši (pač pri povzdigovanju) prikazala Jezus in Marija. Mariji (ali Jezusu), ki ga sreča na poti, odgovarja pobič (št. 658):

Zakaj bi jest vesel ne bil,
ker sem per sveti maši bil,
tam sem videl Jezusa,
njegovo Mater žalostno,
tam sem videl pet krvavih ran:
Jezus je preboden v desno stran,
pred njim je kri, za njim je kri,
češena si Marija ti.

Ne bomo se motili, če rečemo, da je ta legenda prišla med nas po cistercijskem redu, ki mu je bil sveti Bernard iz Clairvauxja (Klervója) preporoditelj in največji vodnik. In prav ta red je s posebno vnemo širil in poglobljil češčenje Marijino. Bernardovi so, kakor pravijo, tudi sklepni vzkliki molitve Pozdravljena kraljica, ki se je pri nas že iz 15. stoletja ohranila prav v rokopisu stiškega cistercijskega samostana. Prav verjetno je torej, da so pri poglobljenem češčenju Rešnjega Telesa v zvezi z Jezusovo odrešilno smrtjo in Marijinim trpljenjem imeli svoj obilni delež prav cistercijski samostani s svojim obsežnim duhovnim pastirstvom.

To globoko pojmovanje Kristusovega trpljenja kot vira evharističnih milosti in vsega dobrega na svetu se kaže najlepše v čudoviti pesmi »O treh kapljah krvi Jezusove« (SNP, III, št. 5934-5960), ki se je ohranila v raznih inačicah po vseh slovenskih pokrajinah od Soče do Mure, od dolenske do koroške Krke. V globoko zamišljeni podobi, ki spominja na prav tako globokoumno pobožno srednjeveško pravljico o svetem Gralu (prim. Wagnerjevega Parsifala), poje ta pesem, da rosi kri Rešnjega Telesa ne samo na ljudi, ampak na vso naravo, ki ni več prekleta zaradi izvirnega greha, dasi mnogokrat le nerada rodi zlahtnih sadov. Rosi pa tudi na vse človeško delo, ki ni več zgolj kazen za greh, dasi človeka često dodobra uznoji. Takole pojeta inačici iz Banjšie in iz Levpe nad Kanalom (SNP, št. 5936 s popravki iz št. 5937):

Na travnci, na travnci na hišca stoji,
ta hišca je lepa, je Jezusova.

V tej hišci, v tej hišci na mizca stoji,
ta mizca je lepa, je Jezusova.

Na tej mizci, na tej mizci en kelih stoji,
ta kelih je zlat, je Jezusov brat.

V tem kelhu, v tem kelhu tri kaplje krvi,
tri kaplje krvi, ki so Jezusove.

Ta prva je padla na žitno poljé,
na žitno poljé, ker je Jezusove.

Ta druga je padla na vinske trte,
na vinske trte, ker so Jezusove.

Ta tretja je padla na visoke goré,
na visoke goré, ker so Jezusove.

Pri zadnji večerji je stril testament,
jogrom je zročil ta svet zakrament.

Pri zadnji večerji je blo jogrov dvanajst,
je blo jogrov dvanajst, je Jezus trinajst'.

Kaplje Jezusove krvi, o katerih poje ta pesem, nedvomno pomenijo Rešnje Telo, kar pričata poslednji dve kitici. To blagoslavljanje vse narave s kapljami Jezusove krvi (Rešnjim Telesom) se zdi kot pesniška podoba za blagoslavljanje narave ob procesiji na praznik Rešnjega Telesa. Ta narodna pesem se je nekdanj nedvomno rabila kot cerkvena pesem. Inačica (SNP, št. 5939) je iz zbirke cerkvenih pesmi, ki jo je Štreklju iz Železne Kaple na Koroškem poslal župnik Štefan Singer.

Precejšnje število inačic sklepa to evharistično pesem s kratko napitnico, n. pr. inačica iz Višnje gore (SNP, št. 5944):

Zdaj ga pa pijmo — en glažek al dva
v imen Jezus, Marije — in Svetga Duha.

Imed šest in dvajset Štrekljevih inačic pa jih ima tak sklep le šest, dokaz, da se je zdravica k pesmi priteknila šele pozneje, in sicer iz nabožne napitnice: »Zakaj bi ptička ne pela, ko se ji dobro godi« (SNP, III, št. 5961—5969; prim. še št. 5840, 5856, 5868, 5848—52).

V nekaterih inačicah se zadnja večerja ne omenja samo kratko na koncu pesmi (v mnogih je to izpadlo), ampak se prikaže že v začetku, kar se dobro sklada z vodilno mislijo. Tako inačico imamo iz Motnika (SNP, št. 5948):

V hiši, v hiši ana mizca stoji,
ana mizca zlata, ko je Jezusova.
Okol mizce sedi jogrov dvanajst,
je jogrov dvanajst, je Jezus trinajst.
Jezus uzame ta kelih v roke,
zdravje napije celemu svet.
Noter v tem kelhu (so) tri kaplje krvi,
tri kaplje krvi, ko je Jezusova. Itd.

Glavna misel teh evharističnih pesmi, češčenje križanega Boga, se je tako globoko vsadila in ukoreninila v dušo slovenskega ljudstva, da se je naš človek ob misli na žito ali na kruh, na vinsko trto ali na vino spomnil tudi Rešnjega Telesa.

Najbolje vidimo to pri pesmih, s katerimi so nekdanj »obhajali polje«, kakor ga v Beli Krajini obhajajo še danes, n. pr. »Tri rožice« (SNP, III, št. 5056 do 5069). Inačica iz Bereče vasi suhorske župnije v Beli Krajini (št. 5056) poje takole. Ko pridejo kresnice od trtja na polje, popevajo tam:

Stoji, stoji ravno oj pole, Pri 'saki sveti maši b'la
v ravnim poli rož'ce tri. za le-to sveto Rešnjo Kri.
Ta prva rož'ca je le-ta, Ta tretja rož'ca je le-ta
le-ta drobna šeničica. ljubica Devica Marija,
Pri 'saki sveti maši b'la ker nam je rodila Jezusa,
za le-to sveto hostijo. tega Kralja nebeškiga,
Ta druga rož'ca je le-ta, ki nam je stvaril nebo, zemljo,
preljuba vinska jagoda. človeki dal dušo, telo.

Druge inačice so skoraj od besede do besede enake beneškoslovenski obhajilni pesmi, razen uvoda, kjer tri rožice ne rasto iz keliha, ampak v vrtcu, ki je »z zlatim količjam nasajen, s srebrnim protjam ograjen«. Ohranile so se skoraj iz vseh slovenskih pokrajin. Podobne so jim tudi nekatere kajkavske (n. pr. SNP, št. 5071) in kresne (SNP, št. 5042).

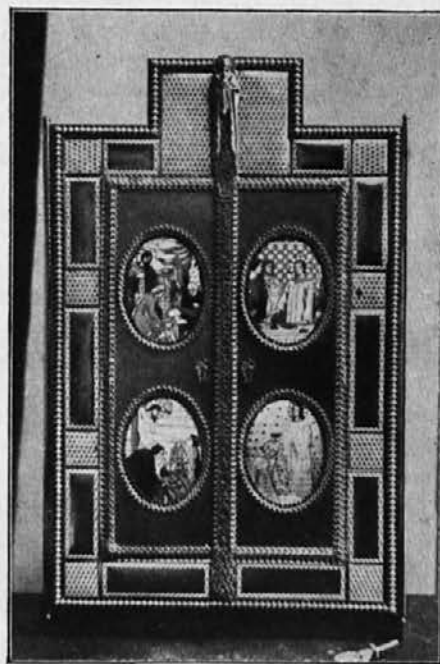
Sklep teh voščilnih pesmi za dobro žetev (kakor tudi beneške obhajilne pesmi) spominja na kolednice o Jezusovem rojstvu. Zato se ne bomo čudili, če se nekatere kolednice, in sicer voščilne noveletne kolednice spominjajo tudi vinske trte in pšenice kot evharističnih podob. Za primer omenjam noveletni kolednici iz Dutovljan »Rožice v vinogradu« (SNP, št. 4940) in »Zvezda mi pušča trake tri« (SNP, št. 4945), ki spominja precej na pesem o treh kapljah Jezusove krvi.

Tudi v zdravicah, celó v posvetnih napitnicah, se večkrat ponavlja misel, da je treba vino po božji volji pametno uživati; saj ni samo dar božji, ampak kakor pšenični kruh tudi podoba evharističnega Boga. O tem poje pesem o lepoti vinske trte »Na svetu lepše rožice ni, kakor je vinska trta« (SNP, št. 5493, 5497—99), pesem o vinogradniškem delu »Vinska trta — veselje mojega srca« (SNP, št. 5501, 5509, 5513, 5518), o moči trte »Vsa drevesa so preslabe« (SNP, št. 5519-20) itd.

Med nabožnimi zdravicami se najbolj odlikuje skupina inačic, v katerih »Ptica poje o pšeničnem klasu in sladkem vincu« (SNP, 5916—5930). Pesem, ki jo je v begunjski okolici na Gorenjskem zapisal Ant. Jeglič (SNP, št. 5917), pravi:

Ana tičica je prleteva
iz dežele ogrske,
sprelepo je zapeva
od hribca sončnega:
»Na njem rožca rase,
r'mená všeničica;
na njem rožca rase,
r'mená všeničica.
Obena sveta maša
brez nje ne bere se,
pri vsaki sveti maši
se Jezus v kruh spremeni.«
Ana tičica je prleteva
z dežele štajerske,
sprelepo je zapeva
od vinske trtice:

»Obena sveta maša
(brez) nje ne bere se,
pri vsaki sveti maši
je Jezusova kri.«
Le pijmo, bratje, vince,
nej voda tam stoji,
nej pije vodo gospoda,
k' za (vince) ne trpi.
Le bodmo dobre volje,
svet pismo nam veli:
kateri so dobre volje,
bodo izveličani.
Perjev bodem za gvažek,
pozdravljico bom napiv,
de b' mo ga Jezus požegnóv,
temo, k' mo bom naliv!

Ivan in Helena Vurnik: Vratca tabernaklja v Ribnici.

Evharistične kitice se v inačicah te pesmi prav malo spreminjajo, le vsebina zdravice na koncu pesmi je zdaj taka zdaj taka. Najbrž je pevec prvotno v zdravici želel, naj vinsko kapljico zmerno uživamo. Tako voščilo se je ohranilo n. pr. v inačici iz Ihana (št. 5919):

Bratec, le pij vince,
le merki, de p'jan na boš,
sej t' Jezus ne zameri,
če duabre vēle boš.

Podobno pojó druge pesmi (št. 5916, 5918—21, 5924 in 5925, 5929—30). Kitica o gospodi, ki za vino ne trpi (samo v treh popolnih inačicah), je zašla v to pesem iz vozniške pesmi »**Mi smo trije bratje po ladjo vina šli**« (SNP, št. 5911—15; prim. tudi posamezni kitici št. 5932—33). Kot vozniška in morda tudi vinogradniška zdravica ne sodi v evharistično zdravico, kakršne se pojó predvsem na svatbah in novih mašah.

O neskončnem veličastvu Rešnjega Telesa pa poroča še neka druga pesem, namreč »**O sveti hostiji onečašeni**« (SNP, I, št. 519). Mlad zamorčič (pač mohamedovski Mavretanec Arabec) si po svoji hčerki preskrbi sveto hostijo. Najprej jo z nožem prereže in po mizi se polije sveta Rešnja Kri. Nato vrže hostijo v razbeljeno peč: »v peči je postalo dete mlado, dete sveto«. Nato jo vrže med »hude svinje«:

Svinje so se dol popadale,
na svoja kolena pokleknole.
Oj Jezus, oj Jezus, vsmiljeni Bog,
svinje te spoznajo, zamorčič pa ne!

Kako ceni narod Rešnje Telo tudi kot obhajilo, posebno kot popotnico za umirajoče, nam zopet pričajo nekatere naše narodne pesmi. Čudežno sveto obhajilo daje »**Sveti Barbari, vrženi v ječo**« (SNP, I, 641—44) moč, da ostane zvesta svojemu ženinu Jezusu, dokler ne umre mučeniške smrti (št. 641) ali je ne rešijo iz ječe (št. 642—44). Zato je »**Sveta Barbara pomočnica ob smrti**« in posebno posredovavka za milost sv. popotnice (SNP, št. 646—655). Vsem, ki jo prosijo, rada pomaga. Večkrat poskrbi zapuščenemu umirajočemu grešniku zadnjo popotnico tudi sama Mati božja (»**Grešnik bolan se obhaja**«, SNP, št. 505) ali pa čudežno poslana, človeški govoreča »drobna ptičica« (št. 502—504).

Po vsem tem pač lahko razumemo, da pri Slovencih tudi delivec Rešnjega Telesa uživa visoko spoštovanje, predvsem ker deli Zakrament za umirajoče in ker z mašo rešuje duše iz vic. O tem poje (na dvojni način) »**Kolednica v čast duhovniku**« (SNP, III, št. 4959), ki jo je med Gorico in Trstom zapisal Jakob Volčič:

Častljiv je duhovski stan,
ki ga je izvolu Jezus sam.

Tam stoji, leži ravno polje,
po polji steza vglajena;
po nji gresta dva duhovnika
k enemu možu bolanimu,
ker sedem let bolan leži;
prelepo mi ga spovedata,
lepo mi ga obhajata,
v sveto nebo pripravljata. —

Na polji je cerko zidana,
noter mi so oltari tri;
prelepo so mi štiftani,
z belimi prti pregrnjeni.
Na oltari črne bukvice,
na njih mašnik mašavajo,
verne duše z vic von jemljejo,
v sveto nebo pripravljajo.

STOPETDESETLETNICA TREH LJUBLJANSKIH ŽUPNIJ

(1785—1935)

Viktor Steska

Letos je sto petdeset let, odkar so začele poslovati tri nove ljubljanske župnije: šentjakobska, frančiškanska (Marijinega Oznanjenja) in trnovska.

Znano je, da so spadali vsi Slovenci južno od Drave že od pokristjanjenja, zlasti pa od leta 811, ko je cesar Karel Veliki določil Dravo za mejo med oglejsko in salzburško škofijo, pod oglejski patriarhat. Iz te velikanske škofije pa je izločil cesar Friderik III. z listino, izdano v Gradcu 6. decembra 1461, nekaj župnij, ki so bile pod njegovim patronstvom, in jih združil v novo škofijo s sedežem v Ljubljani. Papež Pij II., prej cesarjev tajnik Enej Silvij Piccolomini, je leta 1462 to škofijo potrdil. Istočasno je povzdignil podružnico sv. Nikolaja v župno in stolno cerkev. Župnija sv. Nikolaja je bila omejena na ljubljansko mesto, t. j. na hiše, ki so bile med mestnim obzidjem. Tako je ostalo 525 let do leta 1785.

Cesar Jožef II. je ustanovil mnogo novih župnij, večinoma na stroške verskega zaklada. V Ljubljani je osnoval kar tri: šentjakobsko, frančiškansko in trnovsko leta 1785. Te župnije pa niso mogle takoj pričeti s poslovanjem, ker je bilo treba še marsikaj urediti: cerkveno opravo, stanovanje za duhovnike, dohodke za cerkvene uslužbence itd. To delo se je zavleklo do leta 1785. To leto pa so prevzele vse tri nove župnije dušno pastirstvo. Oglejmo si na kratko te tri župnije:

1. **Šentjakobska župnija.** Cerkev sv. Jakoba sega gotovo v 12. stoletje. Leta 1385 je bil pri tej šenpeterski podružnici ustanovljen duhovnik. Leta 1494 so prišli semkaj avguštinci, ki so morali zaradi turške nevarnosti zapustiti samostan in cerkev sv. Martina zunaj obzidja ljubljanskega mesta. Tu jih je presenetil potres 1511, ki jim je cerkev porušil, zato so morali novo zidati. Leta 1555 so odšli v Opatijo pri Reki, pri Sv. Jakobu se je pa naselil cesarski ali dvorni špital. Leta 1597 so se tu naselili jezuiti, ki so nakupili več hiš, jih podrli in na njih prostoru sezidali svoj samostan (kolegij), gimnazijo in cerkev (1615). Cerkev so polagoma, zlasti od leta 1714 dalje, okraševali z lepimi marmornatimi oltarji. Leta 1773 je bil jezuitski red ukinjen, kolegij pa je 1774 pogorel ob strašnem požaru, ki je uničil 109 hiš in poškodoval tri cerkve: sv. Jakoba, sv. Florijana in sv. Rozalije. Cerkev sv. Jakoba so za silo popravili. Zelo so jo polepšali leta 1886, ko so napravili zunaj kamenit talni okrajek in znotraj štiri stropne freske (Jurij Šubic).

Tej župniji je namenil cesar Jožef II. štiri kaplane poleg župnika. Nastalo je vprašanje, kje naj stanujejo. Najprej so mislili na Stiški dvorec; toda ta je bil

oddan v najem polkovniku domačega polka. Zato so kupili hišo na voglu Rožne ulice in Ulice sv. Florijana. Prvi župnik je bil Janez Christian, ki je nastopil službo 6. junija 1785. Župniku so določili za plačo letno 500 gld., kaplanom po 500 gld. Glavnico za te plače so dobili tako, da so združili mašne ustanovne glavnice sv. Jakoba (Raab 5600 gld.), sv. Florijana (Janežič, Demšar, Kompeter, Upar) in sv. Rozalije (na Osojah), ki so jo podrli, poleg nekaterih drugih zneskov. Doslej je bilo tu devet župnikov in sto kaplanov. Vernikov je okoli 7000.

2. Župnija Marijinega Oznanjenja ali frančiškanska. Približno na istem mestu, kjer stoji danes cerkev Marijinega Oznanjenja, je stala nekdanja cerkev sv. Martina vsaj že leta 1566. Tu so se naselili avguštinci. Zaradi pogostnih turških navalov so se morali leta 1494 preseliti k Sv. Jakobu v obzidano mesto; mestni magistrat pa je dal njih cerkev in samostan podreti, da bi ju Turki ne uporabili za oporišče in skrivališče. Leta 1555 so se preselili v Opatijo, toda 1625 so se zopet vrnil na stari kraj, kjer so sezidali novo cerkev in samostan. Cerkev je Tomaž Hren posvetil 1628. Leta 1629 pa sta cerkev in samostan pogorela. Popolnoma obubožani avguštinci se sami dela niso mogli lotiti; usmilil se jih je pa baron Konrad Rus pl. Ruessenstein s svojo soprogo Felicito. Na svoje stroške sta jim sezidala cerkev z majhnima zvonikoma leta 1646. Zvonika so povišali šele ob ustanovitvi župnije. Avguštinci so cerkev polagoma oskrbeli z marmornatimi oltarji. Veliki oltar je napravil 1736 Francesco Robba.

Avguštinci so morali 1784 zapustiti samostan in Ljubljano. Na njihovo mesto so se preselili frančiškani, ki so morali zapustiti cerkev in samostan na Vodnikovem trgu. Ustanovila se je župnija s svetnim župnikom in 6 redovniškimi kaplani. Prvi župnik je bil Jožef Škrinjar, prevajavec sv. pisma, imenovan 14. aprila 1785. Država je določila župniku plačo iz verskega zaklada, kaplanom pa ne, češ da ne potrebujejo plače, ker jih vzdržuje samostan; nakazala pa je dvema cerkovnikoma plačo po 80 gld. na leto. Šele na gvardijanovo prošnjo je država namenila vsakemu kaplanu po 50 gld. na leto. Redna božja služba se je pričela 6. junija 1785.

Okolnost, da sta bila dva gospodarja v eni cerkvi, se pa ni obnesla. Frančiškani so namreč imeli vso opravilo, ker so jo prinesli s seboj, župnik pa ni imel nič; zato je moral za vsako stvar posebej prositi. Zaradi raznih težav je nameravala kresija (okrožni urad) že župnijo zatreti, a našel se je dober izhod. Določili so namesto 6 kaplanov samo dva kaplana in pozneje naj red sam prevzame upravo župnije. Tako so frančiškani prevzeli upravo. Cerkev so dali vso poslikati Mateju Langusu, ki je to delo opravil v letih 1845 in 1848—1855, ko je umrl. Po potresu 1895 je popravil poškodbe slikar Josip Kastner z Josipom Kleinertom, ki sta tudi napravila nekaj novih slik, ko so veliki oltar prestavili do zadnje stene in prizidali loretsko kapelo, ki je bila prej v cerkvi za velikim oltarjem. Župnija je zelo rasla. Iz nje so izločili že dve novi župniji: Vič in Šiško, pa šteje kljub temu nad 15.000 duš.

3. Trnovska župnija. V Trnovem so imeli kapelico vsaj že leta 1711, kjer so včasih maševali stolni vikarji in poučevali mladino v krščanskem

nauku. Leta 1738 so pa začeli graditi novo, 15 m dolgo cerkev, ki je bila popolnoma dograjena 1755. Ker pa je bila za vedno rastoče prebivalstvo premajhna, je začel župnik Franc Karun nabirati prostovoljne darove za novo, večjo cerkev in jo zgradil v letih 1854 do 1857. Načrt je napravil Ivan Schöbl, asistent deželnega gradbenega ravnateljstva, zidal pa je Francesco Faleschini. Po potresu sta bila zvonika nekoliko spremenjena po R. Jeblingerju. Leta 1901 jo je vso v notranjščini poslikal s kazeinskimi barvami Matej Sternen.

Ko je bila župnija leta 1785 oživiljena, so se prikazale razne težave. Cerkev ni imela ne potrebne oprave ne zadostne glavnice za vzdrževanje župnika in kaplana. Večkrat je bila v nevarnosti, da jo ukinejo in pridružijo frančiškanski ali šentjakobski župniji, ali pa da združijo trnovsko in frančiškansko in ustanove novo župnijo pri uršulinkah. Šele škof Anton Alojzij Wolf je napravil konec temu kolebanju leta 1824. Patron te župnije je mestni magistrat. Zanimivo je, da se je tisti dan, ko so blagoslavljali temeljni kamen novi cerkvi, t. j. 24. junija 1854, rodil poznejši župnik te cerkve Ivan Vrhovnik, ki je obširno popisal leta 1935 zgodovino te župnije in ki je letos umrl. Sedanji župnik je Franc Sal. Finžgar. Vernikov je že nad 8000. Župnija bo še zelo rasla, ker je po obsegu ozemlja največja v Ljubljani.

GLASBENI PABERKI

Ludovik Puš

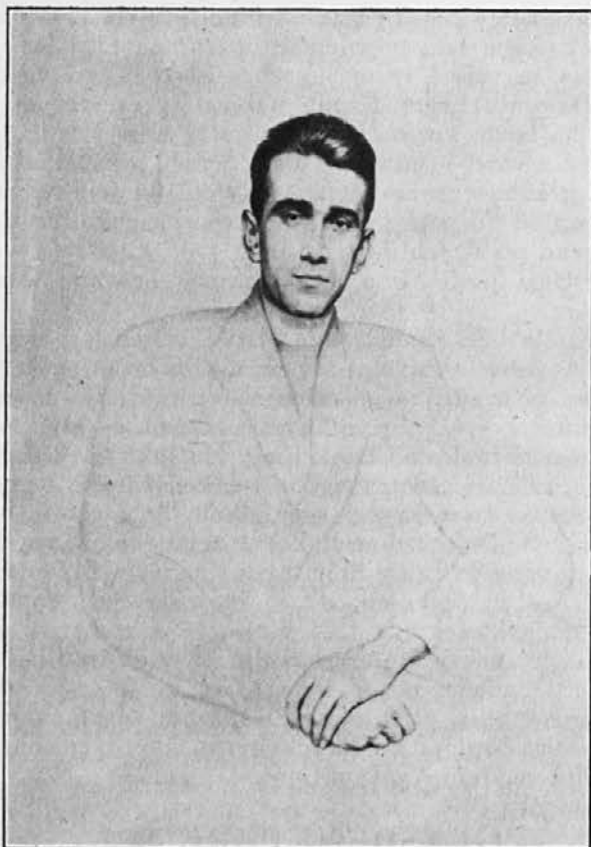
Ko paberujemo za posebnimi glasbenimi dogodki med Slovenci in v zvezi z njimi seznanjamo naše bravce z razvojem naše glasbe, zlasti vokalne, se moramo še enkrat povrniti k petju na letošnjem evharističnem kongresu.¹

Med glasbeno najpomembnejšimi dogodki v slavnostnih dneh bo poleg petja latinske maše »Missa de angelis«, ki jo bo pelo (prvič pri nas) okrog pet sto pevcev, še izvajanje znamenitega glasbenega vokalnega dela »Odrešeniku sveta«, ki ga je za to priliko skomponiral mladi skladatelj Matija Tomc.

Matija Tomc je sin Bele Krajine, rojen v Podzemlju 25. dec. 1899. Po dovršenih srednješolskih studijah se je odločil za duhovski poklic. Že v zavodu sv. Stanislava je kot študent poskusil komponirati. Njegovi objavljeni skladateljski prvenci, kakor »Majeva«, zgodba o »Čičku-možičku« i. dr. so že pokazali, da se v mladem skladatelju skriva izreden talent. Zato so ga po dovršenih bogoslovskih studijah poslali na Dunaj, kjer je z odličnim uspehom dovršil konservatorij (visoko glasbeno šolo), in ga nato leta 1930 nastavili za profesorja glasbe v zavodu, iz katerega je izšel. Njegovo glavno javno umetniško udejstvovanje je usmerjeno na kompozicijo in orgle. In v teh dveh smereh je Tomc res mojster in smo lahko ponosni nanj.

Do zadnjih let je bil kot skladatelj manj znan, dasi je veliko komponiral. Prvič je zbudil pozornost širokih krogov s skladbo »Slovenska maša«. Že tu je pokazal, da do podrobnosti obvlada skladateljsko tehniko in obliko, dasi si še ni ustvaril svojskega sloga. To pa se je zgodilo kmalu pozneje, ko je s skladbo

¹ V prejšnji številki omenjena »Lepa si, roža Marija!« ni Premrlova, ampak ljudska pesem in Premrlovi priredbi.

Komponist prof. Matija Tomc. (Po sliki B. Jakca.)

»Napojnica« opozoril nase Franceta Marolta, odličnega raziskovavca in zbiravca slovenskih narodnih pesmi. Marolt ga je pridobil za priredbo cele vrste belokrajskih starih narodnih melodij, ki jih je Tomc vzorno priredil in stilno dovršeno uglasbil za moški zbor. Akademski pevski zbor, ki ga je letos izvolil za svojega častnega člana, je lani z izrednim uspehom izvajal program narodnih pesmi, ki jih je zanj po večini priredil Tomc, letos pa je nastopil z drugim delom, pri katerem nosi tretjina priredb zopet Tomčevo ime. Koliko glasbene lepote je v teh priredbah Tomc nagromadil, se ne da povedati z enim stavkom. Ustvaril si je svoj vokalno glasbeni izraz in slog ter našo zbornsko kompozicijo dvignil do izrednih umetniških višin, tako da lahko z njo stopimo ponosno na vsak evropski oder.

Z večjimi deli kot v svetni se je Tomc do sedaj uveljavil v cerkveni, duhovni glasbi. Poleg že imenovane slovenske maše, lepe latinske maše, ki jo ima v rokopisu pisec tega članka, in velikega števila manjših cerkvenih skladb je zložil oratorij, ki se bo izvajal v času evharističnega kongresa. Ko je Pevska zveza za 1900 letnico našega odrešenja predlanskim hotela pripraviti velik koncert, je bilo treba sestaviti primeren spored. Tako je St. Premrl zložil veličastno kantato »Križu povišanemu«, Tomc pa je prevzel nalogo, da uglasbi Kristusove poslednje besede na križu. Zatekel se je kar v sveto pismo in uglasbil njegovo izvirno besedilo. Moral je na neobdelano besedilo graditi glasbeni stavek in šele tako brez urejene pomoči besedila ustvarjati posamezne zaokrožene, umetniško dovršene enote ter jih družiti v višjo skupino. Tomc je delo z veliko umetniško silo vzorno izvršil. Ker

je vedel, za katero priliko in za kakšne pevce piše, se je dosledno držal diatonike (naravne vrste tonov) in opuščal kromatiko (umetni poltonski postopi), ki dela celó šolanim pevcem težave. Da pa je tudi sicer skromnimi izraznimi sredstvi dosegel umetniško višino, je večino dela pisal rahlo polifono (slog, v katerem vsak glas poje svojo melodijo in se glasovi prepletajo), nekatera mesta celó izrazito v polifoniji, in posamezne odstavke dal izmenoma mešanemu, moškemu in ženskemu zboru. Tako je dosegel, da ima vsak odlomek svoje značilno lice in je kot takšen celota zase. Celoten slog dela pa sloni na koralni polifoniji starih cerkvenih mojstrov in noče vplivati čustveno, ampak poduhovljeno. V skladbi je uglasbenih vseh sedem Jezusovih besed na križu. Za uvod je uporabljen svetopisemski prizor pred Pilatom, skladbo pa zaključuje znana ljudska pesem »Daj mi, Jezus, da žalujem«, ki ji je skladatelj odpev nekoliko figuriral.

Skladbo bi bila morala peti Pevska zveza na Stadionu dne 1. julija 1933. Neurje je nastop onemogočilo in nastudirana skladba je ostala neizvajana. Z evharističnim shodom se je ponudila prilika, da se to odlično glasbeno delo vendarle izvede. Ker je pa težišče letošnje slavnosti Rešnje Telo, je bilo treba prvotno skladbo izpopolniti z odstavki o postavitvi Rešnjega Telesa. Tomc se je zopet lotil dela in zložil pravtako na svetopisemsko besedilo skladbo o dogodkih, ki so v zvezi z Rešnjim Telesom, posebno o onih dogodkih na veliki četrtek pri zadnji večerji. Nova skladba je uvod prejšnji in tvori z njo zaradi popolne stilne enakosti in iste kompozicijske tehnike prelepo enoto. Novi del je pisan še skrbneje in laže ter bo v velikem zboru gotovo krasno donel.

S Tomčevim oratorijem »Odrešeniku sveta« smo dobili duhovno, vokalno glasbeno delo, ki je nekaj edinstvenega v naši glasbeni literaturi. Umetnik nam s krepko roko seka v skalo nova pota, po katerih naj krenemo, da bo naša duhovna glasba šla v pravo smer: proč od čutnega, v nadčutno, duhovno. Naši vodilni glasbeni krogi, ki imajo na skrbi tudi razvoj slovenske duhovne glasbe, so to odločno kretnjo nadarjenega umetnika razumeli.

NOVE KNJIGE

Ivan Cankar: Zbranih spisov XVIII. zvezek. Uvod in opombe napisal Izidor Cankar. Založila Nova založba v Ljubljani 1935. Strani 435. Cena broširanemu izvodu Din 68.—, v polplatnu 80.—, v platnu 86.—, v polusnju Din 110.—. — Velika izdaja Cankarjevih spisov gre h koncu. Pravkar izdani osemnajsti zvezek, ki je od vseh doslej najobširnejši, je že predzadnji. V njem je zbirka kratkih črtic iz let 1911 do 1914. V eni zadnjih je obdelan že motiv iz vojske. Dobro polovico knjige tvorijo črtice, zbrane v zbirki »Moja njiva«, katero je pisatelj še sam uredil in jo hotel izdati, pa do tega zaradi izbruha vojske ni prišlo. Razdelil je to knjigo, ki mu je bila nenavadno pri srcu, v štiri dele: Trenotki, Naša dolina, Iz tujega življenja, Ob svetem grobu. Drugi, manjši del zvezka izpolnjujejo po raznih dnevnikih in mesečnikih objavljeni podlistki in druga drobna dela. V vseh teh kratkih, oblikovno izpiljenih, globoko doživetih črticah je postal Cankar najboljši. V tej zadnji dobi svojega pisateljskega delovanja, ko ga navdajajo slutnje bliž-

nje smrti, ki dajejo vsem tedanjim njegovim spisom trpko melanholičen čar, je skušal prodreti v zadnje tajnosti in uganke človeka, živali in vsega ustvarjenega. Te zgoščene slike njegovega notranjega gledanja so tako mojstrsko izdelane, da zvene kakor pesmi v prozi, ritmično blaglasno. Nastala so vsa ta dela večinoma kot odlomki nedokončanega lastnega življenjepisa, zlasti je iskreno čustven venec mladostnih spominov. Med njimi je niz črtic Ob svetem grobu višek Cankarjevega ustvarjanja ne le v tem času, temveč sploh. Posvečene so svetlemu spominu na mater in so med njimi resnični biseri, kakršnih ne najdemo mnogo v vsem umetnikovem ogromnem delu in kakršnih vse slovensko slovstvo ne premore mnogo. — Kakor v vsakem zvezku, je tudi tu urednikov uvod zanesljiv vodnik in tolmač bravcu, njegove tehtne opombe na koncu knjige pa pojasnjujejo s slovstveno zgodovinskega stališča postanek posameznih del in njihovo usodo. Urednik trdi, da je vsebina te Cankarjeve knjige »zadnja oblika njegovega duševnega razvoja« in hkrati tudi »najvišja stopnja pisateljskega mojstrstva«, na kateri je ostal do konca življenja. — Tudi ob tem obsežnem in prebogatem zvezku veljaj vsem Slovencem, ki to zmorejo, poziv, da si oskrbé to edinstveno izdajo za svoje domače knjižnice. Požrtvovalnost založnice zasluži dejavnega priznanja in pomoči vsega našega izobraženstva. Brez Cankarjevih zbranih spisov naj ne bo slovenske hiše. L. A.

Ivan Pregelj: **Otroci sonca.** Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1935. — Pod tem naslovom je izdal pisatelj leta 1927 ponatis novele »Helena«, ki tvori v tej trilogiji njen srednji del. K temu jedru knjige je dodal Pregelj kot zaključek »Slavico«, ki je izhajala pred petnajstimi leti v tedanji goriški Mladiki. Za uvod je pa zgodba »V Sopotih«, ki je šele lani izšla. Iz povedanega je videti, da je to delo nastajalo v dobi petnajstih let in da je bila zgodba začeta od srede. Vendar se nit dogajanja prav gladko odvija, pač pa je precejšnja razlika v slogu posameznih delov. Prvi — nekak prolog — je umetniško menda najboljši, opisi pokrajine, značaji nastopajočih in nastrojenja so dovršeno podani, vsa zgodba je kakor živa, toplo čustvena romantična slika, kar zaključena v sebi. V Heleni je razpredel pisatelj skoro dramatsko glavni motiv: borbo obeh zaljubljenecv, ki se konča s tem, da se junak očisti in umiri, ona pa zmaga nad razdvojenostjo in dvomi. Zaključna novelica, ki je nasproti prejšnjima dvema najmanj razgibana, brez prave nujnosti in povezanosti in vsebinsko precej prazna, slika končno zmago zveste ljubezni, hkrati pa moč odpovedi in npravstvene resnobe, ki se ne ustraši tudi žrtev. — To zanimivo Pregljevo »slovensko domačnostno družinsko zgodbo«, kakor jo označuje pisec sam, bodo bravec uživali z velikim zanimanjem, čeprav je morda res ta pesem sončnih otrok »le premalo življenjska in neposredna«. Pregljevo pestro in sočno pripovedovanje (ki v tej knjigi še zdaleka ni tako baročno zvrtno kot v nekaterih drugih njegovih) bo že samo po sebi slehernemu v užitek in veselje. la.

Dr. Andrej Gosar: **Za nov družabni red.** Sistem krščanskega socialnega aktivizma. Drugi zvezek. Cilji in pota. Prvi snopič. 1935. Založila Družba sv. Mohorja v Celju. Str. 160. — Družba sv. Mohorja je v svojem »Književnem Glasniku« decembra

1934 napovedala za l. 1935 izdajo drugega zvezka velikega Gosarjevega socialnega dela. Izšel naj bi v petih snopičih po 160 strani, v presledkih, tako da bi približno za veliko noč 1936 naročniki imeli že vseh petero snopičev in s tem celotno delo. Prvi snopič je ves posvečen vprašanju »obče blaginje«. Pisatelj začena zato s tem poglavjem, ker mora biti končni cilj stremljenja za novim družabnim redom očitvidno samo obča blaginja. Vendar nam v predgovoru že vnaprej predoči podrobno zasnovo drugega zvezka, oziroma nas opozori na sistematiko celotnega svojega dela. S tem je odprl vrata v svojo miselno zgradbo mnogim, ki bi teh vrat spričo obsežnosti dela sami morda vobče ne našli. Tako pa postane Gosarjev sistem krščanskega socialnega aktivizma po svojih osnovah namah jasen, enostaven in pregleden. Jedro Gosarjevega sistema je podano vprav v pričujočem snopiču, to je: obča blaginja, dočim pridejo v naslednjih snopičih na vrsto Pogoji obče blaginje in Idejni preporod, nato še Organizirana borba. Pri tem je treba pomniti: Pogoji obče blaginje in Idejni preporod bodo organično in miselno odgovarjali Osnovam (modroslovnim in etičnim, sociološkim in gospodarskim), Organizirana borba pa Uvodu prvega zvezka. Tak je prerez vsega Gosarjevega socialnega sistema. Vprašanje »obče blaginje« je obdelal dr. Gosar v sedmih poglavjih pričujočega snopiča. Snopič je kakor samostojna kulturno-filozofska oziroma socialno-etična monografija. Od pojma blaginje in od blaginje na splošno nas vodi avtor k činiteljem, ki povzročajo spreminjanje in naraščanje potreb in s tem vplivajo na blaginjo. Šele sedaj preidemo k vprašanju obče blaginje, ki je dvojna: subjektivna in objektivna, potem pa individualna, stanovska in občestvena. Potem razloži odnos obče blaginje do razkošja, mode, alkoholizma in kajenja. Končno pojasni vpliv družbe in družabnih razmer na občo blaginjo. Knjiga je pisana izredno poljudno in umljivo. Avtor se je res potrudil, da bi bil razumljiv. V ta namen uporablja mnogo konkretnih zgledov in podatkov, se ne ustraši ponavljanja, delnih uvodov in razprtega tiska, kar ima seveda za posledico, da obseg narašča bolj, kakor sta si to morda želela avtor in založnica. Globoko etična misel, ki gre skozi vsa poglavja, daje avtorjevem izvajanjem prijetno toploto in luč. Tudi v stvarnem pogledu Gosarju tu ne bo mogoče mnogo oporekati, zlasti če pomislimo, da sporno tako ni toliko vprašanje obče blaginje same na sebi, marveč veliko bolj: kako priti do nje? Prav zato smo nestrpni na snopiče, ki šele pridejo in ki bodo morali odgovoriti vprav na to vprašanje. Šele takrat bo tudi mogoča prava ocena Gosarjevega socialnega sistema. Toliko pa se že sedaj kaže, da bo zanimiv in pomemben ter da mimo njega pri nas ne bo mogel iti nihče, ki mu je mar resnične obnove družabnega reda. Dr. J. A.

Knjige Vodnikove družbe za leto 1935. Bitenc Viniko: Solčne pege. Povest. Strani 128. To je prva Bitencova povest, ki se ji prav lepo pozna začetništvo. Preveč ji je po duhu kumovala časnikarska črtica in časnikarsko domoljubje, da bi iz teh vojaških, dovolj romantičnih zgodb mogla nastati dobra slika prevratnih let svetovne vojske. Motivi so zelo romantični, pa tudi zelo površno in plitvo izdelani, da bi mogli zagrabit. Povest je neizdelana, polna razpok v ljudeh in pri izgradbi. — Vladimir Levstik: **Dejanje.** Str. 172. Levstikova psihološka novela o zločinu in kazni mla-

dega pristaša fašističnega sistema, ki po ukazu izvrši umor nad svojim znancem, je zelo dostojno delo, prav uspelo ter kaže za Levstika kar nenavaden smisel za etične probleme. Spomnimo se ob njem na Dostojevskega in njegovega Razkolnikova. Na drugi strani pa je Levstik problem o vesti in kazni za umor približal prav nam, ko je za glavnega junaka postavil zastopnika sodobnega evropskega fašističnega sistema, ki mori na ukaz svojega vodnika. Psihološka novela, ki je pisana zelo moško in z velikim čutom za etični problem, spada k Levstikovim boljšim umetniškim delom, v nasprotju s političnimi povestmi, ki jih je pisal svoj čas. — Martina Muca **Skozi Sibirijo**, pripovedovanje o poti ujetnika iz Sibirije preko Mandžurije in Kitajske ter okoli Indije domov, je delce brez literarnih namenov, včasih zelo raztegnjeno in tudi dolgočasno. Menda bi se dalo o teh krajih pisati veliko bolj zanimivo. — Vodnikova **Pratika** je pisana, drobiž so prispevali razni pisatelji, skuša biti zanimiva, drugače je pa kakor vedno posneta po Mohorjevem Koledarju.

PO OKROGLI ZEMLJI

Ali vrana sluti? V neki dolini je stal hrast, ki so na njem že devetdeset let gnezdile vrane. Nekega dne so se pa kar na lepem preselile in tako brez vidnega vzroka zavrgle dom, ki je dajal zavetja toliko rodovom. In kaj se je zgodilo čez teden dni? Prav rahla sapica je treščila tisti hrast po tleh, čeprav je dotlej stoletja kljuboval viharjem. — Vrana je imela prav. Dom davnih dedov so morali potomci zapustiti, ker ni bil več varen. Vrane pa tudi druge ptice imajo zelo tenek sluh in stoletne izkušnje so jih izučile, kaj pomeni šelest listja, kaj škripanje vej in kaj zamolkel stok v koreninah dreves. Saj se nekaterih dreves sploh izogibljujejo in svoje selišče z vso skrbjo izbirajo.

Film v treh dimenzijah. Film je lepa reč, a vendar vidimo slike doslej samo v višino in širino. Učenjaki pa skušajo dodati še globino, tako da bomo gledali vse predmete takšne, kakršni so. Tudi naravne barve bodo imeli prizori.

Mogočen magnet dela Rusija. Bo največji na svetu, saj bo tehtal 40 ton. Uporabljali ga bodo pri Elektrosili v Leningradu, da z njim razbijejo atome in se tako polastijo njihove sproščene energije.

Florida otok? Lepi polotok Florido namepravajo s prekopom odrezati od ameriške celine, da skrajšajo pot iz mehiškega zaliva proti New Yorku. Prekop bo dolg 250 km in bo stal 50 milijonov dolarjev.

Še več nafte. Bahranjski otoki v Perzijskem zalivu že od nekdaj slovijo po svojih biserih. Zdaj pa so začeli vrtati navpične rove, kjer so zasledili velike množine nafte. Otoki so angleška last.

Škoda plodne grude. V Avstraliji pihajo skozi sredino celine vroči vetrovi, posušijo že tako plitvo zemljo v prah, jo dvigajo v oblake in odnašajo v Tihi ocean. Tako izgubi Avstralija vsako leto na sto tisoče ton rodne zemlje.

Mednarodna velika cesta. Države Amerike so sklenile, da bodo vsaka na svojem ozemlju zgradile veliko cesto, ki bo tekla iz Združenih držav Severne Amerike skozi Srednjo Ameriko v Južno do argentinskega mesta Buenos Airesa.

Okamenelega plazivca s tremi očmi so starinoslovci odkrili pri mestu Mazelspoort v južnoafriški državi Oranje. Tretje oko mu čepi vrh glave in se vrti kakor daljnazor podmornice.

Premog v arktični Kanadi. Blizu naselbine Aklavik, daleč gori ob severni obali Severne Amerike, ob meji Aljaske, so v veliko radost naseljencev odkrili premogovne žile. Doslej so morali premog voziti 400 km daleč.

Od morja do morja bo tekla cesta skozi vso Kanado, ko bodo s tisoči delavcev izvršili še zadnjih 650 km skozi deželo Ontario. Brezposelnost ni prida, v tem primeru pa bo le pomagala, da se bosta Tihi in Atlantski ocean zvezala.

Ognjenik v ledu. Sredi Vatne Jökulla, največjega ledenika Islandije in sveta, je izbruhnil ognjenik, ki poganja dim 16 km visoko.

Letalo kot vozilo v gorah. V južnoameriških Andih že štiri sto let kopljejo zlato. Rudnik leži 4000 m visoko nad morjem. Zato so nove stroje zanj razstavili, naložili v letala in jih iz mesta Kusko vozijo po zraku do rudnika.

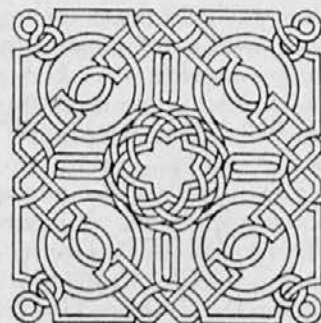
Kako se čebele pomenijo? Neki profesor iz Monakovega je preiskoval, kako si čebele dopovedó, kje se nahaja med. Dognal je tole: Ako čebela odkrije med, ji začne neka žleza izpuščati dišavo, ki napravi v zraku nekakšen dišeč tir, ko leti čebela v ravni črti v uljnjak. Ko se ista čebela vrača po svojem tiru do medu, napravi še nov tir in po tem letijo k medu njene tovarišice. Žlezo ima čebela na hrbtu, s perotmi pa dišavo razprši. Tako torej čebela čebelo razume ne s sluhom, ampak z vohom.

Pajki so napadli mesto Antofagasto v južnoameriški državi Čile. Te vrste pajka doslej niso poznali. Če človeka piči, nastane velika črna pika, ki se razširi v grdo rano.

Dolga brzojavna proga bo vezala Moskvo s Habarovskim. Ko bo zgrajena, bo najdaljša celinska proga na svetu. Merila bo 9000 km.

Življenje v morskimi globlinah na Japonskem lahko opazuješ iz 60 tonskega potniškega parnika. Podjetnik iz mesta Kamakura je dal namreč na dnu okoli ladijskega gredlja napraviti več oken; skozi nekatera sije močna električna luč v globine, skozi druga pa potniki opazujejo morske živali.

Marmornate ceste. Blizu mesta Miškolca na Ogrskem so tri vasi lomile v svojih hribih kamen in z njim posipale in tlakovale svoje ceste. Veščaki so jim pa zdaj povedali, da je ta kamen izvrsten črn marmor. V Jugoslaviji vidimo nekaj podobnega na klancu nad Prilepom, mestom kraljeviča Marka. Prah se v sončnem žaru kar iskri, kajti gora je iz belega marmorja.

GENIJALEN ALI GENIALEN?

Ivan Koštiál

Trije germanisti, trdi Nemci, so med službovanjem na srednjih šolah v Sloveniji nekaj let opazovali, kako Slovenci izgovarjajo nemške glasove. Bili so to Ant. Heinrich s Šleskega, Fl. Hintner iz Waidringa na Tirolskem in dr. Fr. Hörburger iz Bregenza na Predarlškem, torej po eden sudetski Nmec, Bavarec in Alemanec. Opazili so med drugimi pojavi, 1. da Slovenci, kadar govorijo nemški, asimilirajo soglasnike (po vzorcu svoje materinščine) naslednjim soglasnikom, Nemci pa narobe; n. pr. izgovarjajo kiski chant (Nemci: khüssti hant), rigbeciglih (Nemci pa rüekpezüglich); 2. da odpravljajo zev (hijat) z vrinjenim j, n. pr. Hyjäne, Prärijen, Marija i. dr.¹ Zaradi tu omenjenega, za Slovence značilnega vrivanja soglasnika j med dva samoglasnika (ija, ije, iji, ijo, iju) je fonetično pravilno, če pišemo milijon, misijon, komedijant, tercijalka itd. Toda Pleteršnik je pisal v slovarju (1895) mnoge take tujke brez j, kar opravičuje Fr. Levčec² s tem, da so tujke prve skupine (z j) že popolnoma domače, besede druge skupine (brez j) pa ne. Temu umetnemu razločevanju »domačih« in »nedomačih« tujk je po pravici ugovarjal Štrekelj,³ češ da so nekatere besede v Levčevi skupini brez j prav tako udomačene (patriarh, Gabriel...), kakor one z vrinjenim j. Na strani 118 zahteva Štrekelj, naj se v tujih zvezah ia, ie, io, iu piše povsod j, ker res tako izgovarjamo — torej tudi dialekt, biblioteka, amonijak... To pravopisno pravilo je kratko in lahko, zato priporočam, da ga sprejmemo.

V srbohrvaščini⁴ se je to že zgodilo. Samo med i in o ne vtikajo j (torej apelacioni sud, avion, nacionalan), češ da se tudi v besedah slovanskega izvora ne piše ijo, ampak le io (hvalio, cio, dioba, pratioci itd.). Ker pa slovensčina (razen zloženk, kakršne so: priobčiti, trioglat itd.) nima domačih (slovanskih) besed s skupkom io, naj bi veljalo Štrekljevo pravilo seveda tudi za tujke z io.

Za Štrekljevo zahtevo bi lahko navedli še en razlog. Po svetovni vojski so postale kmetom, hlapcem, delavcem in deklam razne tujke, ki jih poprej niso nikdar slišali, domače. Ali bi bilo logično, če bi bil pravopis odvisen od takih slučajnosti?

Opomba. Breznik sicer nima nobenega pravila o takih besedah (niti v Slovenski slovenski niti v Slovenskem pravopisu). Da je pa sprejel Pleteršnikovo in Levčevo razlikovanje, je razvidno iz mnogih besed, navedenih v »Slovarju« (Pravopis, str. 52—104).⁵

¹ Prim. Heinrich, Grammatik der neuhochdeutschen Sprache für Mittelschulen in mehrsprachigen Ländern, 9. Auflage von Fl. Hintner, Laibach 1914, § 25 (ob koncu); Hörburger, Die Aussprache des Deutschen im Munde der Italiener und Slovenen, v izvestju goriške realke 1911, in pa opazke v razgovoru z menoj.

² Pravopis iz leta 1899, § 468 in 469.

³ O Levčevem slov. pravopisu, Ljubljana 1911, str. 117.

⁴ Prim. Boranić, Pravopis hrv. ili srpsk. jezika, 5. izd., Zagreb 1930, str. 23—25; Belić, Pravopis sh. književnog jezika, 2., preradeno izdanje, Beograd 1930, § 86; Pravopisno uputstvo, Zagreb 1929, § 54, druga polovica.

⁵ Breznika se do zdaj drži tudi Mladika. Smo pa za avtorjev predlog. — Op. ur.

REŠNJE TELO IN DRUŽINA

Ljudmila Grafenauer

Prelepo je Bog uredil družino, prelepo že glede na njene naravne naloge. Človek, prej v vsem ustvarjenem prostranstvu »sam«, nikjer doma, je dobil z njo dom, kjer je živel kot človek, kjer je bil rad in kjer se je njegova duša odpirala in ob naravnih nagnjenjih doživljala in spoznavala prvo in največjo postavbo božjo: da se ljubimo med seboj. Človek se je tako dejansko uverjal dan za dnem, kako dobro je biti drugemu dober, služiti otroku, ki komaj samo leži v njegovih rokah, dajati se za njegovo življenje, delati, da more nemoteno, varno in mirno rasti do polne moči. Človek je od blizu doživljal zaupanje, dobroto in ljubezen ter tako razumeval in bil razumljen. Doživljal je, kako je življenje lepo, polno in srečno v delu in ljubezni za druge že samo po sebi, ne glede na to, ali mu bo kdo storjeno dobro vrnil ali ne. Bog je otroku z družino zamislil varni, čudežni otroški raj. Očetu in materi je z otrokom ustvaril vez največje bližine, ne le zunanje, marveč posebno notranje. Vsem članom družine med seboj pa je vcepil skupno naravno težnjo, da so si dobri in da se ljubijo med seboj. V to celotno zamisel je položil prihodnost vse človeške družbe: življenje, mladost, moč in gospostvo v stvarstvu. »Rastita in množita se, napolnita zemljo in ji gospodujta,« je blagoslovil prvega moža in prvo ženo — prvo družino — v jutru stvarstva.

Poleg naravnega je določil Bog družini tudi nadnaravno poslanstvo. Kakor je vrhovni in glavni življenjski končni cilj posameznega človeka v Bogu, tako je najvišje poslanstvo družine, da tudi ona po posameznih članih in kot občestvo služi svojemu Bogu, se ravna po božjem nravnem redu in je tako tudi kot občestvo v slavo božjo. Nadnaravno poslanstvo je dal družini z naravnim vred že izpočetka: »Blagoslovil ju je.« In zavest o tem poslanstvu je ohranjal skozi ves stari vek. Blagoslavljal je očake, njihove zaroke, njihove družine, njihove otroke, jih očiščeval s preizkušnjami, jih množil v narode, jim pošiljal svoje glasnike, poslance in preroke, jim dajal duhovnike in postavljaj kralje, jih opominjal, svaril, grajal, osrečeval in tudi kaznoval.

Bog je vložil človeku v vest in v dušo, da se mora vsaka ljubezen kriti z ljubeznijo do Boga, sicer ni ljubezen. S to ljubeznijo se mora kriti tudi ljubezen med možem in ženo ter ljubezen med člani družine. Tudi po zakonski in rodbinski ljubezni mora rasti nadnaravna ljubezen božja v nas. Tudi ljubezen, ki veže moža in ženo ter vso družino, mora biti, kakor vsaka ljubezen, obenem usmerjena v Boga, šele potem more osrečevati, osrečevati trajno. Ljubezen, ki je zoper božjo ljubezen v nas, pač more opajati čute, more dajati začasno vso srečo, a prave, notranje, du-

hovne sreče, v kateri čisteje in čisteje poje duša v božjo pesem, take sreče ne more dati. Ljubezen, ki se ne vključi v božji red, se konča kot velika, celo največja življenjska nesreča.

Kristus je dal družini prvotno čistost in svetost. Po njegovi volji je zakon zveza enega moža z eno ženo do smrti in je celó zakrament. Veže naj oba člana te zveze stalno zvesta ljubezen za vse življenje. Ta ljubezen pa ne obsega samo zunanjih, vidnih dejanj, marveč tudi nevidne želje in misli, voljo in srce, vsega človeka, telo in dušo.

A On, ki je pot, resnica in življenje, ni dal le nauka, temveč tudi zgled in moč, s katero svoj vzor o družini v nas uresničuje. Živel je v družini večji del svojega življenja. Postavil je Zakrament ljubezni, Rešnje Telo, da je na poseben, skrivnosten, božji način vedno in povsod in za vse čase z nami. In še več! Dal nam je daritev, katero z njim vred darujemo in v kateri ga vsi prejemamo. Tako Kristus vedno živi v nas in mi smo eno v njem. Tako Kristus dopolnjuje svojo voljo tudi v nas in po nas. Tako Kristus v Zakramentu dejansko uresničuje božjo zamisel o družini v nas. Hotel je, da se mu vdamo brezpogojno, da deluje v nas in po nas s svojo milostjo. Saj je vedel, kako je razdril v nas greh prvotni lepi red, kako je v nas vse polno neurejenih želja, kako teži vse za utešitvijo lastnih želj ter išče sreče le zase, čeprav tudi na stroške drugih. Kako naj bi se nagnjenja in stremjenja v nas tako silno preobrazila, tako iz temeljev očistila? Le po milosti, le po Njem. Zato pa živi med nami, zato se daruje med nami, zato nas hrani. Živi kruh nam je, da živi v nas in mi v njem. Živeti hoče v nas, delati, ljubiti tudi po nas Boga, bližnjega in vse ljudi. Po nas hoče delovati tudi v družini.

Opomin: »Karkoli ste storili kateremu izmed mojih najmanjših bratov, ste storili meni«, ta opomin postane v Rešnjem Telesu za nas vse globlji in resnobnejši. Kristus živi v meni, Kristus v bratu, Kristusa spoštujem in mu služim v bližnjem: v otroku, ženi, možu, materi, očetu. In če Kristus v njih še ne živi,

Keliš prošta Nadraha. (Po osnutku J. Dostala.)

ali ni morda božja volja, da zaživi v njih vprav po naši ljubezni, ki jo mi črpamo iz Rešnjega Telesa?

Zato prihajamo in merimo svoje življenje pred Jezusom. Skušamo gledati vase z njegovimi očmi, skrušeni in potrti vidimo svojo slabost, obžalujemo, kar v tem življenju ni bilo po božji volji, in vendar zopet zaupamo in polagamo pred obličje božje vso svojo voljo, svoja nagnjenja in svoje želje, svoje srce. Iz božje luči in milosti Rešnjega Telesa presojujamo življenje za seboj in v svetlobi te luči hočemo ohranjati božje življenje v sebi tudi v bodoče.

Tu najdemo vse drugačna merila za presojanje svojega življenja. Tu ne velja obtožba drugih: žena je bila neprijazna, moževa beseda trda, oče strog z menoj, mati nevoljna name, sestra se zapira vase, brat meni nič mar itd. Tu se vse sprevrže v obtožbo nas samih: Tega in onega in toliko, toliko bi jih bil lahko razveselil! In tako malo bi bilo včasih treba za to! Samo prijazen pozdrav, samo iskren odgovor, samo ljubezniva beseda, samo majhna pomoč, da, včasih celó samo tiha, zamolčana misel, ki bi posijala blago iz oči v oči, iz duše v dušo. In sami se obtožimo: Nisem še na stečaj odprl Bogu svoje duše, da bi izžarevala svojo ljubezen tudi v takih vsakdanjih malenkostih. In ne bomo očitali: »Kolikokrat in kako zelo me je užalil!« Tu ti govori vest: Užalil sem ga, odpustil mu nisem, ali vsaj ne popolnoma. Tu otrok ni samo naš otrok, ni samo sladko, nežno bitje, predmet naše sreče, tu nam je otrok predvsem in najbolj božji otrok. Tu doživljamo resničnost besed: »Kdorkoli sprejme katerega teh malih, mene sprejme.« Tu se v žarki luči pokaže končni namen otrok in vseh članov družine. V zavesti vstane spoznanje, katera sreča otrok nam mora biti prva in najdražja, tu se porodi hrepenenje, da bi bilo naše družinsko občestvo tako, da bi v njem vsi čimbolj ljubili Boga. Saj je to cilj življenja, konec in vrh vsake ljubezni na zemlji. In nobena druga ljubezen ni tako polna in bogata, nobena tako osrečujoča do najzadnjih globin v duši kakor samo tista, ki se vsa sklada z božjo voljo, kateri je najgloblji temelj in najvišji vrh Bog.

Nekateri hočejo iz človeške ljubezni izključiti Boga radi sebične ljubosumnosti, češ: »Hočem, da me ljubi zavoljo mene samega, ne glede na Boga in na božji red.« Toda nobena ljubezen ne človeka ne fanta ne dekleta ne moža ne žene ne brata ne sestre ne more ljubiti nikogar polneje, globlje in nesebičneje kakor tista ljubezen, ki ljubi človeka po božjem redu, v Bogu, ki ga je ustvaril takega, da ljubiti more in tudi res ljubi. Ljubezen, ki je v Bogu, je stalna in zanesljiva, ne bega s predmeta na predmet, ne išče predvsem svoje sreče, marveč sreče tistega, ki ga ljubi. Taka ljubezen se nad slabostmi in napakami ne zgraža, marveč z njimi potrpi. Za tako ljubezen ni starosti ne smrti. Taka ljubezen je vedno enaka, vedno nova in lepa.

Ljubezen pa, ki izključuje Boga, ne izhaja iz misli na srečo tistega, ki ji je predmet. Taka ljubezen išče sebe in svoje zadovoljitve, je nestalna in se vedno brž naveliča. Od prvega predmeta svojega poželenja bega do drugega, a duše ne more zadovoljiti z nobenim.

Od vrhov najvišje ljubezni, ki tudi v človeku ljubi Boga, ki v njem prebiva in živi, do brezen tistih najnižjih strasti, ki jih po krivici še vedno imenujejo

ljubezen, je neskončna razdalja, a v kakovosti in popolnosti teh ljubezni neskončno razlik.

V pravo, veliko, največjo in najpolnejšo ljubezen se uvajamo in uživljamo po božjem Rešnjem Telesu.

Taka ljubezen je potem močnejša kakor življenje, močnejša kakor smrt, ker je eno z ljubeznijo božjo, ki je večna.

NEDELJA V DRUŽINI

Štefanija Humekova

Nedelja je dan počitka in oddiha, ki naj dvigne vsakogar iz težke vsakdanjosti, družino pa vsaj za en dan združi v prijetni domačnosti.

Že v soboto zvečer naj bo vse v hiši pa tudi okoli nje temeljito pospravljen, tla naj bodo belo poribana, vse bodi čisto in v redu, da družina že na soboto zvečer čuti prazničnost prihodnjega dne.

Za kmečke ljudi, ki ves teden trdo delajo na čistem, svežem zraku in se mnogo gibljejo, je najbolje, da so v nedeljo doma, kjer počivajo in porabijo svoj prosti čas za potrebno ali koristno branje ali kaj podobnega. Nedeljsko dopoldne tako prehitro mine, za popoldne pa je najlepše, če se družinski člani zabavajo med seboj, se razgovarjajo, berejo ali pojejo. Tudi razne igre so primerne, posebno za otroke.

Drugače je z meščani. Ti so potrebni sprehoda, življenja in gibanja v naravi. A tudi taki izleti ne smejo razbijati nedeljske družinske skupnosti. Zato naj hodi družina, če le mogoče, v nedeljah skupaj na izlet, ali vsaj več članov skupaj, starši z majhnimi otroki n. pr. na sprehod, večji sinovi in hčere pa na skupen izlet. Seveda varovati se je treba sirovosti, podivjanosti, ki je je dandanes pri nedeljskih izletnikih, posebno »sportnikih«, vse preveč. Koliko škode in krivice naredijo taki nedeljski divjaki na kmetih! Treba bo še mnogo vzgoje, da se take zlorabe nedeljske prostosti vsaj omilijo, če ne odpravijo.

Lepa in umestna je tudi navada, da se v nedeljo po možnosti oblečemo bolj praznično, pa ne samo za cerkev, ampak tudi za dom. Čist in lepo polikan predpasnik, opasan pred nedeljsko obleko, le še poveča prazničnost. Grdo pa je, če se kdo samo iz malomarnosti ta dan obleče v povaljano in umazano obleko. Seveda je naloga gospodinje, da poskrbi v tem pogledu za ostale in jim daje tudi sama dober zgled.

Prazničnost nedelje in nedeljsko razpoloženje poveča tudi boljše kosilo, ki ga postavi gospodinja na praznično pogrnjeno mizo. Pri tem pa ne smemo pozabiti, da je boljše kosilo in morda tudi večerja zopet naloga hišne gospodinje, ki ji tako ni usojeno, da bi uživala nedeljo tako, kakor žena v kateremkoli drugem poklicu. Zato ni prav, če bi glede hrane v nedeljo imeli kdove kakšne zahteve, ki bi zopet znatno obremenile mater gospodinj, katera mora že tako opraviti večino vseh tistih del, ki tudi v nedeljo ne morejo izostati. Na vsak način se spodobi, da skuša vsak član družine pridobiti tudi materi vsaj nekaj nedeljske prostosti in ji pomagati. Saj vemo, koliko je gospodinj, ki se nikdar ne morejo geniti zdoma in je vsa njihova pot ob nedeljah in praznikih v cerkev, pa še tja in nazaj hité, kakor bi gorelo. Gospodinja mora po navadi tudi ob nedeljah in praznikih delati skoro kakor ob delavnikih. Marsikje je v nedeljo še celó več dela,

ker ni raznih pomagačev, ki si ne dajo vzeti nedeljskega počitka. Gospodinja si mora svojo prosto nedeljo pač pridobiti sama s tem, da si gospodinjstvo po možnosti uredi po tehle navodilih:

Najbolj si bo gospodinja nedeljska dela omejila in olajšala, ako bo skrbela, da bo vse, karkoli je mogoče, opravljeno in pripravljeno že med tednom, zlasti ob sobotah, in da ne bo nobene stvari odložila brez potrebe na nedeljo. Že med tednom je treba skrbeti, da bo nasekanih dovolj drv, da bo pripravljena klaja za živino in druge domače živali. V soboto je treba nanesti drv, vode in drugih potrebnih predmetov za nedeljo, osnažiti stanovanje, pomesti pred hišo in po dvorišču. Dalje se dá pripraviti marsikaj za kuhanje, da gospodinjji ni treba v nedeljo stati vse dopoldne pri štedilniku. Sveže perilo za vso družino je treba razdeliti v soboto, pravtako umiti otroke in preobleči postelje, če je to na vrsti, in podobno. Nedeljsko večerjo je dobro urediti tako, da je mrzla in jo lahko pripravimo prejšnji dan ali pa vsaj dopoldne med kuhanjem kosila. Vse to so stvari, ki se dajo izvesti z dobro voljo in odločnostjo v vsakem, še tako skromnem gospodinjstvu, seveda v vsakem po razmerah. Načelo pa je za vse isto: opravi v nedeljo samo neizogibna dela! Uravnaj jih kolikor mogoče preprosto! Kar se le količkaj dá, opravi že med tednom ali vsaj v soboto!

Kjer pa je v hiši več žensk, je treba uvesti izmenjavanje v nedeljskih gospodinjstkih poslih, da je gospodinja popolnoma prosta vsaj vsako drugo nedeljo. Če je odraslih žensk več, je prosta vsaka lahko tri nedelje v mesecu. Nikakor ni pravilno, da gospodinja vse nedelje trdo dela, ostali pa udobno počivajo. In naravnost kruto bi bilo od ostalih družinskih članic ženskega spola, ako bi one samo gledale gospodinj v nedeljo pri težkem gospodinjstvem delu, same bi se pa zabavale. Pa tudi moški družinski člani lahko pri marsikateri malenkosti gospodinjji pomagajo, posebno ako gospodinja nima nobene ženske pomoči pri hiši. Taka pomoč možaka kmalu privede k samostojnosti v hišnih delih. Ni čudna, ampak skrajno potrebna in koristna bi bila taka navada, da tudi moški pomagajo.

Nedelja bodi taka, da se je vsi družinski člani, tudi gospodinja, le vesele in jo zato komaj pričakujejo.

Nedelja je čas počitka. Tega sta potrebna duša in telo. Vprav v nedeljo naj se človek svojih dvojnih potreb, duševnih in telesnih, dobro zave. Nedelja je čas zdravja, to je čas, ko naj se zdravje okrepi. Telo naj se na soncu, v naravi osveži, napije novih moči za nov teden, pa duša naj se v božjem soncu pomladi, osveži in očisti. Zato je prav krščanska nedelja tako velikega pomena za posameznika, družino in družbo.

KUHARICA

Zeliščna ali spomladanska juha z zdrobom.

Naberi zelenega petršilja, trpotca, rmana, vejico pehtrana, luštreka, regrata, jagodovega perja, špinače, solate, mete, kopriv, janeževega perja, krebujlice, drobnjaka, pora in nekaj listov žajbeljna. Vse operi in drobno zreži. (Vsega naj bo eno pest.) Nato deni v kozo za jajčno velikost sirovega masla in zelišče, pokrij in duši med večkratnim mešanjem četrť ure. Nato prideni 4 žlice pšeničnega zdroba in mešaj še nekaj minut ter prilij med mešanjem $1\frac{3}{4}$ litra kostne ali goveje juhe ali juhe iz svežega ali prekajenega svinjskega mesa ali tople vode. Osoli in kuhaj vse skupaj $\frac{1}{4}$ ure. Preden postaviš juho na mizo, zmešaj v skledi 1 rumenjāk in počasi prilivaj juho.

Zeliščna juha z zlatimi rezinami.

Deni v kozo za jajce sirovega masla in pest zrezanega zelišča, pokrij in duši 20 minut. Nato prilij $1\frac{3}{4}$ litra kostne ali druge juhe ali tople vode, osoli in kuhaj vse skupaj 20 do 25 minut. Preden postaviš juho na mizo, ji primešaj eno raztepeno jajce, ki si ga zmešala z žlico kisle smetane, in ko juha prevre, jo stresi na ocvrte rezine.

Krompir s porom in korenjem.

Ostrgaj debel koren, ga zreži na rezance in kuhaj v napol zavreli slani vodi. Razgrej v kozi žlico masti, prideni dva osnažena, oprana in na 5 cm dolge kose zrezana pora in odcejen koren, pokrij in pari vse skupaj pol ure. Nato potresi koren in por z žličico moke in prideni dva na majhne kocke zrezana, kuhana krompirja z vodo vred. Ko vse še nekaj minut vre, prideni žlico kisle smetane in postavi kot samostojno prikuho na mizo.

Špinačna ploščica z jajci in rezanci.

Napravi špinačo kakor za prikuho in jo naloži v sredo velikega okroglega krožnika. Okrog špinače naloži v slani vodi skuhane in odcejene rezance, ki si jih pražila nekoliko v sirovem maslu. V sredo med rezance in špinačo pa položi za vsako osebo po eno posajeno jajce (na okó). Jed je pripravna za brezmesno večerjo.

Lovska pečenka.

Pol kilograma vležanega govejega mesa (križa) potolci, presoli in pretakni s slanino in drobno zrezano kisko kumarico. Položi meso v kozo in prideni žlico masti, košček korenja, čebule, korenino petršilja, peresce žajbeljna ali kadulje, nekaj zrn belega popra ter nekaj žlic vode in vina. Pokrij in duši do mehkega. Nato potresi z žlico moke in ščepom paprike, dobro premešaj in prilij zajemalko juhe. Ko omaka nekaj minut vre, prideni žlico kisle smetane in ko prevre, zreži meso na kose, ga oblij s pretlačeno omako in obloži z zemeljnim pečenjakom, ki si ga razrezala na kosce, in opečenimi kosi krompirja.

Rižev narastek s črešnjami.

Skuhaj v $\frac{3}{4}$ litra mleka 8 dkg riža, ga prav malo osoli in ko se zgosti, postavi na hladno. Mešaj v skledi 3 dkg sirovega masla, 5 dkg sladkorja in 2 rumenjaka, primešaj ohlajeni riž, nekoliko drobno zrezane limo-

nove lupine, sneg dveh beljakov in ščep cimeta. Polovico testa stresi v dobro pomazan tortni model, položi na testo drugo poleg druge črešnje, ki si jim odstranila peške in peclje, in jih potresi s sladkorjem, deni drugo polovico zmesi na prvo in peci narastek v srednje vroči pečici. Ko je pečen, ga nadevaj s snegom dveh beljakov, ki si mu primešala žlico sladkorja, in postavi še za nekaj minut v pečico.

Žemeljni pečenjak z drobnjakom.

Zreži dve en dan stari žemlji na kosce, jih stresi v skledo in polij s $\frac{1}{4}$ litra mrzlega mleka, ki si ga zmešala z enim jajcem, pokrij in postavi za 20 minut vstran, da se kruh napoji. Nato primešaj pol žlice zrezanega drobnjaka, premešaj in stresi v kozo, v kateri si razgrela žlico masti. Razraynaj enakomerno po pekači in speci.

Keksi.

Stresi na desko 30 dkg moke in napravi testo z naslednjim mešanjem: 10 dkg sirovega masla, 10 dkg sladkorja, 1 jajce, 2 žlici mrzlega mleka, nekoliko vanilijevega sladkorja in pol pecilnega praška. Drugo napravi vse kakor za navadne kekse.

Fižolov hren.

Četrťino kuhanega fižola odcedi, pretlači in zmešaj z enim ali dvema kuhanima in sesekljanima jajcema, žlico drobno zrezanega drobnjaka, prilij olje in kis, dobro zmešaj in pristavi kot prilogo k govejemu mesu, zraven pa še pražen krompir.

Morske ribe.

Naj podam nekaj navodil za skombre, ki zadnji čas prihajajo po nizkih cenah na ljubljanski trg.

Skombri pečeni.

Skombrom odstrani drob in jih operi. Nato jih nekoliko posoli in stresi na rešetó, da se odtečejo. Potem jih povaljaj v moki, ki si jo zmešala z drobtinami, in jih položi v vroče olje ali mast, ki si ji pridejala nekoliko čebule. Postavi jih v precej vročo pečico in ko po eni strani zarumené, jih obrni in peci 15 do 20 minut. Pečene postavi s kislim zeljem, repo ali solato na mizo. Lahko jih tudi obložiš s krompirjevimi kosci, majonezo ali tartovsko omako.

Skombri marinirani.

Skombrom odstrani drob, jih operi in posoli ter stresi na rešetó, da se odtečejo. Nato stresi na čist papir nekoliko moke, povaljaj v tej moki skombre in jih na razbeljenem olju naglo speci. Pečene naloži v skledo, v olje pa vlij nekoliko kisa in vode, prideni lovorjev in kaduljev list, nekaj peres rožmarina, petršilja, nekaj zrn celega popra, strok zrezanega česna in čebule. Ko ta marinada nekaj minut vre, jo odstavi in hladno vlij na ohlajene skombre. RIBE MORAJO BITI Z MARINADO POKRITE. Zreži na okrogle rezine limono in jo prideni ribam. Pokrij skledo, postavi na hladno in uporabljaj. RIBE SE OHRANIJO V TEJ MARINADI 6—8 dni.

Skombri ocvrti.

Skombrom odtrgaj glave in potegni iz njih drob, jih operi, prereži ploskoma čez polovico, jim odstrani iz srede kosti, jih nekoliko posoli, povaljaj po moki, raztepenem jajcu in drobtinah ter ocvri na olju. Na mizo jih postavi s solato ali čim drugim. M. R.

ZABAVNA ŠALA

Zloben svet.

Bolnik, ki ima protin in je pravkar plačal doktorja: »Dober svet vam lahko dam, gospod doktor!«

Zdravnik: »Kakšnega?«

Bolnik: »Če boste kdaj tudi vi zboleli za protinom, nikar se sami ne zdravite!«

Časnikarsko naznanilo.

Ob blagoslovljenju kapelice se je zbralo silno veliko občinstva; bližnja gostilna je bila prenapolnjena pobožnega ljudstva.

Žena gospodar.

A.: »Ali ima soseda res moža v strahu?«

B.: »Pa še kako! On še vežnega ključa nima, čeprav je ključavničar.«

A tako.

Okrajni glavar: »Štiri gostilne imate v vašem kraju? To je zelo veliko za tako vas, ki šteje komaj sedem sto duš.«

Župan: »O, ko bi gospod glavar vedeli, kako te duše pijejo!«

Že ve zakaj.

Bogataševa hči, ki ima zelo zadolženega ženina: »Papa, Mirko želi s teboj govoriti med štirimi očmi.«

Oče: »Reci rajši, med tremi, saj moram vendar vedno zatisniti eno oko!«

Moderni otrok.

Mati: »Anica, če boš same sladkarije jedla, boš ob vse zobe, ko boš odrasla.«

Anica: »Veš, mama, potlej bom pa zobozdravnika vzela.«

Pred poroto.

Zagovornik: »Gospod državni pravdnik trdi, da je zatoženec storil, česar ga dolžé, on pa pravi, da ne. Prosim vas, pomislite, komu boste verjeli: zatoženec je bil zraven, državni pravdnik pa ne!«

Idealist.

Nevesta: »Kajne, Karel, da me ne vzameš za voljo denarja?«

Ženin: »Bog varuj! Jaz vzamem denar le za voljo tebe!«

Zanesljiva ura.

Tujec: »Ura na stolpu kaže tri, bije pa dvajset.«

Cerkovnik: »Da, ta šklempa! Če gre prav, bije napak — če prav bije, pa napak gre.«

Nasprotnik policije.

Sodnik: »Zakaj niste najdenega denarja oddali policiji?«

»Zato ne, ker nisem še nikdar v življenju s policijo imel opravka.«

V priliki rečeno.

A.: »Stara teta je pač zapustila lepo premoženje, ko je umrla?«

B.: »Kaj še! Prav nič — in še to je šlo na sedem delov!«

Pred sodiščem.

Sodnik: »Pred dvema letoma ste tukaj stali, ker ste bili ukradli neko obleko, danes pa ste zopet ukradli novo!«

Tat: »Da, gospod sodnik, delj ko dve leti tudi vi nobene obleke ne nosite!«

Zlobno.

Gospa postrežnici: »Kaj bi ti dala, da bi bila tako lepa ko jaz?«

Postrežnica: »To, kar bi vi, gospa, dali, da bi bili tako mladi kakor jaz!«

Med prijateljicami.

»Moja največja napaka je moja ničemurnost. Po ure in ure bi lahko stala pred ogledalom in občudovala svojo lepoto.«

»Draga moja, saj to vendar ni ničemurnost, temveč domišljavost!«

Junaški raziskovavec.

»Saj je bilo sicer prav zanimivo na Japonskem, ampak skoraj vsak dan je bil potres.«

»Pa se niste nič bali?«

»Jaz? Bal? Zemlja se je bolj tresla ko jaz!«

Dober strelec.

»Izborno ste zadeli. Sem videl, kako je perje letelo!«

»Čudno! Saj sem vendar na zajca meril!«

Pomagaj si sam.

»Verjemite, da mi delajo dolgovi take skrbi, da ne morem nobeno noč spati.«

»Za božjo voljo, kako pa morete to vzdržati?«

»Spim podnevi.« Nemogoče.

Sodnik: »Nasprotnika sta šla torej slednjič s stoli drug nad drugega; ali niste poskusili miriti?«

Priča: »Ne, ni bilo nobenega drugega stola več pri rokah!«

Žalost in veselje.

»Gospa, gospod leži v sobi nezavesten na tleh! Zraven njega pa velika škatla z računom.«

»O, bravo! Potem je pa moja nova obleka prišla!«

Primeren poklic.

»Gospa, kaj pa bo vaš fant, kadar bo velik?«

»Učitelj.«

»Pa mislite, da je sposoben za to?«

»O, seveda je — saj ima že zdaj grozno veselje s počitnicami!«

Tovariša.

Orožnik: »Za vruga, gospod doktor, meni se zdi, da ste napačnega pograbili!«

Zobozdravnik: »Nič ne de, to se je najbrž vam tudi že večkrat pripetilo!«

Hitro rešen.

»Moj mož je že dvajset let mrtev. Osem dni po poroki je bil nanagloma umrl.«

»Tako? Potemtakem torej ni dolgo trpel.«

UGANKE IN MREŽE — KDO JIH RAZVEŽE?

Kvadrat.

(M. Mihelič, Sodevci.)

51 k 35 h	40 o	15 e	47 r 48 i	14 a 18 e 26 e
16 v 32 t 45 r		28 a 44 s	29 i	4n, 24o 45 ž 33 r
9 a	8a, 12i 23 i 56 o	7 p 19 o	5 u 25 z	17 t 20 ž
46 g 41 p 42 l	13 o	1b, 21i 27 d 39 g		
6 e 10 e	50 m 54 d	5 s 37 o 38 e	2 e	11 o 22 o

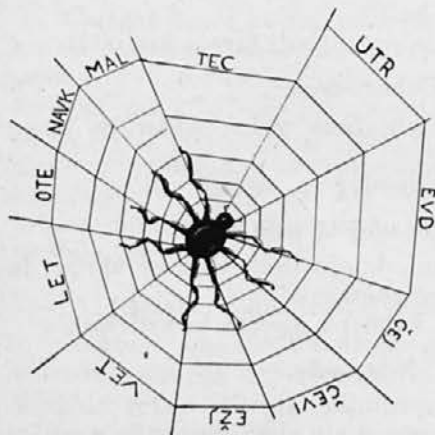
Zamenjalnica.

(Radoš, Stari trg.)

Polh, pika, žep, ogel, Adam, gad, oh, Cene, Vida. — Zamenjaj v navedenih besedah po eno črko, da dobiš pregovor!

Pajek.

(Vlado G., Ljubljana.)

Posetnica.

(Janko Moder, Dol.)

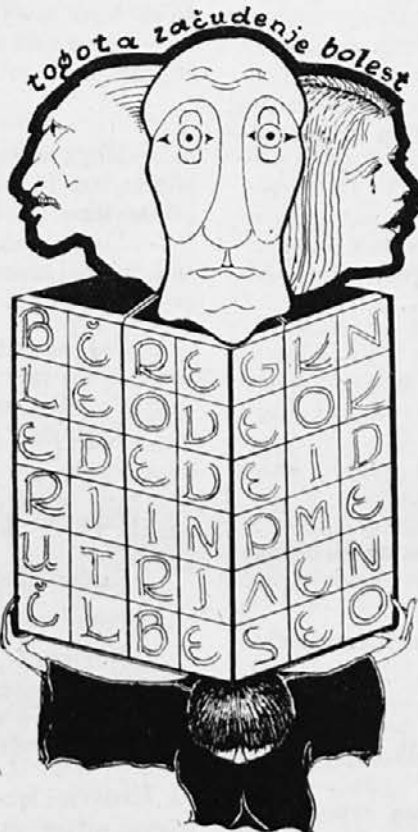
E. Ž. NIZEK

dninar

Celovec

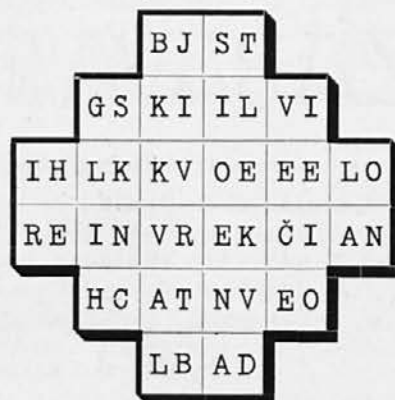
Konzola.

(Al. Š., Ljubljana.)

Dvojni konjiček.

(Natan, Celje.)

Številnica.

(R. Jagrovski, Ljubljana.)

$$\frac{14+9}{4} + \frac{19+17}{2} + \frac{9}{2} + \frac{15}{1} + \frac{17}{1} + \frac{15+22}{5} + \frac{9}{5} + \frac{17}{2} + \frac{15}{2} = ?$$

Številnica.

(Jota, Ljubljana.)

$$2 + 8 + 6 + 2 + 2 + 10 + 8 + 25 + 15 + 16 + 19 + 8 + 6 + 22 + 6 + 21 + 16 + 12 + 1.$$

Kraljeva pot.

(France, Središče.)

je et če mb ii rn
rk as zk io sm ko
el se nl er mž et
eo sč eo md ku ro
čb jl un kz ep jč
io ve la je ea ni
žm ep mj js un kč

Rešitve je pošiljati do 20. vsakega meseca na naslov: Janko Moder, Dol pri Ljubljani. — Tudi vse rokopise za uganke pošiljajte zastavljavci ugank na isti naslov. — Lepo risane uganke bomo primerno nagradili.

Rešitev ugank v majski številki.

Vremenska uganke za maj. Namesto navedenih črk vzemi peto črko naprej v abecedi, da dobiš: O svetem Urbanu žito ni še dobljeno ne izgubljeno.

Zbiralnica. Namesto naslova napiši odgovarjajoče številke, ki povedo, v kakem redu jemlji črke, da dobiš: V vsaki hvali je nekaj hinavščine; stvar, ki je dovršena, ne potrebuje hvale, zakaj hvala jo ponižuje. Ivan Cankar.

Odbiralnica Panama, črtica, Devin, telefon, malik, kronika, Trojane, ovinek, košarica, prstan, opeka, topot, ledvice, senator, Narte Velikonja: Višarska polena.

Tombolska karta. Abecedo razdeli v pet vrst po pet črk. Prva številka pove črko, druga vrsto. Uredi še v vsaki vrsti dobljene črke in dobiš: Nagrado za uganke.

Majniška kraljica. Znamenja v spodnji vrsti s črnimi pasovi pomenijo vrsto, z belimi pa črko iz tiste vrste.

O Marija, rajski cvet,
Tebe slavi celi svet!

Oltarna podoba. Spodnji desni del slike je razdeljen v pet navpičnih pasov, ki pomenijo pet skupin črk iz abecede. Črko iz določene skupine pa pove znamenje v tistem polju z ozirom na to, na katerem mestu od leve stoji v spodnji vrsti. Velja le teh pet znamenj. Dobimo: Marija gre z Ogrskega.

Konjiček. Bridkost je prag do večnega veselja in smrt je le vstopnina v paradiž.

I. Cankar.
Številnica. Izvrši nakazane račune v oklepajih; od števil, ki jih dobiš, pove prva številka vrsto v navadni razdelitvi abecede, druga mesto v njej. — Mladika.

Pismo. Prečrtaj v drugem delu ugank črke, ki jih imajo uvodne besede. Ostanek dá pregovor: Bolj ko je svoj, bolj se ga boj!

Prebiralnica. V gornjem delu je na levi 19 črk urejenih po abecedi. V ključu je prva beseda: cmok. Zato vzameš prvo črko c in pogledaš, na katerem mestu je v abecedi, ki je na levi strani. Nato vzameš črko na prav istem mestu v prvem spodnjem oddelku in ta je K. Nato na ta način nadaljuješ. Končno dobiš:

Kdo zna
noč temno razjasnit', ki tare duha?
Kdo ve
kratulja odgnati, ki kljuje srce?

Prešeren Fr.

Črkovnica. Začneš v desnem kotu spodaj in jemlješ ogelne črke. Dober je izgovor, če ga pes na repu prinese.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Dr. Fr. Ilešič, profesor slovenske književnosti na univerzi v Zagrebu. — Sedma številka belgrajskega lista »Naš jezik«, ki ga izdaja lingvistično društvo pod vodstvom vseučilišnega profesorja Beliča, je prinesla dopis Frana Ilešiča iz Zagreba, z naslovom: »Jezik u jednoj slovenačkoj beletrističkoj knjizi«. V njem se dr. Ilešič drzno znaša nad Zorčevim Stiškim svobodnjakom, ki je izšel za lanske Večernice, napada tudi Mohorjevo družbo, dr. Breznika in skuša opozoriti kar na cel, dogovorno delujoč pokret — »slovenoborcev«. Istočasno se pa laskavo izraža o jeziku in stilu belgrajskega mesta! Sicer mu uredništvo samo pod črto prav stvarno in poučljivo odgovarja, s čimer dokazuje, da je drugačnega mnenja kakor Ilešič; vendar moramo na edinstveni članek napisati malo odgovora, ker je prepoln neverjetnih trditvev, domnev in sumničenj.

Ilešič pravi, da je Zorčeva Stiškega svobodnjaka mogel razumeti le s Pleteršnikovim Slovarjem v roki, včasih še z njim ne, kljub temu, da se je sam rodil v Sloveniji, bil tu 22 let profesor in 18 let celo slovenščino učil in tudi pisal ter še piše slovensko. Sprašuje se, kaj naj taka čudna knjiga pomeni. Ali je to morda pokrajinska (»regionalna«) umetnost, ali morda Heimatkunst, ali je morda nastala iz čudaških filozofskih namerov, ali pa je celo tudi knjiga izraz »nejugoslovenske prakse« enega dela Slovencev, ki se brani novih hrvatskosrbskih besed v književnem jeziku. Tako je Ilešiču dala Zorčeva večerniška povest povod, da je izsledil neki »slovenski jezikovni ekskluzivizem«.

Takih zvez in asociacij je pač zmožna samo drzna fantazija navdušenega stajaljavca jezikov in narodov! Že uredništvo »Našega jezika« mu je pod črto odgovorilo, da je v duhu velikega reformatorja književnega jezika Vuka Karadžića prvi in najbogatejši vir za obogatitve književnega jezika vprav — ljudsko narečje. Ilešič je pozabil, da črpa vsaka književnost iz živga, govornega jezika in da je poznanje domačega govora, tudi svojega narečja za besednega umetnika vedno bistven pogoj umetniške tvornosti. Saj bi moral tudi Ilešič poznati psihologijo umetniškega ustvarjanja. Ali ne vé, da je ljudski jezik živa in neprestano se razvijajoča umetnina? Ali ne vé, da se je književni jezik vedno oplajal le ob ljudskem govoru? Zgodovina slovenskega književnega jezika, njegov postanek in razvoj, naši klasiki od Gorenjca Prešerna do Belokrajca Župančiča so nepretrgani dokaz za to.

Ilešič pravi, da Zorčeva knjiga nima nič izrazito pokrajinskega na sebi, zato je tak jezik iz narečja neopravičen. Kaj ni bral, da je Stiški svobodnjak drugi del Belih menihov, Zorčeve tetralogije, ki bo opisala veliko delo stiškega samostana za slovensko ljudstvo. Zorec je hotel ta značaj dati tudi jeziku svoje zgodovinske povesti iz 15. stoletja, zato se je po pravici ognil izrazov, ki jih je slovenska književnost sprejela ali stvorila šele v zadnjem stoletju, ter izrazov, ki jih okolica stiškega samostana ne pozna. S tem je pokazal samo svojo zgodovinsko vernost, katere pa Ilešič iz knjige niti spoznal ni. Tudi če bi Zorec napisal vso povest v dialektu, bi mu ne mogli očitati, saj imajo vsi večji narodi celo literaturo v narečjih in so nanjo ponosni in jim je narodni zaklad.

In Ilešič končno navaja med izrazi, ki jih ni mogel razumeti »brez vsega«, take, ki so pri nas vsakemu splošno znani, n. pr.: se je mašil skozi vrata, pogovor je tekel tiho in z delom odsekano, Marijana šari kar po svoje, kakor suha drobnica na peči sfrknjeni obraz, česnaj bolj umno, brtavs kruha, vinski sopuh je vejal iz njega, zmeně itd. To razume vsak Slovenec. Če Ilešič ne, naj sam dalje sklepa. Če se je v Sloveniji rodil, tu bival in učil slovenščino, ni še noben dokaz, da se ni slovenskemu duhu oddaljil. Naši profesorji, ki učé n. pr. nemščino ali francoščino, zaradi tega še niso Nemci ali Francozi!

Če bi se seveda zgodilo po Ilešičevo, da bi »preko bivše meje ob Sotli in Kolpi« prihajale »nove, neslovenske, srbskohrvatske besede«, bi jih slovensko ljudstvo, ki bere Večernice, seveda razumelo najbrž brez slovarja! Prav zadnja leta so nam razna jezikovna raziskavanja pri nas in drugod znova dokazala samostojnost slovenskega književnega jezika, njegovo bogastvo in samoniklost. Vprav profesor Breznik ima pri tem velike zasluge za napredek naše jezikovne znanosti. Resnica se utajiti ne da. Hvala Bogu, dovolj je še naš jezik bogat, da nam ni treba tvoriti čez mejo novih izrazov, kakor Krpan z Vrha sol in kresilno gobol!

Ne vemo, zakaj Ilešič govori toliko o dialektu. Če ima kaka pokrajina živ, pristen izraz za karkoli, ima pisa-

telj pravico in dolžnost, da ga otme in s tem jezik obogati. In vprav o Zorčevem jeziku imamo toliko pohval in priznanj v pismih in ocenah, da nas Ilešičevo »nepoznanje« prav nič ne skrbi.

Ilešič podtika povesti tudi tendenco, seveda z rahlim pristavkom: mislim! Pravi celo, da je tak jezikovni drobšč »signal nevarnejših stvari«; zakaj del Slovencev piše celo Belgrad namesto Beograd itd. Pesem »Stoji, stoji tam Beli grad« pa res še ni nevarna stvar!

V zvezi z Zorčevo knjigo omenja Ilešič tudi Družbo sv. Mohorja. Pravi, da take knjige založnica z iskrenim jugoslovenskim pravcem ne bi mogla izdati! Mohorjevo označuje kot »staro, konservativno družbo za izdajanje ljudskih knjig, ustanovljeno 1851«.

V taki luči hoče pred srbsko javnostjo pokazati našo najstarejšo in največjo ljudsko založbo. Srbi pač poznajo Mohorjevo družbo v drugačni luči po raznih ocenah knjig Mohorjeve založbe v Srbskem Književnem Glasniku in raznih dnevnikih. Naj omenimo, kako navdušeno so bile sprejete Avguštinove Izpovedi na našem jugu. Tudi iz zagrebških listov in dnevnikov bi mogel Ilešič razbrati drugačne sodbe o delu Mohorjeve za narod in državo. Ali ni vprav Mohorjeva družba izdala zadnji čas n. pr. tele knjige: Kako smo se zedinili, Zgodovina Srbov (Kranjec), Zgodovina Jugoslovanov (Šedivý), Naše morje (za vse udele!), Pregljuje Božje mejnike, Magajnovi Graničarje, Pregovore z uvodom belgrajskega vseučil. prof. Veselina Čajkanovića, prevod Deželicevega romana Kragulj (Sofiju odabra) itd. Ali je to delo v nejugoslovenskem pravcu? Gosarjeve Gospodarske osnove iz knjige »Za nov družabni red« so izšle v srbskem prevodu, Pitamičeva Država je bila prevedena v angleščino in ponela naše domovine ime v ameriški znanstveni svet. Ali je to zgolj konservativnost? Seveda, če misli, da je konservativnost trdnost v katoliških načelih, ki pa najmanj branijo, da bi bili napredni, potem ima prav. Naj gre slednjič Ilešič vprašat Slovake, kako govoré v radiju ter pišejo v svojih najboljših revijah o delu Mohorjeve za naš narod in sodobno kulturo.

Sodbo, kakor jo kaže Ilešičev članek, more imeti samo človek, ki je tuj v našem duhovnem občestvu...

REŠIVCI UGANK V MAJSKI ŠTEVILKI

Dobrovoljce Lojze (11), Kržišnik Helena (11), Lipoglavšek Slava (11), Ložar Janez (11), Rakovec Josip (11), Toman Tine (11), Vovk Joža (11).

Bulovec Ivo (9), Bogataj Marija (6), Benedičič Jakob (7), Bobnar Janez (9), Bobnar Marija (9), Brezar Marica (8), Cesar Anton (8), Debevec Krista (6), Demšar Viktor (9), Erjavec Malka (10), Frakelj Franc (9), Golnar Franc (10), Gradišnik Ivan (9), Jeglič Stanko (10), Kladenšek Jernej (9), Kržišnik Angela (9), Kalan Minka (10), Kocmur Pavla (8), Lukovšek Ivanka (8), Modrinjak France (9), Mihelčič France (9), Mlakar Jožef (8), Papler Marija (8), Pavlin France (9), Petelin Mimica (10), Perčič Stanko (9), Petelin Francka (10), Rotar Marija (10), Sodja Franc (8), Sodja Anton (8), Samostan, Stična (10), Simčič Drago (9), Vilhar Jože (9), Zorec Alojzij (10), župni urad, Pišce (9). — Videnšek Ana (5).

I z ž r e b a n i s o :

Za 1. nagrado: Rakovec Josip, Ljubljana, Poljanski nasip 10. Za 2. nagrado: Samostan v Stični. Za 3. nagrado: Videnšek Ana, Ljubljana-Moste, Predovičeva ulica 10.

P o m e n k i .

Pepe, Kropa. Škoda, da stavek ni boljši. Sicer je ideja uporabna.

Jožef Mlakar. Uganka je dobra. Pošlji mi še več izbire.

Število rešivcev je že padlo. Kaj vam že pasji dnevi mrtvijo možgane ali pa imate še preslabe zobe za trše orehe? Za počitnice bom to dvojce predvideval in priobčil lažje uganke.

Zadnjič so mi nekateri poslali prepozno, nekateri pa na napačen naslov. Lahko jim je pošteno žal, ker mogoče prav radi svoje nepazljivosti niso bili izžrebani.

RAZPIS NAGRAD ZA JUNIJ

1. nagrada: **Knjiga iz Mohorjeve tiskarne** po lastni izbiri v vrednosti 100 Din.
2. nagrada: **Pirjevec, Slovenski možje** (vezano).
3. nagrada: **Bolhar Alojzij, Mati** (vezano).

Za evharistični kongres

JOŽE POGAČNIK
PRAZNIK PRESVETEGA
REŠNJEGA TELESA

V knjižici je zgodovinski uvod v razumevanje praznika in procesije, potem praznična maša in obred procesije. — Broš. izvod Din 6.—, v platnu z rdečo obrezo Din 9.—, v pegamoidu z zlato obrezo Din 12.—. (Cena za neude Din 8.—, 12.— in 16.—.)

VITAL VODUŠEK
SVETE MAŠE

Molitvenik vsebuje svete maše vseh nedelj in praznikov cerkvenega leta. Verniki lahko molijo v slovenskem jeziku molitve, ki jih duhovnik moli pri presveti daritvi. — V platnu z rdečo obrezo Din 30.—, z zlato obrezo Din 36.—, v usnju z zlato obrezo Din 45.—. (Za neude Din 40.—, 48.—, 60.—.)

DR. FR. KS. LUKMAN
MARTYRES CHRISTI

V knjigi so zbrana poročila, dokumenti, ki slikajo posamezne epizode iz borbe poganske države s krščanstvom v prvih treh stoletjih. — Broširan izvod stane Din 57.—, v platno vezan pa Din 69.—. (Cena za neude pa je Din 76.— in Din 92.—.)

KNJIGE NAROČAJTE PRI DRUŽBI SV. MOHORJA V CELJU